

המכון לאסטרטגיה ציונית
THE INSTITUTE FOR ZIONIST STRATEGIES

חוקי המסחר והעבודה ביום המנוחה במדינות העולם

מחקר השוואתי

תומר יהוד אריאל פינקלשטיין

סייעו באיסוף המידע: ג'וש כהן, טל בן ארוש, קינן רוקס, ברנדון סלון,

יואב יוסף, ברק סבזרו

פרויקט "שביל הזהב"

יולי 2016

תמוז התשע"ו

המכון לאסטרטגיה ציונית הוא גוף עצמאי הפועל למען שמירת צביונה היהודי והדמוקרטי של מדינת ישראל על פי עקרונות מגילת העצמאות.

המכון פועל לשמירת זכויות האדם במדינת ישראל ברוח עקרונות החירות, הצדק, היושר והשלום של מורשת ישראל.

המכון פועל למען הידוק הקשר בין יהודי התפוצות למדינת ישראל על פי ערכי הציונות. המכון עוסק בעריכת מחקרים, כתיבת תכניות והגשתן, הדרכת מנהיגים צעירים, ייזום כינוסים, סמינרים, סיורים ופעילויות אחרות למען חיזוקה של מדינת ישראל כביתו הלאומי של העם היהודי.

The Institute for Zionist Strategies is an independent non-partisan organization dedicated to the preservation of the Jewish and democratic character of the state of Israel, according to the principles of Israel's Declaration of Independence.

The Institute strives to promote human rights within Israel in the spirit of the principles of freedom, justice, integrity, and peace as prescribed by the Jewish Heritage.

The Institute strives to fortify the bond between the Jews in the Diaspora and the state of Israel, according to the values of Zionism.

The Institute engages in research, formulation and advancement of programs, training of young leadership, organization of policy conferences, seminars, and field study missions, and in other activities to strengthen the State of Israel as the National Homeland of the Jewish People.

רחוב עם ועולמו 8, מיקוד: 9546306 ירושלים
8 Am Veolamo St., 9546306 Jerusalem
Tel. +972 2 581 7196; Fax: +972 2 532 2422
info@izs.org.il; www.izs.org.il

תוכן עניינים

5.....	תקציר.....
7.....	הקדמה ומבוא מתודולוגי.....
14.....	1. פרק א: מערב אירופה.....
14.....	1.1. מבוא: יום המנוחה בחקיקה הבינלאומית.....
17.....	1.2. צרפת.....
25.....	1.3. ספרד.....
32.....	1.4. גרמניה.....
39.....	1.5. הולנד.....
41.....	1.6. אוסטריה.....
43.....	1.7. בלגיה.....
46.....	1.8. שוויץ.....
49.....	1.9. יוון.....
52.....	1.10. איטליה.....
55.....	1.11. קפריסין.....
60.....	2. פרק ב: מזרח אירופה.....
60.....	2.1. מבוא ורקע היסטורי.....
63.....	2.2. סלובניה.....
66.....	2.3. הונגריה.....
69.....	2.4. קרואטיה.....
71.....	3. פרק ג: סקנדינביה.....
71.....	3.1. נורבגיה.....
74.....	3.2. שבדיה.....
76.....	3.3. דנמרק.....
78.....	3.4. פינלנד.....
80.....	4. פרק ד: מדינות דוברות אנגלית.....
80.....	4.1. מבוא.....
82.....	4.2. אנגליה ו-ויילס.....
89.....	4.3. סקוטלנד.....
91.....	4.4. צפון אירלנד.....

93.....	4.5. אירלנד.....
96.....	4.6. אוסטרליה.....
102.....	4.7. ניו-זילנד.....
105.....	4.8. דרום אפריקה.....
107.....	5. פרק ה: צפון אמריקה.....
107.....	5.1. ארצות הברית.....
113.....	5.2. קנדה.....
120.....	6. פרק ו: מזרח אסיה.....
120.....	6.1. דרום קוריאה.....
123.....	6.2. סין.....
127.....	6.3. הונג קונג.....
129.....	6.4. יפן.....
131.....	7. פרק ז: סיכום הממצאים.....
131.....	7.1. ימי המנוחה.....
131.....	7.2. היקף ההגבלות במדינות השונות.....
133.....	7.3. סוגי ההגבלות.....
134.....	7.4. המגמה הכללית: צמצום מגבלות על מסחר.....
136.....	7.5. הדיון הציבורי: המתנגדים, התומכים וההשלכות.....
140.....	8. פרק ח: דיון בהקשר הישראלי.....
140.....	8.1. השוואה כללית.....
141.....	8.2. השבת בישראל: כיוונים אפשריים לאור המחקר.....
	נספח א: ההשפעות הכלכליות של צמצום המגבלות על המסחר ביום
148.....	המנוחה.....
161.....	נספח ב: טבלת סיכום ממצאים.....
167.....	נספח ג: מגמת ההגבלות על מסחר ביום המנוחה במדינות אירופה.....
168.....	נספח ד: היקף העובדים ביום ראשון באירופה.....

תקציר

מחקר זה בוחן את חוקי המסחר והעבודה ביום המנוחה במרבית המדינות המפותחות בעולם. אלו הם הממצאים המרכזיים של המחקר:

1. **ימי המנוחה:** ברובן המוחלט של המדינות המפותחות מרבית האזרחים עובדים בימים שני עד שישי, ואילו ימי שבת וראשון משמשים כימי מנוחה. עם זאת, באופן כללי מדינות אינן קובעות את שבת כיום מנוחה רשמי בחוק, ורק חלק מהמדינות קובעות את יום ראשון כיום מנוחה.

2. **היקף ההגבלות:** בעוד במרבית מדינות מערב אירופה ישנן הגבלות שונות על מסחר ביום המנוחה, במרבית מדינות צפון אמריקה, מזרח אירופה, סקנדינביה, מזרח אסיה ואוקיאניה, לא קיימות הגבלות משמעותיות על מסחר ביום המנוחה.

הממצא המובהק ביותר העולה מן המחקר הוא **מגמה כלל עולמית, של צמצום המגבלות על פעילות מסחר בימי המנוחה.** מגמה זו החלה בשנות השבעים, התעצמה בשנות התשעים והגיעה לשיאה בשנים האחרונות במדינות אירופה בצמצום המגבלות על מסחר ביום המנוחה באיטליה, ספרד, צרפת, יוון, פורטוגל, פינלנד, הולנד ודנמרק, אם כי בחלק מהמדינות הללו עדיין ישנן מגבלות ניכרות. למעשה, דרום קוריאה היא המדינה היחידה שבה נוספו מגבלות בשנים האחרונות. ועדיין, גם כיום ישנו מספר לא מבוטל של מדינות – כדוגמת אוסטרליה, שווייץ, בלגיה, גרמניה ונורבגיה - שכמעט ואינן מאפשרות פעילות מסחר ביום המנוחה.

3. **סוגי ההגבלות:** ישנם סוגים שונים של הגבלות על מסחר ביום המנוחה: הגבלה טוטלית על מסחר מלבד חריגים בודדים; קביעת מספר ימי ראשון מוגדרים שבהם מותרת פעילות מסחר; הענקת סמכויות החלטה לשלטון

המקומי; הגבלת פעילותן של חנויות מגודל מסוים (במ"ר); הטלת הגבלות או הענקת החרגות לסקטורים מסוימים.

4. **הדיון הציבורי:** הקבוצות המרכזיות התומכות במגבלות על פעילות מסחר בימי המנוחה במדינות השונות הן ארגוני העובדים ובעלי העסקים הקטנים המעוניינים ביום מנוחה ביום ראשון ולצדם קבוצות דתיות כדוגמת הכנסייה המעוניינות בהקדשת יום ראשון להליכה לכנסייה ופעילות דתית. מנגד, התמיכה בהסרת מגבלות על פעילות מסחר ביום המנוחה עולה בדרך כלל מצרכנים המעוניינים לצרוך ביום המנוחה וטוענים לפגיעה בחופש הפרט שלהם, ומקרב גורמים הטוענים כי הסרת מגבלות תחזק את הכלכלה.

חוקי עבודה: במדינות רבות נחקקו חוקים שקובעים כי עובד יועסק ביום המנוחה הרשמי רק אם הוא מעוניין בכך, וכך אי הסכמה של אדם לעבוד ביום זה לא תהווה עילה לאי קבלה לעבודה או לפיטורין. במרבית המדינות המעסיק מחויב לתת לעבוד יום מנוחה חלופי ובנוסף נקבעה ב-53% מהמדינות שנבחנו במחקר (23 מתוך 43) תוספת שכר עבור עבודה בימי ראשון שעומדת בדרך כלל על בין 50%-ל-100% משכרו הרגיל של העובד.

הקדמה ומבוא מתודולוגי

סוגיית מעמדו של יום השבת היא אחת השאלות הציבוריות הבולטות שעל סדר היום בישראל. המאבקים סביב עיצוב אופיו של יום זה מלווים את היישוב היהודי בארץ ישראל עוד מתקופת המנדט הבריטי, שבה התמקד המאבק סביב חוקי העזר העירוניים, והם המשיכו ביתר שאת לאחר הקמת המדינה, ולמעשה לא פסקו עד היום.

על אף שהשיח הציבורי בנושא רחב מאוד, הדיון אינו מתייחס כלל לנעשה במדינות אחרות. מלבד מסמך קצר של מרכז המידע והמחקר של הכנסת, שפורסם בשנת 2010 לבקשתה של חברת הכנסת שלי יחימוביץ (העבודה),¹ אין כל התייחסות משמעותית בישראל לאופיו של יום המנוחה במדינות אחרות. דומה כי התפיסה הבסיסית בישראל היא שמדובר בדיון פנים-ישראלי בלבד הנובע מאופייה הייחודי של הדת היהודית ומהכוח הפוליטי המשמעותי של המפלגות הדתיות בישראל. למעשה, על אף שישנם הבדלים מסוימים בין השיח והחקיקה בישראל בנושא יום המנוחה ובין השיח והחקיקה מדינות אחרות, קיימות גם נקודות דמיון רבות כפי שמראה מחקר זה.

שתי סוגיות מרכזיות מלוות את הדיון הציבורי על יום המנוחה ברחבי העולם:

1. הגבלות על מסחר (פתיחת חנויות ועסקים).

2. חוקי עבודה – למשל, מהי תוספת השכר (אם קיימת) עבור עבודה ביום המנוחה.

¹ דינה צדוק, הסדרים להנהגת יום מנוחה שבועי, הכנסת: מרכז המחקר והמידע, י"ז בתמוז תש"ע – 29 ביוני 2010.

אמנם בחלק מהמדינות הדיונים בשתי סוגיות אלו שלובים זה בזה, אך באופן כללי דומה כי יש הבדל מהותי בין הסוגיות, והחלוקה ביניהן עוזרת ליצור סדר בדיון המורכב על יום המנוחה.

חשוב לציין כי בעוד המסמך של מרכז המחקר והמידע של הכנסת עסק בעיקר בסוגיית חוקי העבודה, מחקר זה אמנם עוסק בשתי הסוגיות, אך המיקוד שלו הוא דווקא בשאלת ההגבלות על פעילות מסחר ביום המנוחה. לדידנו, זוהי השאלה הציבורית המרכזית העומדת לדיון בדבר אופיו של יום המנוחה במדינות השונות, וזוהי גם השאלה המרכזית בשיח הישראלי. חשוב להדגיש שהגדרת המסחר במחקר זה מתמקדת בפתיחת חנויות/עסקים ולא בסחר במובנים הבינלאומיים שלו.

סוגיה שמחקר זה לא יתייחס אליה היא סוגיית הפעלת התחבורה הציבורית ביום המנוחה. הסיבה לכך היא העובדה שאין הבדלים משמעותיים בין מדינות העולם בנושא זה, ובדרך כלל אין לנושא זה התייחסות בחקיקה. כך, בכל המדינות ישנה תחבורה ציבורית משמעותית גם בימי המנוחה,² כאשר הבדלי התדירות בין מדינות שונות, בין אזורים שונים בתוך מדינות ובין שעות שונות באותו הקו נובעים בדרך כלל מהיקף הביקוש.³ ישראל הנה למעשה מדינה ייחודית שמלבד מוניות שירות וקווי אוטובוס ספורים⁴ אין בה תחבורה ציבורית ביום המנוחה.

---

² ההתייחסות לתחבורה ציבורית כאן היא למערך תחבורה המסיע אנשים שלא ברכב הפרטי, אך לא בהכרח לתחבורה במימון או פיקוח ממשלתי או עירוני. כמובן שבמדינות רבות התחבורה הציבורית היא במימון ופיקוח, אך קיימות גם מדינות שבהן אין הדבר כך.

³ למידע ראשוני על היקף התחבורה הציבורית בימי המנוחה במספר אזורים בעולם ראו: יניב רון, הפעלת שירותי תחבורה ציבורית בסופי שבוע – בישראל ובכמה אזורים מטרופוליניים בעולם, הכנסת: מרכז המחקר והמידע, ו' בתמוז תשע"ב – 26 ביוני 2012.

⁴ על היקף התחבורה הציבורית בישראל בשבת ראו: אריאל פינקלשטיין, השבת בישראל: תמונת מצב, המכון לאסטרטגיה ציונית, שבט תשע"ו – ינואר 2016, עמ' 28-29.

ייחודו של מחקר זה הוא בכך שהוא אינו מסתפק בהצגת המצב החוקי הקיים כיום במדינות שונות, אלא מבקש להציג בהרחבה גם את הרקע התרבותי, ההתפתחויות החוקיות והמגמות ההיסטוריות המשמעותיות במדינות השונות ולפרוס את הדיון הציבורי שהתנהל בהן בעבר או מתנהל כיום. אנו סבורים כי יש ערך רב בהצגת הדברים על מנת להבין את התחום על בוריו ואף להצליח לחזות את המגמות העתידיות.

באופן טבעי, בחרנו למקד את המחקר במדינות דמוקרטיות ומפותחות: מדינות אלו נתפסות כמדינות שמן הראוי לבחון את הנעשה בהן וללמוד ממנו. בנוסף, במדינות לא דמוקרטיות ישנו פעמים רבות פער משמעותי בין לשון החוק ובין המציאות בפועל, כך שהצגת המצב החוקי אינה ערובה להצגת המצב במדינה בפועל.⁵ עם זאת, פעמים רבות הבחירה במדינות דמוקרטיות מביאה את החוקרים להתמקד בעיקר במדינות מערב אירופה וצפון אמריקה, אולי בשל נגישות רבה של מידע.⁶ מחקר זה מעמיק גם הוא בדיון במדינות אלו, אך הוא מאריך לדון גם במדינות מזרח אסיה, צפון אמריקה, מזרח אירופה, סקנדינביה, אוקיאניה ודרום אפריקה.

על כל פנים, מטרתו של מחקר זה היא לחשוף את הקורא הישראלי לרקע התרבותי, למגמות ההיסטוריות השונות, למצב החקיקה הנוכחי ולשיח הציבורי באשר לעיצוב החוקי של יום המנוחה במדינות שונות בעולם. אין בכוונתו לקדש את הנעשה במדינות מסוימות ולהצביע עליהם כמדינות שהפעילו מודל נכון, אלא בעיקר להעשיר את השיח הישראלי ולהצביע על קיומם של מודלים שונים ותפיסות שונות בעולם בנושא זה, שמן הראוי לבחון אותם גם בדיון הפנים-ישראלי. משכך, המחקר מציג בעיקר עובדות

⁵ עם זאת, מן הראוי להעיר כי בסוגיית יום המנוחה גם במספר מדינות דמוקרטיות – וישראל בתוכן – החוק אינו נאכף באופן מלא, כך שישנו פער בין לשון החוק ובין המציאות בפועל.

⁶ ראו למשל במסמך של מרכז המחקר והמידע של הכנסת שהוזכר לעיל שהתייחס לקנדה ולמספר מדינות במערב אירופה.

על מצב החקיקה בעבר ובהווה במדינות שונות, ומתאר את השיח הציבורי והמאבקים המתנהלים במדינות השונות בניסיון לתאר אותם כהווייתם ולא להדגיש דווקא קול כזה או אחר.

עם זאת, בפרק האחרון ששמו "דיון בהקשר הישראלי" אנו מבקשים לדון בממצאי המחקר מתוך ההקשר הישראלי ובתוך כך לבצע השוואה בין החקיקה והשיח הציבורי בעולם ובישראל, וכן לנסות להצביע על תובנות שונות העולות מתוך ממצאי המחקר הרלוונטיות לישראל.

מקורות המידע ששימשו אותנו בכתיבת מחקר זה הם רבים ומגוונים: בשל הרצון להציג מידע עדכני על מצב החקיקה השימוש במחקרים אקדמיים נעשה בעיקר על מנת להציג את הרקע ההיסטורי או ההשפעות של חקיקה כזו או אחרת. לעומת זאת, המקורות המרכזיים בהצגת המידע על מצב החקיקה כיום הם החוקים עצמם (כאשר ישנו חוק בשפה האנגלית) או מקורות משניים המתייחסים לחוק. המידע על הדיון הציבורי מבוסס ברובו על מקורות תקשורתיים המציגים את הדיון הציבורי במדינות השונות. כל המקורות האינטרנטיים שהמחקר מפנה אליהם נדלו בחודשים אפריל-יוני 2016.

היקף הכתיבה על המדינות השונות אינו שווה; ישנן מדינות שהקדשנו להן פרקים ארוכים, בעוד על מדינות אחרות ישנו דיון מצומצם בהרבה. הסיבות לפערים בהיקף הכתיבה בין המדינות השונות נובעות בדרך כלל מההבדלים בין המדינות: מדינה פדרלית מהווה למעשה איחוד של מספר מדינות, כך שיש צורך להרחיב יותר על מצב החקיקה במדינה מסוג זה. כמו כן, במדינות מסוימות ישנן התרחשויות היסטוריות ושיח ציבורי ער בסוגיה, ולכן באופן טבעי ישנו צורך להרחיב יותר את הדיבור עליהן. על כך יש להוסיף גם מגבלות טכניות, כדוגמת היקף החומר הנגיש בשפה

האנגלית שאינו אחיד בין המדינות השונות. על מדינות דרום אמריקה אף נאלצנו לוותר בשל אי זמינות של מידע נגיש בשפה האנגלית.⁷

כחלק מהתפיסה שההבדלים בין המדינות השונות נובעים לא אחת מהבדלים תרבותיים בחרנו לחלק את ליבת המחקר לשישה פרקים, שבכל אחד מהם נידונות מספר מדינות בעלות מאפיינים גיאוגרפיים ו/או תרבותיים דומים. בחלק מהפרקים ישנם קשרים בולטים בין המדינות השונות, ואילו באחרים הקשרים חלשים יותר או כלל לא קיימים, כפי שנציג בקצרה בסיכום המחקר.

הפרק הראשון של המחקר עוסק במדינות מערב אירופה. במסגרת הפרק מוצג מידע מקיף על המדינות הבאות: צרפת, ספרד, גרמניה, הולנד, אוסטריה, בלגיה, שוויץ, יוון, איטליה וקפריסין.

הפרק השני של המחקר עוסק במדינות מזרח אירופה החברות באיחוד האירופי. במסגרת הפרק מוצג מידע מקיף על המדינות סלובניה, הונגריה וקרואטיה. כמו כן, מוצג מידע כללי על המדינות הבאות: אסטוניה, בולגריה, לטביה, ליטא, סלובקיה, פולין, צ'כיה ורומניה.

הפרק השלישי של המחקר עוסק במדינות סקנדינביה. במסגרת הפרק מוצג מידע מקיף על המדינות הבאות: נורבגיה, שבדיה, דנמרק ופינלנד.

הפרק הרביעי של המחקר עוסק במדינות דוברות אנגלית. למעשה, מדובר במדינות השוכנות באיים הבריטיים או במדינות שמקור חלק ניכר מתושביהן הוא באיים הבריטיים כך שהן מושפעות – או הושפעו בעבר -

⁷ עם זאת, נציין כי באופן כללי בתחילת שנות השמונים הפכה פתיחת עסקים ביום ראשון (יום המנוחה) לנפוצה במדינות אלו, כך שכיום אין איסור במדינות השונות דרום אמריקה השונות על פתיחת חנויות ביום ראשון ורוב הקניונים והמרכולים פתוחים בכל ימי ראשון בארגנטינה, צ'ילה, ברזיל, אורוגוואי, פרו, אקוודור, קולומביה ועוד. ראו על כך בקישור הבא: https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#South_America

מהמסורת הפוליטית הבריטית. עם זאת, מדינות צפון אמריקה (קנדה וארצות הברית) לא נידונו בפרק זה ומוקדש להן פרק נפרד בשל ההתפתחויות ההיסטוריות השונות והייחודיות שאירעו בהן. בסיכומם של דברים, במסגרת הפרק מוצג מידע מקיף על המדינות הבאות: אנגליה, ויילס, סקוטלנד, צפון אירלנד, אירלנד, אוסטרליה, ניו-זילנד ודרום אפריקה.

הפרק החמישי של המחקר עוסק במדינות צפון אמריקה. במסגרת הפרק מוצג מידע מקיף על ארצות הברית וקנדה.

הפרק השישי של המחקר עוסק במדינות מזרח אסיה. במסגרת הפרק מוצג מידע מקיף על המדינות הבאות: דרום קוריאה, יפן, סין והונג-קונג.

פרק הסיכום מבקש להציג את המידע המוצג מתוך מבט כוללני ומקיף, ובתוך כך גם להציג את המגמות המסתמנות בשנים האחרונות.

פרק הדיון מוקדש, כאמור, לדיון בממצאי המחקר מתוך ההקשר הישראלי.

בסוף המחקר נוספו ארבעה נספחים:

נספח א מהווה סקירה של המחקרים השונים באשר להשפעות הכלכליות השונות של ביטול הגבלות על מסחר ביום המנוחה.

נספח ב הנו טבלה המסכמת את הממצאים המרכזיים של המחקר בשני תחומים: היקף ההגבלות על מסחר ביום המנוחה במדינות השונות, ותוספת השכר הנהוגה במדינות השונות עבור עבודה ביום המנוחה.

נספח ג מציג בצורה גרפית את השינויים שנערכו בעשור וחצי האחרון בהיקף ההגבלות על מסחר במדינות אירופה.

נספח ד מציג נתונים על היקף העובדים בימים שבת וראשון במדינות אירופה.

מחקר זה הוא הפרסום החמישי במסגרת פרויקט "שביל הזהב" במכון לאסטרטגיה ציונית העוסק בסוגיית השבת ויום המנוחה. קדמו לו הפרסומים: "שבת ישראלית – הצעה להסדרת מעמד השבת בישראל ברוח אמנת גביזון-מדן"⁸, "עוד שבת של כדורגל? מתווה להסדרת משחקי הכדורגל והספורט בשבת"⁹, "השבת בישראל: תמונת מצב"¹⁰ ו"חמשוש ישראלי: המתווה המעשי לסוף שבוע ארוך בישראל"¹¹.

ברצוננו להודות לחברי צוות "שביל הזהב" במכון לאסטרטגיה ציונית שסייעו לנו באיסוף המידע הראשוני עבור מחקר זה: ג'וש כהן, טל בן ארוש, קינן רוקס, ברנדון סלון, יואב יוסף וברק סבזרו. כמו כן, ברצוננו להודות לאביעד הומינר ואייל ברגר, שעברו על טיוטות של מחקר זה והעירו את הערותיהם.

⁸ נדב אליאש, אביעד הומינר, אייל ברגר ואריאל פינקלשטיין, **שבת ישראלית – הצעה להסדרת מעמד השבת בישראל ברוח אמנת גביזון-מדן**, המכון לאסטרטגיה ציונית, אדר א' תשע"ד – פברואר 2014.

⁹ אביעד הומינר ואריאל פינקלשטיין, **עוד שבת של כדורגל? מתווה להסדרת משחקי הכדורגל והספורט בשבת**, המכון לאסטרטגיה ציונית, תשרי תשע"ו – אוקטובר 2015.

¹⁰ אריאל פינקלשטיין, **השבת בישראל: תמונת מצב**, המכון לאסטרטגיה ציונית, שבט תשע"ו – ינואר 2016.

¹¹ אייר ברלין, איתן ירדן, אביעד הומינר ואריאל פינקלשטיין, **חמשוש ישראלי: המתווה המעשי לסוף שבוע ארוך בישראל**, המכון לאסטרטגיה ציונית, שבט תשע"ו – פברואר 2016.

1. פרק א: מערב אירופה

1.1. מבוא: יום המנוחה בחקיקה הבינלאומית

מדינות מערב אירופה היוו הבסיס להקמתו של האיחוד האירופי לאחר מלחמת העולם השנייה. חקיקת הפרלמנט של האיחוד האירופי קרויה בשם דירקטיבה, והיא מחייבת את המדינות החברות באיחוד להתאים את הדין הפנימי שלהן להוראות הקבועות בה. כיום חברות באיחוד 28 מדינות, שחלקן הגדול הן מדינות מערב אירופה.¹² עם זאת, מבוא זה, העוסק ביחסו של האיחוד האירופי ליום המנוחה, רלוונטי גם עבור מספר מדינות הנידונות בשלושת הפרקים הבאים.

ב-1993 נחקקה הדירקטיבה האירופית בדבר ארגון שעות העבודה. נקבעו בה הוראות בדבר שעות עבודה מרביות ביום ובשבוע על מנת להגן על בריאותם ובטיחותם של עובדים ברחבי האיחוד. לפי הדירקטיבה, על המדינות להבטיח כי בכל 24 שעות כל עובד יקבל מנוחה של 11 שעות רצופות לפחות. כמו כן, יש להבטיח כי כל עובד יקבל בכל תקופה של שבעה ימים מנוחה של 24 שעות רצופות בנוסף ל-11 השעות של המנוחה היומית.

בנוסף, הדירקטיבה קבעה כי "המנוחה השבועית תכלול כעיקרון את יום ראשון", אך ב-1996 קבע בית הדין האירופי לצדק (ECJ – European Court of Justice) כי ההוראה בדבר קביעת יום ראשון כיום מנוחה בטלה, שכן לא ניתן הסבר מניח את הדעת לכך שיום ראשון כיום מנוחה משפיע על בריאותם ובטיחותם של העובדים יותר מיום מנוחה ביום אחר

¹² סמוך לכתיבת שורות אלו החליטה בריטניה במשאל עם על יציאתה מהאיחוד האירופי, אך לעת עתה היא עדיין חברה באיחוד.

בשבוע. עם זאת, כפי שנראה להלן, חלק גדול מהמדינות עדיין מגדיר בחקיקה את יום ראשון כיום מנוחה.

ב-2003 נחקקה דירקטיבה חדשה בדבר ארגון שעות העבודה שהחליפה את הדירקטיבה המקורית. במשך המנוחה השבועית לא חל שינוי, אך עם זאת, לא נקבע בדירקטיבה יום מסוים בשבוע שבו יש לקבוע את יום המנוחה. ב-2008 נעשה ניסיון לעגן מחדש בדירקטיבה את יום ראשון כיום המנוחה, בהתבסס על ממצא כי בחברות שעובדות בימי ראשון יש עלייה ניכרת בימי מחלה של העובדים ובהיעדרותם מהעבודה.¹³ בסופו של דבר, ההצעות לתיקון הדירקטיבה לא נידונו בפרלמנט האירופי, והצבעות לגביהן לא נערכו בשל סיבות טכניות. עם זאת, הנושא ממשיך לעלות על סדר-היום הציבורי באירופה באמצעות "יזמת אזרחים" (citizens initiative), ובמרס 2010 אף נערך בפרלמנט האירופי כנס לדיון בהגנה על ימי ראשון ברמה האירופית.

לאור זאת, נכון להיום אין אפוא כל רגולציה קונקרטית מצד האיחוד האירופי בנוגע לעבודה בסופי השבוע.

מנגד, בסעיף 2 של האמנה החברתית האירופית (ESC – European Social Charter) של מועצת אירופה – ארגון בינלאומי הכולל 47 מדינות, הפועל למען שיתוף פעולה בין מדינות אירופה בייחוד בתחומי זכויות האדם, קידום הדמוקרטיה, ומשפט בינלאומי – נאמר כי על המדינות "להבטיח יום מנוחה שבועי שיהיה, ככל הניתן, בחפיפה ליום

¹³ Eurofound (2012), Fifth European Working Conditions Survey, Publications Office of the European Union, Luxembourg, p. 41.

המנוחה המזוהה במסורת או במנהג הרווח במדינה או באזור כיום
מנוחה".¹⁴

בדומה לכך, שתי אמנות של ארגון העבודה הבינלאומי (ILO), שאושרו על ידי מרבית המדינות המפותחות, קבעו כי תינתן לעובדים מנוחה של 24 שעות רצופות לפחות בכל פרק זמן של שבעה ימים, וכי יום המנוחה ייקבע, ככל האפשר, בהתחשב בימים המקובלים כימי מנוחה על-פי הנוהג או המסורת בכל מדינה או בכל אזור.

---

¹⁴<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168006b642>

1.2. צרפת

רקע היסטורי

החוק המסדיר את חובת יום המנוחה בצרפת הוא בעל אופי חילוני באופן רשמי, אך שורשיו נטועים עמוק במסורת הנוצרית הקתולית.¹⁵ בסוף המאה ה-19 אורכו הממוצע של יום העבודה בצרפת עמד על כ-10 שעות. עקב כך, איגודי העובדים החלו לדרוש את כינונו של יום מנוחה שבועי, כפי שהיה מקובל כבר באותה העת במדינות שונות כמו גרמניה. אל ה-CGT (General Confederation of Labor)¹⁶ חברו גם הקולות הדתיים כמו הכנסייה ואגודות שונות שמטרתן קידום ערכי ההינזרות בקרב החברה הצרפתית (temperance leagues). הטיעונים בעד יום המנוחה היו מרובים: אינטרסים של העובדים ופרודוקטיביות של בתי המלאכה לצד חיזוק ערכי המשפחה, המהווה אבן הפינה של הסדר החברתי והמוסרי. בסופו של דבר, ב-13 ביולי 1906 עוגנה חובת המנוחה השבועית בחוק הצרפתי.¹⁷

לאחר מלחמת העולם השנייה הוויכוח על אופיו של יום ראשון נראה היה כחתום וסגור, אך במהלך השנים החוק החל להתערער. כך לדוגמה, בשנת 1974 החליטה רשת הריהוט הביתי הגדולה, קונפוראמה (Conforama), לפתוח ביום ראשון, בניגוד לחוק, את שערי חנות הכולבו שלה, הממוקמת באחד מפרברי העיר ליל (Lille). המותג המפורסם הצדיק את החלטתו

¹⁵ <http://www.thelocal.fr/20131006/sunday-shopping-ban-splits-france>

¹⁶ בצרפתית: Confédération générale du travail.

¹⁷ <http://rue89.nouvelobs.com/2013/09/30/bataille-dimanche-truc-246190>

באמצעות העיקרון של "הדמוקרטיזציה של מוצרי ההון", אשר באופן טבעי "שינה את הרגלי הקנייה" של הציבור.¹⁸

הדיון הציבורי בצרפת סביב סוגיה זו מתעורר אחת למספר שנים לאורך העשורים האחרונים, ואף צבר תאוצה עם השנים, כך שכיום הוא מהווה את אחת הסוגיות הפוליטיות המרכזיות ביותר במדינה.¹⁹ גם בשנים האחרונות ממש, קולות רבים יוצאים בקריאה להגמשת החוקים המגבילים את פתיחת החנויות ברחבי המדינה, לא אחת מתוך נשיאת עיניהם לתקדימים של מדינות אירופאיות שכנות שהגמישו את חוקיהן בעשורים האחרונים.²⁰

בשנת 2008 רשת הריהוט השוודית, "איקאה", נקנסה בידי בית המשפט בצרפת בסכום של 450 אלף יורו בגין הפעלת חנויות בימי ראשון בניגוד לחוק. רשת צרפתית גדולה נוספת של "עשה זאת בעצמך" נקנסה באותה השנה בסכום דומה על אותה העברה.²¹ כמו כן, בשנת 2013 הגישו איגודי העובדים עתירות כנגד שתי רשתות "עשה זאת בעצמך" נוספות, "קאסטוראמה" ו"לירוי מרלין", ובית המשפט הורה לרשתות לסגור כמה מחנויותיהן הממוקמות באזור פריז. שתי הרשתות החליטו להמרות את האיסור ולספוג קנס העומד על סך של 120,000 יורו ביום לכל חנות, והצהירו כי אף ימשיכו לנהוג כך בעתיד.²²

בעקבות הפסיקות הללו של בית המשפט ומקרים נוספים נפתח שיח ציבורי סביב שאלת הרלוונטיות של החוק והצורך להתאימו לצרכים

¹⁸ ש.ם.

¹⁹ <http://www.economist.com/blogs/schumpeter/2013/12/stores-opening-hours-france>

²⁰ <http://www.bbc.com/news/magazine-2445857>.

²¹ http://usatoday30.usatoday.com/money/economy/2008-04-06-3388982613_x.htm

²² <http://rue89.nouvelobs.com/2013/09/30/bataille-dimanche-truc-246190>

הכלכליים של ימינו אל מול הרצון לשמור על הערכים השונים העומדים בבסיס החוק של יום המנוחה. הוויכוח הציבורי נושא אופי כפול: מחד, המאבק ניטש בין בעלי העסקים הגדולים לבין איגודי העובדים ובעלי העסקים הקטנים. לצד זאת, ישנו ויכוח רחב ועמוק יותר על הצביון והאופי השונים שאנשים בקרב החברה הצרפתית מעוניינים לצקת ליום ראשון, בין אנשים המעוניינים לשמור על אופיו כיום בעל צביון רוחני הממוקד בחיזוק הקשרים המשפחתיים והקהילתיים לבין אנשים הטוענים לרומנטיזציה מנותקת של הראשונים, שאינה תואמת את אופי וקצב החיים המודרניים ומעוניינים לאפשר ליום ראשון להיות יום המוקדש לקניות ובילויים.²³

כפי שנראה להלן, הדיון הציבורי הביא לשינוי החוק בשנת 2015 ולצמצום המגבלות על פעילות מסחר בימי ראשון, אם כי עדיין ישנן הגבלות משמעותיות על פעילות מסחר בצרפת בימי ראשון.

מסחר

החקיקה בעבר²⁴

עד לשנת 2015 החוק הצרפתי אסר על פתיחת עסקים בימי ראשון. מנוחה שבועית זו עוגנה במקור בחוק מ-1906 בהתבסס על המסורת הנוצרית ובמטרה להגן על העובדים. אך ברבות השנים, עקב צרכים חברתיים וכלכליים, נקבעו בחוק ובתיקונים שנעשו בו חריגים שעל-פיהם מותר

²³ http://usatoday30.usatoday.com/money/economy/2008-04-06-3388982613_x.htm

²⁴ המידע על החוק הישן מתבסס ברובו על עבודתה של דינה צדוק, **הסדרים להנהגת יום מנוחה שבועי**, הכנסת: מרכז המחקר והמידע, י"ז בתמוז תש"ע – 29 ביוני 2010.

לפתוח עסקים ולהעסיק עובדים בימי ראשון (ראוי לציין כי הפטורים הללו מוענקים לתקופה של חמש שנים שלאחריה נדרש לחדשם):²⁵

1. חריגים על-פי סוג העסק מאפשרים לעסקים מסוימים, שאינם יכולים לסגור בימי ראשון מאילוצי ייצור או פעילות, לפתוח את העסק ולהעסיק עובדים בימי ראשון.
2. חריגים זמניים ניתנים לפי הצורך על-ידי השלטון המקומי כדי למנוע פגיעה בציבור או באינטרסים עסקיים.
3. ראש רשות מקומית רשאי להתיר פתיחה של חנויות קמעונאיות שאינן מוכרות מזון עד חמש פעמים בשנה בימי ראשון.
4. באזורי תיירות נקבע חריג המאפשר פתיחת בתי עסק לפי אופי העסק, אם הוא עסק שמשרת את הציבור בתחום הפנאי, הבילוי, הספורט או התרבות.
5. סופרמרקטים קטנים מותרים בפתיחה בימי ראשון במתכונת מצומצמת (עד 13:00 בצהריים).²⁶

באוגוסט 2009 התקבל תיקון לחוק, שהרחיב את החריגים האמורים והסדיר את הפתיחה של בתי עסק נוספים בימי ראשון:

1. עסקים השוכנים באזורי תיירות: החוק מרחיב את החריג ומאפשר לרשות המקומית להתיר פתיחה של עסקים מכל הסוגים בימי ראשון.
2. עסקים בערים שבהן יותר ממיליון תושבים: הרשויות המקומיות רשאיות להגדיר אזורי מסחר שבהם יש צריכה מוגברת ולהתיר באזורים האלה פתיחת עסקים בימי ראשון.²⁷

²⁵ <http://www.natlawreview.com/article/law-macron-work-sundays-and-evenings-france>

הרחבות אלו כוללות שני תנאים עיקריים:

1. הגדרת אזורי המסחר נעשית על-ידי המושל המקומי ודורשת חתימת הסכם קיבוצי עם האיגודים המקצועיים. בהיעדרו של הסכם כזה נדרשת התייעצות עם נציגי העובדים ועריכת משאל בקרב העובדים הנוגעים בדבר.²⁸
2. החריגים לא יחולו על מכירת מזון במרכולים גדולים, מפני שמטרת החוק היא הגנה על עסקים קטנים.

בעקבות התיקון לחוק מ-2009 הוחלט ביוני 2010 בעיריית פריז שלא להרחיב את האזורים בעיר שבהם יתאפשר לפתוח חנויות בימי ראשון.²⁹

חוק מאקרון: החוק הנוכחי³⁰

בשנת 2015 העלתה שוב ממשלת צרפת הסוציאליסטית את האפשרות של צמצום ההגבלות על המסחר בימי ראשון. "חוק מאקרון", ובשמו המלא: "החוק עבור הצמיחה, האקטיביות, והשוויון של ההזדמנויות הכלכליות" (Growth and Activity and Equality of Economic Opportunities), הנו יוזמה של שר הכלכלה ואיש ההשקעות לשעבר עמנואל מאקרון, והוא חלק ממהלך כולל שמטרתו לפשט ולהגמיש את מערכת הכלכלה הצרפתית. בהקשר של יום ראשון החוק שינה את

²⁷ דינה צדוק, הסדרים להנהגת יום מנוחה שבועי, הכנסת: מרכז המחקר והמידע, י"ז בתמוז תש"ע – 29 ביוני 2010.

²⁸ <http://www.natlawreview.com/article/law-macron-work-sundays-and-evenings-france>

²⁹ <http://www.calcalist.co.il/world/articles/0,7340,L-3407445,00.html>

³⁰ המידע בתת פרק זה מבוסס על המידע המופיע בקישור הבא: http://www.labourlawnetwork.eu/national_labour_law/national_legislation/legislative_developments/prm/109/v__detail/id__6092/category__12/index.html

התסבוכות שיצר החוק הישן, שהייתה בו ערבוביה גדולה של חריגים לחוק. החוק התקבל בפרלמנט ב-10 ביולי ונכנס לתוקף ב-6 באוגוסט 2015.

על בסיס העקרונות הבסיסיים של החוק הקודם,³¹ חוק מאקרון מגדיר ארבע קטגוריות חדשות של אזורי מסחר ותיירות שבהם תתאפשר פתיחת חנויות והעסקת עובדים בימי ראשון:

1. אזורי תיירות בינלאומיים המתאפיינים באמצעות "זוהר וחשיבות בינלאומית, שפע יוצא דופן של תיירים זרים, וחשיבות היקף הקנייה של התיירים".
2. אזורי תיירות המתאפיינים כ"בעלי עושר תיירותי משמעותי במיוחד".
3. אזורי מסחר המתאפיינים כ"בעלי פוטנציאל גבוה במיוחד של היצע וביקוש, תוך לקיחה בחשבון של קרבה גאוגרפית לאזור חציית-גבול (cross-border zone)".
4. תחנות רכבת שאינן כלולות באחד מהאזורים דלעיל, שגם בהן תותר עבודה בימי ראשון.

עסק המעסיק מעל עשרה עובדים העומד באחד מהקריטריונים הללו ומעוניין לפתוח ביום ראשון מחויב להתקשר בהסכם קיבוצי עם איגודי העובדים שיאפשרו את העבודה בימי ראשון תוך קביעת נורמות העסקה סוציאליות המפצות את העובדים ומגנות עליהם (מלבד חוקי העבודה הארציים שיוצגו להלן). עסקים העומדים בקריטריונים שעובדים בהם

³¹ החוק מעצב מחדש את ההיתרים הנוגעים לשיקולים מסחריים וכלכליים, כפי שיוצג. החריגים האחרים, כמו אילוצי ייצור ופעילות של מפעלים או מניעת פגיעה בציבור עדיין קיימים כבחוק הישן.

עשרה עובדים ומטה אינם נדרשים להסכם קיבוצי עם איגודי העובדים על מנת לפתוח ביום ראשון באם השיגו את אישור רוב העובדים לעבוד ביום ראשון. עם זאת, כפי שנראה להלן, העבודה בימי ראשון הנה אך ורק מרצון העובד.

בנוסף, מחוץ לאזורים שמנינו לעיל, פתיחת עסקים בחלק מימי ראשון נשארת אפשרית על ידי החלטה מפורשת של ראש העיר שבו העסק הרלוונטי ממוקם. כמו כן, מספר ימי הראשון שיכול להתיר ראש העיר גדל מחמישה ימים בשנה בחוק הקודם ל-12 ימים בשנה בחוק החדש.

חוקי עבודה

חוקי העבודה בצרפת נגזרים משני עקרונות יסודיים:³²

1. העובדים זכאים ליום מנוחה שבועי של 24 שעות רצופות. לשעות אלו יש לצרף את שעות המנוחה היומית של 11 שעות, וכך עובד זכאי למנוחה שבועית של 35 שעות רצופות.
2. העיקרון של מנוחת יום ראשון, הקובע כי המנוחה השבועית של העובד חייבת להינתן דווקא ביום ראשון.

כמו כן, ביחס לתנאי העובדים ישנם שני עקרונות חשובים נוספים:³³

1. עובד שעבד ביום ראשון זכאי לתוספת של 50% משכרו הרגיל, וכן ליום מנוחה חלופי.

³² <http://www.natlawreview.com/article/law-macron-work-sundays-and-evenings-france>

³³ <http://travail-emploi.gouv.fr/droit-du-travail/temps-de-travail-et-conges/temps-de-travail/article/le-travail-du-dimanche>

2. לעובדים שמורה הזכות לסרב לעבוד בימי ראשון וחל איסור על המעסיק להפלותם לרעה או לסרב להעסיקם בשל סירוב זה.

בנוסף, כאמור לעיל, עסק המעוניין לפתוח ביום ראשון נדרש לקבל את הסכמתם של עובדיו או של ארגון העובדים הרלוונטי. רק במקרים חריגים, המותרים בחוק, ניתן לחייב עובדים לעבוד ביום ראשון.³⁴

---

³⁴ <http://www.natlawreview.com/article/law-macron-work-sundays-and-evenings-france>

1.3. ספרד

רקע היסטורי³⁵

ספרד היא פדרציה המורכבת מבחינה אדמיניסטרטיבית מ-17 קהילות אוטונומיות שונות (Comunidades Autónomas), אשר לכל אחת מהן סמכויות חקיקתיות וניהוליות רחבות. אחת מן הסמכויות הנתונה לקהילות היא הסמכות בענייני סחר מקומי, כאשר המשמעות היא שפעילות קמעונאית, כולל חוקי פתיחת עסקים בימי ראשון ובחגים, מוסדרת על-ידי השלטונות האזוריים. עם זאת, לשלטון הפדרלי עדיין נתונה הסמכות להתקין בנושא חוקים ראשוניים וכלליים, עובדה בעלת חשיבות גדולה בסוגיה של פתיחת עסקים.

הצו המלכותי משנת 1985 ביטל כל מגבלה על שעות פתיחת החנויות במדינה.³⁶ אף על פי כן, חלק מן השלטונות האזוריים, שהנם בעלי הסמכות בענייני הסחר המקומי, החליטו להגביל את שעות הפתיחה מסיבות שונות, ובכך יצרו התנגשות עם החקיקה הלאומית. על מנת לפתור זאת בית המשפט החוקתי קבע בשנת 1993 כי השלטון המרכזי יכול לקבוע חוקים בנוגע לשעות פתיחת חנויות במדינה, אשר יחייבו את השלטונות האזוריים, אך בתנאי שחוקים אלו יהיו אך ורק חוקים ראשוניים וכלליים. בעקבות פסק הדין ממשלת ספרד בחרה לקבוע שעות פתיחת חנויות מינימליות ובכך לצמצם את התקנות משנת 1985 שביטלו כל מגבלה: הצו המלכותי משנת 1993³⁷ קבע כי למרות שלשלטונות האזוריים נתון הכוח להסדיר את שעות פתיחת החנויות, הם אינם רשאים להגביל

³⁵ Matea, M. D. L. L., & Mora-Sanguinetti, J. S. (2009). Developments in retail trade regulation in Spain and their macroeconomic implications, 12-15.

³⁶ Royal Decree-Law 2/1985 of 30 April 1985.

³⁷ Royal Decree-Law 22/1993.

אותן לפחות מ-72 שעות פתיחה שבועיות ושמונה ימי ראשון וחגים ציבוריים. דהיינו, זהו הזמן המינימלי שהשלטונות האזוריים חייבים לאפשר לבעלי העסקים לפתוח את עסקיהם.

מלבד זאת, שעות פתיחת החנויות נותרו ללא מגבלה בסוגי העסק הבאים: מכירת עוגות ומאפים, לחם, אוכל מוכן, עיתונים ומגזינים, דלק, פרחים וצמחים; חנויות נוחות; נקודות מכירה במעברי גבול, בתחנות תחבורה ציבורית (בכביש וברכבת, בים או באוויר) ובאזורי תיירות.

כעבור כמה שנים, בשנת 2000, הממשלה החליטה לצמצם עוד יותר את המגבלות:³⁸ מספר שעות הפתיחה השבועיות המותרות הורחב ל-90, והוצג לוח זמנים להעלאה הדרגתית של מספר ימי הראשון והחגים המינימלי שבהם תתאפשר פתיחת עסקים: משמונה ימים בשנת 2000 ל-12 בשנת 2004, תוספת של יום אחד בכל שנה. בנוסף, חנויות קמעונאיות ששטחן קטן מ-300 מ"ר זכו לחופש מוחלט בקביעת שעות הפתיחה.

בסופו של דבר, עקב התנגדויות מצד גורמים שונים, החוק שעבר ב-21 בדצמבר 2004³⁹ שב למדיניות מצומצמת יותר: מספר ימי ראשון וחגים ציבוריים שבהם ניתן לפתוח עסקים נשאר עומד על 12, אך לשלטונות האזוריים ניתנה האפשרות להוסיף על המספר או לצמצמו עד למינימום של שמונה ימים בשנה.

ישנם הבדלים משמעותיים בין הקהילות האוטונומיות ביחס לפתיחת עסקים בימי ראשון. יתר על כן, בחלק מן הקהילות הנורמות משתנות בין רשויות מקומיות שונות. בטבלה שלהלן ניתן לראות את מספר ימי המנוחה המותרים בפתיחה בקהילות האוטונומיות השונות בין השנים 1997-2007:

---

³⁸ Royal Decree-Law 6/2000.

³⁹ Royal Decree-Law 1/2004.

2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	קהילה
8	8	8	12	11	10	9	8	8	8	8	אנדלוסיה
8	8	8	12	11	10	9	8	8	8	8	אראגון
8	8	8	12	5	10	9	8	8	8	8	האיים הבלאריים
9	9	9	12	11	10	9	8	8	8	8	האיים הקנריים
8	8	8	12	11	10	9	10	10	9	8	קנטבריה
8	8	8	12	11	10	9	8	8	8	8	קסטיליה-לה מנצ'ה
8	8	8	12	11	10	9	8	8	8	8	קסטיליה ולאון
8	8	8	12	11	10	9	9	8	8	8	קטאלוניה
8	8	10	11	11	9	9	9	8	7	8	ולנסיה
8	8	8	12	11	10	9	8	8	8	9	אקסטרמדורה
8	8	8	16	11	10	9	8	8	8	10	גליסיה
20	20	20	21	21	19	18	14	13	13	13	מדריד
10	10	12	12	11	10	9	8	8	8	8	מורסיה
8	8	12	12	11	10	9	8	8	8	8	נווארה
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	חבל הבסקים
8	8	8	12	11	10	9	8	8	8	7	אסטוריאס
8	8	8	12	11	10	9	8	8	8	8	לה ריוחה
8	8	8	12	11	10	9	8	8	8	8	המדינה

חוקי המסחר כיום

ב-14 ביולי 2012, במסגרת מהלך ממשלתי רחב, שכלל חקיקה שמטרתה "להבטיח יציבות פיסקלית ולקדם תחרותיות",⁴⁰ עודכן גם החוק של שעות פתיחת החנויות מ-2004.⁴¹ מספר ימי המנוחה המינימלי הורחב ל-16, כאשר הרשות נתונה בידי השלטונות האזוריים לצמצמו עד למינימום של עשרה ימים משיקולים כלכליים ועסקיים. כמו כן, על השלטונות האזוריים לקבוע את ימי המנוחה שבהם תותר פתיחת חנויות תוך נתינת קדימות לרמת האטרקטיביות המסחרית של היום בקרב הצרכנים (לדוגמה: כאשר ישנה רציפות של ימי מנוחה, בתקופת הכריסטמס).⁴²

בעקבות חקיקה זו הוסרו כל המגבלות מכל אזור המטרופולין וערי המחוז של מדריד: קניונים, סופרמרקטים וחנויות בתוך הערים החלו לפתוח בימי ראשון.

כמו כן, חנויות בערים ובאזורים שהוכרזו כתיירותיים מותרות בפתיחה בכל ימי ראשון בשנה. הרשימה, נכון ל-2013, נרחבת למדי וכוללת את מרכז העיר של מדריד, רוב השטח המוניציפאלי של ולנסיה (כולל כל הקניונים בעיר), מרכז העיר סרגוסה, מרכז העיר פלמה דה מיורקה, רוב אזור החוף הקטלוני (מלבד ברצלונה), רוב אזור החוף במורסיה, כמו גם רשויות מקומיות רבות באזור המטרופולין של מדריד, אזור החוף של אנדלוסיה ואזור החוף של ולנסיה. הקניונים והסופרמרקטים הגדולים

⁴⁰ https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2012-9364

⁴¹ כך נכתב בהקדמה לחוק משנת 2012: "צמצום המגבלות בתחום זה הומלץ באופן חוזר ונשנה על ידי ארגונים בינלאומיים כ'קרן המטבע הבינלאומית' ו'הארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכלי'. להרחבת החופש של לוח הזמנים תהיינה השפעות חיוביות על התפוקה והיעילות של ההפצה הקמעונאית ועל המחירים, וזו גם תספק לחברות משתנה חדש שיגביר את קיומה של תחרות אפקטיבית בין עסקים. הרחבה זו גם מגדילה את הזדמנויות הקנייה של קהל הצרכנים, וכתוצאה מכך את האפשרות ליישב בין העבודה לחיי המשפחה" (שם).

⁴² <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2004-21421>

באזורים הללו פתוחים בדרך כלל בכל יום ראשון.⁴³ עם זאת, בקהילות אוטונומיות מסוימות, כדוגמת אנדלוסיה, שמרו על המגבלות, וכך רוב הפעילות המסחרית בימי ראשון עודנו אסור בחוק.⁴⁴

מעניין לציין כי גם פורטוגל, שכנתה של ספרד, עשתה שינוי חקיקה באשר ליום המנוחה כחלק מרפורמה מבנית שנערכה בכלכלת פורטוגל ב-2011. במסגרת הרפורמה הוחלט כי פתיחת חנויות ביום ראשון תתאפשר לכל אורך שעות היום (6:00-24:00), כאשר קודם לכן היה הבדל בשעות הפתיחה בין אזורים שונים במדינה.⁴⁵ במרץ 2015 בוטלו לגמרי ההגבלות על שעות הפתיחה בפורטוגל.⁴⁶

על כל פנים, ההתנגדות בספרד לצמצום המגבלות על מסחר בימי ראשון מגיעה בעיקר מכיוונם של איגודי העובדים. כמו כן, לעומת מדינות אחרות, כדוגמת בריטניה וצרפת, שהשיח הציבורי בהן בנושא זה משמעותי מאוד, בספרד השיח בנושא זה פושר יחסית ולעתים אף גובל באדישות של רוב הציבור.⁴⁷

אדישות הציבור קיימת משני הכיוונים: הן בהתנגדות לשינויים והן בתמיכה בהסרת המגבלות. כך לדוגמה, בסקר שנערך בנובמבר 1999 על ידי "המכון למחקר סוציולוגי" (Centro de Investigaciones)

⁴³ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Spain

⁴⁴ <http://www.davidjackson.info/blog/2015/07/18/andalucia-cant-ban-sunday-trading-bill-rules-constitutional-court/>

<http://www.theolivepress.es/spain-news/2015/10/26/the-nonsense-of-spanish-opening-times/>

⁴⁵ Danchev, S., & Genakos, C. (2015). Evaluating the impact of Sunday trading deregulation, 16.

⁴⁶ http://www.eurocommerce.eu/media/125772/shop-opening_hours-10.02.2016.pdf

⁴⁷ <http://politikon.es/2011/12/19/liberalizacion-del-comercio-en-domingo-cual-es-la-situacion-en-europa/>

(Sociológicas) רק 4.6% מהנשאלים ענו כי הם מנצלים תמיד את ימי המנוחה שבהם החנויות פתוחות לעריכת קניות, בעוד 70.3% טענו כי מעולם לא קנו דבר ביום מנוחה.⁴⁸

49 חוקי עבודה

החקיקה בתחום חוקי העבודה בספרד הנה ברמה הפדרלית ולקהילות האוטונומיות אין השפעה ממשית. החוקים העיקריים המעצבים את התחום הם חוקת ספרד, אמנת העובדים (Royal Legislative Decree 1/1995), הצו המלכותי 1561/1995 והסכמים או חוזים קיבוציים.

קווי המתאר הבסיסיים של החוק ביחס לשעות העבודה הם כדלהלן:

העובד זכאי לפרק זמן של מנוחה יומית בת 12 שעות רצופות בין שני ימי עבודה, וכן ל-36 שעות מנוחה רצופות בכל תקופה של 14 יום. זמן המנוחה השבועי מורכב בדרך כלל, אך לא בהכרח, מיום ראשון כולו יחד עם אחר-הצהריים של שבת או יחד עם שני בבוקר.

כחוק כללי, זמן העבודה היומי מוגבל למקסימום של תשע שעות. ניתן להרחיב זמן זה באמצעות הסכם קיבוצי (בתנאי שפרק זמן המנוחה היומי של 12 שעות רצופות יכובד בהסכם). כמו כן, כחוק כללי ישנה מגבלה מקסימלית של 40 שעות עבודה שבועיות. מגבלה זו נתונה לממוצע חודשי

⁴⁸ <http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/controversy-over-liberalisation-of-shop-opening-hours>

⁴⁹ המידע בתת פרק זה מבוסס על המידע המובא בקישור הבא:
<http://www.elexica.com/en/legal-topics/employment-and-benefits/04-working-time-in-spain>

על בסיס חישוב שנתי (דהיינו: אפשר להעלות את מספר השעות בחודשים ספציפיים כל עוד הממוצע החודשי נשמר).

החוק בספרד אינו מעניק לאלו העובדים ביום המנוחה תוספת שכר. עם זאת, עבור עבודה של שעות נוספות העובדים זכאים על פי חוק לתגמול או לפיצוי באמצעות תשלום נוסף של דמי חופשה. כל שעה נוספת חייבת בפיצוי מינימלי של שעת מנוחה בתשלום. עם זאת, בהסכמים קיבוציים מקובל לספק פיצוי משמעותי יותר (כגון 1.5 שעת מנוחה בתשלום עבור כל שעה נוספת).

1.4. גרמניה

רקע היסטורי⁵⁰

גרמניה היא מדינה פדרלית המורכבת מ-16 מדינות שונות. הסדרת שעות פתיחת החנויות הקמעונאיות במדינה היא נושא הנתון במחלוקת, שנידון במשך עשרות שנים בקרב קהילות העובדים, הסוחרים, אנשי הדת, הפוליטיקה והמשפט.

בשנת 1891 גרמניה חוקקה לראשונה דרישה לסגירת בתי עסק קמעונאיים בימי ראשון ובחגים, אך לחוק לא היה מעמד של חוק פדרלי. בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה, הנושא של שעות פתיחת החנויות היה עניין לחקיקה "מקבילה" (concurrent legislation); כלומר גם לממשלה הפדרלית וגם למדינות (הקרויות Bundesland או Länder) הייתה סמכות חקיקתית, כאשר לממשלה סמכות גבוהה יותר. בשנת 1956, בעקבות ניסיונות חקיקה מקומיים של מספר מדינות, הממשל הפדרלי הפעיל את סמכותו וחוקק חוק אחיד (Shop-Closing Act 1956), המבחין בין שעות הפתיחה בימות החול הרגילים (שש בבוקר עד שמונה בערב) לבין ימי ראשון וחגים (הפתיחה מותרת רק בארבעה ימי ראשון בשנה ולמשך חמש שעות בלבד, למעט סקטורים מסוימים ומוגבלים). מטרת החוק המוצהרות היו, על-פי בית המשפט החוקתי הפדרלי, הגנה על שעות העבודה של העובדים ושמירה על תחרות הוגנת ושוויון הזדמנויות.

⁵⁰ תת פרק זה נכתב ברובו על בסיס המאמר הבא:

Smith, C. T. (2004). Constitutional Drift: Toward the End of Federal Shop-Closing (Ladenschluss) Regulation. German LJ, 5, 1031.

החוק החדש אותגר במהרה בבתי המשפט. ב-1961 בית המשפט החוקתי הפדרלי דחה עתירה כנגד החוק. בית המשפט הצהיר כי החוק נחקק באמצעות הפעלה תקינה של כוח הסמכות ה"מקבילה" הפדרלית. בנוסף, בית המשפט קבע כי החוק אינו פוגע בזכות החוקתית לחופש העיסוק. החוק נועד להסדיר את הפרקטיקה של התעסוקה ולא את עצם הבחירה בה, הסביר בית המשפט, והדרישות לסגירת חנויות שהחוק הטיל אינן מכבידות יתר על המידה ונתמכות ב"שיקולים סבירים של רווחת הציבור". לבסוף, בית המשפט קבע כי החוק אף אינו פוגע בזכות החוקתית לשוויון.

מאז שנת 1961 תיקונים וערעורים חוקתיים שונים גרמו להפחתת המגבלות ובר בבר לסיבוך המבנה הרגולטורי באמצעות הוספת חריגים רבים לחוק. ערעורים בנוגע לחוק המתפתח העסיקו את בית המשפט העליון הפדרלי של גרמניה מספר פעמים.

בשנות ה-90 המאוחרות, לאחר איחוד גרמניה המזרחית והמערבית, החל להתפתח דיון ציבורי סביב חוק סגירת החנויות, במיוחד בברלין ובמדינות החדשות שנוספו לפדרציה. החלו להישמע יותר ויותר קריאות לליברליזציה של החוק, ומדינות אחדות אף העזו ואישרו חריגים לחוק באזורם על אף שחוקיות המהלכים הייתה מוטלת בספק. בשלב מסוים החלו לעלות תהיות רבות על יכולתו של החוק להחזיק מעמד נוכח הלחץ ההולך וגובר להסרת המגבלות.

כחלק ממספר רפורמות במערכת הפדרלית בשנת 1994, הוגבלה סמכותה החקיקתית של הממשלה הפדרלית לכדי שמירה על תנאי חיים שווים או על מנת להשיג אחדות משפטית או כלכלית.⁵¹ בנוסף, באוקטובר 2003

⁵¹ על חלוקת סמכויות זו ראו בקישור הבא:

שני בתי הפרלמנט הגרמני יצרו יחדיו את "ועדת הבונסטאג-בונדסראט לחידוש הצו הפדרלי", שנועדה "לשפר את יכולת הפדרציה והמדינות לבצע ולהחליט". כתוצאה משינויים ומגמות אלו, פסק דין שניתן על ידי בית המשפט הפדרלי לחוקה בשנת 2004 הבהיר, כי החוק המסדיר את שעות פתיחת החנויות אינו עומד בקריטריונים שנקבעו בחוק היסוד לחקיקה לאומית. פסק דין זה השפיע על המחוקקים, ובשנת 2006 נערכו רפורמות במערכת הפדרלית הגרמנית, שהעבירו את הכוח החקיקתי בנושא הזה מהמשלה הפדרלית למדינות.

חוקי המסחר כיום

הטבלה הבאה מפרטת את חוקי המסחר הקיימים כיום במדינות השונות בגרמניה:⁵²

מדינה	ימות השבוע	שבת	ראשון
באדן וירטמברג	ללא מגבלה	ללא מגבלה	3 ימי ראשון בשנה למשך 5 שעות
בוואריה	בין 6:00 ל-20:00	בין 6:00 ל-20:00	4 ימי ראשון בשנה למשך 5 שעות
ברלין	ללא מגבלה	ללא מגבלה	בתחילה 10 ימי ראשון בשנה למשך 7 שעות; אחרי העתירה, 8 ימי ראשון בשנה למשך 7 שעות

⁵² הטבלה ומידע נוסף המובאים בתת פרק זה לקוחים מתוך הבלוג האקדמי EUROPP (European Politics and Policy) המנוהל על ידי בית הספר של לונדון לכלכלה ומדעי המדינה:

<http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2015/07/23/what-the-uk-could-learn-from-germanys-sunday-trading-laws/>

6 ימי ראשון בשנה למשך 7 שעות	ללא מגבלה	ללא מגבלה	ברנדנבורג
4 ימי ראשון בשנה למשך 5 שעות	ללא מגבלה	ללא מגבלה	ברמן
4 ימי ראשון בשנה למשך 5 שעות	ללא מגבלה	ללא מגבלה	המבורג
4 ימי ראשון בשנה למשך 6 שעות	ללא מגבלה	ללא מגבלה	הסן
4 ימי ראשון בשנה למשך 5 שעות	חובה לסגור ב- 22:00	ללא מגבלה	מקלנבורג-מערב פומרניה
4 ימי ראשון בשנה למשך 5 שעות (8 ימי ראשון בשנה באזורי תיירות)	ללא מגבלה	ללא מגבלה	סקסוניה התחתונה
4 ימי ראשון בשנה למשך 5 שעות	ללא מגבלה	ללא מגבלה	נורדריין-וסטפאליה
4 ימי ראשון בשנה למשך 5 שעות	חובה לסגור ב- 22:00	חובה לסגור ב- 22:00	ריינלנד-פפאלץ
4 ימי ראשון בשנה למשך 5 שעות	חובה לסגור ב- 20:00	חובה לסגור ב- 20:00	חבל הסאר
4 ימי ראשון בשנה למשך 6 שעות	חובה לסגור ב- 22:00	חובה לסגור ב- 22:00	סקסוניה
4 ימי ראשון בשנה למשך 5 שעות	חובה לסגור ב- 20:00	ללא מגבלה	סקסוניה-אנהלט
4 ימי ראשון בשנה למשך 5 שעות	ללא מגבלה	ללא מגבלה	שלזוויג-הולשטיין
4 ימי ראשון בשנה למשך 6 שעות	חובה לסגור ב- 20:00	ללא מגבלה	תורינגיה

ניתן לראות כי כמעט כל המדינות השתמשו בסמכותן על מנת לשנות את החוק הפדרלי הישן, אך זאת בעיקר בנוגע לשעות פתיחת החנויות בימות השבוע.⁵³

כאמור, ביחס לימי ראשון רוב המדינות שמרו על הוראת החוק הישן, המתיר פתיחה רק בחמישה ימי ראשון בשנה ולמשך מספר שעות מוגבל. החריג במקרה הזה הוא החוק שהתקבל במדינת ברלין, שהתיר פתיחה של חנויות בעשרה ימי ראשון בשנה, כולל בכל ארבעת ימי ראשון שלפני חג המולד (חודש ההתגלות, Advent). כתגובה לכך, הכנסייה הפרוטסטנטית והכנסייה הקתולית הגישו עתירה לבית-המשפט הפדרלי לחוקה, המתבססת על סעיף 139 בחוקה הגרמנית, הקובע כי "ימי ראשון וחגים המוכרים על-ידי המדינה יעוגנו בחוק כימים למנוחה מעבודה ולשיפור רוחני". איגודי העובדים הצטרפו לקמפיין של הכנסיות להכרה ביום ראשון כיום מנוחה לאומי. עם זאת, הדגש שלהם לא היה על ההגנה על הזכות להגשמת הדת, אלא הגנה על העובדים בסקטור המסחרי מחובת עבודה בימי ראשון, שהנו בדרך כלל היום היחיד שבו הם יכולים לבלות בחיק בני משפחתם.⁵⁴

בית המשפט קיבל את העתירה וקבע כי פתיחת חנויות בימי ראשון אינה יכולה להיעשות במשך ארבעה ימי ראשון רצופים. לטענת בית המשפט, אינטרסים כלכליים כשלעצמם אינם מספיקים בכדי להצדיק את הגדלת

⁵³ המדינה יוצאת הדופן במקרה זה היא מדינת בוואריה, ששמרה על ההגבלות הישנות על אף תמיכתו של ראש ממשלתה בשינויים. הסיבה המרכזית לכך היא האחוז הגבוה של האזרחים הקתולים במדינה, והכוח האלקטוראלי הרב של הזרוע הבווארית של המפלגה הנוצרית-הדמוקרטית הגרמנית (CDU), המפלגה הנוצרית-הסוציאלית (CSU), בעלת הנטיות השמרניות. ראו על כך בקישור הבא:

<http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/bayern-stoibers-machtverlust-1382918.html>

⁵⁴ דינה צדוק, הסדרים להנהגת יום מנוחה שבועי, הכנסת: מרכז המחקר והמידע, י"ז בתמוז תש"ע – 29 ביוני 2010, עמ' 6.

מספר ימי הראשון שבהם מותרת פתיחת חנויות. החובה להבטיח מנוחה בימי ראשון ובחגים צריכה להוביל לפירוש מצומצם של הוראות החוק בדבר פתיחת חנויות בימים אלו. לפיכך, חנויות גרמניות יוכלו לפתוח את שעריהן רק במספר מועט של ימי ראשון בשנה (בית המשפט הגביל את ברלין לשמונה ימים), עבור פסטיבלי רחוב ואירועים שנתיים אשר הממשל יחשיב כחיוניים.⁵⁵

בית-המשפט ציין במפורש כי להגנה המוקנית בחוקה לימי ראשון יש תוכן דתי המבוסס על המסורת הנוצרית, אך היא משרתת במקביל מטרה חברתית בעלת אופי חילוני. ההגנה על ימי ראשון וחגים אינה מקדמת רק את חופש הדת, והבטחת יום מנוחה מעבודה מגנה על זכויות יסוד כמו הזכות למשפחה ולבריאות. בית-המשפט הדגיש עוד כי חשיבות ההגנה על יום המנוחה נובעת בין היתר מכך שזהו יום אחיד ומשותף לכלל החברה.

מדובר בפסיקה של בית המשפט הפדרלי בגרמניה, הנוגעת ספציפית לחוק מרחיק הלכת שנחקק בברלין, אך למעשה פסק הדין יצר תקדים שמנע ממדינות נוספות לבצע שינויים מרחיקי לכת בחקיקה באשר למסחר ביום המנוחה.

---

⁵⁵<http://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/EN/2009/bvg09-134.html>

חוקי עבודה⁵⁶

חוק שעות העבודה הפדרלי הגרמני (Hours of Work Act) 1994 (Arbeitszeitgesetz) קובע כי אסור להעסיק עובדים בימי ראשון (מחצות לילה עד חצות לילה). עם זאת, סעיף 10 לחוק קובע רשימה ארוכה של חריגים שבהם מותר להעסיק עובדים בימי ראשון, ובהם: שירותי חירום והצלה, בריאות, סדר ציבורי ורשויות ציבוריות; שירותי הסעדה, בידור, תרבות, ספורט, פנאי ועיתונות; עסקי תובלה, אבטחה, ניקיון ואחזקה; עסקים שמייצרים או משמשים בהם מוצרים מתכלים; חקלאות וטיפול בבעלי-חיים. סעיף 13 עוסק בדרכים נוספות להוספת חריגים על ידי המדינות השונות ולא ברמה הפדרלית: למשל, קביעת ימי ראשון ספציפיים שבהם חנויות יכולות להיות פתוחות.

סעיף 11 לחוק קובע כי בכל מקרה, לכל עובד יהיו לפחות 15 ימי ראשון בשנה שיהיו ימי מנוחה. סעיף זה אף קובע פיצוי לעובד שעבד בימי ראשון או בחגים, בדמות קבלת יום מנוחה נוסף שיינתן בתוך שבועיים מהיום שבו עבד. עם זאת, החוק לא קובע פיצוי של תוספת שכר עבור עבודה בימי ראשון.⁵⁷

⁵⁶<http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/WEBTEXT/37814/64928/E94DEU01.HTM#div03>

⁵⁷ <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/labor-market-regulation#rigidityHours>

1.5. הולנד

מסחר

עד לחודש יוני 1996 חנויות מסחר בהולנד לא הורשו להיפתח ביום ראשון. ביוני 1996 נקבע כי הרשויות המקומיות יוכלו לאשר פעילות מסחר בתחום שטח שיפוטן ביום ראשון, כאשר ברוב האזורים ניתן להתיר פתיחה ב-12 ימי ראשון בשנה, ואילו באזורי תיירות (כולל ערים גדולות כמו אמסטרדם, רוטרדם והאג) ניתן להתיר פתיחה בכל ימי ראשון במהלך השנה.⁵⁸ ביולי 2013 החוק שונה, ונקבע כי כל הרשויות המקומיות יוכלו להתיר פתיחה למשך כל ימי ראשון במהלך השנה.

חשוב להדגיש כי החוק קובע כי פתיחת חנויות ביום ראשון אסורה כל עוד הרשות המקומית לא קבעה אחרת. עם זאת, חנויות מסוימות זוכות לפטור עקרוני והן יכולות לפתוח באופן קבוע בימי ראשון: חנויות בבתי חולים, תחנות דלק וחנויות עיתונים ומגזינים.⁵⁹

בפועל, ישנם הבדלים בין הרשויות המקומיות בפתיחת חנויות בימי ראשון בהולנד, כיוון שמאפיינים מקומיים כמו השתייכות דתית ופוליטית משחקים תפקיד מרכזי בהחלטה על פתיחה בימי ראשון.⁶⁰ כך למשל, באזור המכונה התנ"ך (Bible Belt area) נעשה שימוש מועט על ידי הרשויות המקומיות בסמכות זו בשל לחץ כבד מצד נוצרים שמרנים,

⁵⁸ Dijkgraaf, E., & Gradus, R. (2007). Explaining Sunday shop policies. *De Economist*, 155(2), 207-219.

⁵⁹ <https://www.government.nl/topics/enterprise-and-innovation/question-and-answer/when-are-shops-open-in-the-netherlands>

⁶⁰ Dijkgraaf, E., & Gradus, R. (2007). Explaining Sunday shop policies. *De Economist*, 155(2), 207-219.

הסבורים כי יום ראשון מיועד לתפילה בלבד.⁶¹ באזורים אחרים של הולנד, במקומות קטנים החנויות בדרך כלל סגורות ביום ראשון, בערים בינוניות הפתיחה בימי ראשון מוגבלת לעתים קרובות למרכזי הערים או לפעם אחת בחודש, ובערים הגדולות וערי התיירות ישנה פעילות מסחר ענפה בימי ראשון.⁶²

חוקי עבודה⁶³

שבוע העבודה הסטנדרטי בהולנד עומד על 40 שעות, כאשר המספר המרבי של שעות עבודה לשבוע הוא 60 שעות, ובמהלך תקופה של 16 שבועות, עובד אינו רשאי לעבוד יותר מ-48 שעות בשבוע בממוצע.

כל עובד זכאי למנוחה יומית של תשע שעות רצופות ולמנוחה שבועית של 36 שעות רצופות. על פי החוק עובד אינו חייב לעבוד ביום ראשון, והדבר מותר רק אם ישנו הסכם מפורש בין העובד למעסיק בעניין זה. כמו כן, עובד זכאי ל-13 ימי ראשון חופשיים בשנה. עם זאת, הסכמים קיבוציים יכולים לקבוע כי ניתן יהיה לצמצם את מספר ימי ראשון בשנה שבהם העובד זכאי לחופש אל מתחת ל-13, אך על כל פנים, העסקה ביום ראשון לא יכולה להיעשות מבלי הסכמתו של העובד.

החוק ההולנדי אינו מזכה את העובד בתוספת שכר עבור עבודה ביום ראשון או עבור עבודה של שעות נוספות.

⁶¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Netherlands

⁶² <https://www.quora.com/Do-stores-open-on-Sundays-in-the-Netherlands>

⁶³ תת פרק זה מבוסס על מידע המופיע בחוק שעות העבודה ההולנדי. ראו בקישור הבא: http://www.inspectieszw.nl/Images/The-Working-Hours-Act_tcm335-365981.pdf

1.6. אוסטריה

מסחר

ההגבלות באוסטריה על פעילות מסחר ופתיחת חנויות בימי ראשון הן מהכבדות שבמדינות המפותחות. עד שנות התשעים כל החנויות באוסטריה היו נסגרות בשבת בצהריים ולא נפתחות עד ליום שני בבוקר. הגבלות משמעותיות היו גם על שעות הפתיחה בימים אחרים.⁶⁴ השינוי האחרון ל"חוק שעות הפתיחה" נעשה בינואר 2008, כך שכיום, בימים שני עד שישי פתיחת חנויות מותרת בשעות 6:00-21:00, בשבת פתיחת חנויות מותרת בשעות 6:00-18:00, וביום ראשון פתיחת חנויות אסורה לחלוטין מלבד אזורי תיירות, תחנות רכבת ושדות תעופה.⁶⁵

ביוני 2012 בית המשפט לחוקה של אוסטריה דן בחוקתיות של ההגבלות הכבדות שהחוק במדינה מטיל על פתיחת חנויות וקבע כי האיסור על פתיחת חנויות בימי ראשון ובחגים עולה בקנה אחד עם החוקה האוסטרית. לטענת בית המשפט, היעדים הכלליים של סגירת החנויות הם: הגנה על האינטרסים של הצרכנים, שליטה על היקף התחרות ופונקציות חברתיות-פוליטיות. מכיוון שהמטרות הללו משרתות את טובת הציבור, הרי שהאיסור על פתיחת חנויות בימי ראשון הוא אמצעי הולם על מנת להשיג אותן, והפגיעה בחופש המסחר הנגרמת מכך הנה מידתית וסבירה. כמו כן, בית המשפט טען כי יתרון נוסף של האיסור על פתיחת חנויות בימי ראשון הוא שהדבר מביא לכך שעובדים רבים בתחומים חיוניים

⁶⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Shopping_hours#Austria

⁶⁵ <http://www.german-way.com/travel-and-tourism/germany-for-tourists/shopping-in-germany/shopping-hours-in-germany/>

שפעילותם לא נאסרה בחוק – כדוגמת תחבורה ציבורית – יזכו ליום מנוחה, כיוון שהביקוש אליהם ירד גם הוא בשל היות החנויות סגורות.⁶⁶

חוקי עבודה⁶⁷

שבוע העבודה באוסטריה עומד על 40 שעות שבועיות, כאשר במגזרי עבודה מסוימים נקבע בהסכמים קיבוציים כי שבוע העבודה יעמוד על 38.5 שעות שבועיות. בחישוב שעות נוספות שבוע העבודה לא יעלה על 60 שעות שבועיות ויום עבודה לא יעלה על 12 שעות.

כל עובד זכאי למנוחה יומית של עשר שעות רצופות לפחות. כמו כן, כל עובד זכאי למנוחה שבועית של 36 שעות רצופות החל משעה 13:00 בשבת ועד ליום ראשון בלילה. אדם שעובד ביום ראשון (בחנויות במקומות המותרים או בתחומים שהותר לעבוד בהם) זכאי למנוחה שבועית חלופית של 36 רצופות, ובנוסף, עבור עבודה ביום ראשון עובד זכאי לתוספת של 100% משכרו הרגיל.

⁶⁶<http://www.europeansundayalliance.eu/site/newsevents/goodnews/article/130.html?SWS=0cf69db29116381d8f77e9b948ac0403>

⁶⁷ המידע בתת פרק זה מבוסס על המידע המובא בקישורים הבאים:
http://www.advantageaustria.org/zentral/business-guide-oesterreich/investieren-in-oesterreich/arbeit-und-beruf/Austrian_Labour_Law.pdf
<http://www.migration.gv.at/en/living-and-working-in-austria/working/working-time.html>

1.7. בלגיה

מסחר⁶⁸

ההגבלות על מסחר בימי ראשון בבלגיה שלובות יד ביד עם החוקים העוסקים בזכויות הסוציאליות של העובדים. ההגבלות על פתיחת החנויות בבלגיה נובעות למעשה מכוחם של איגודי העובדים, כאשר מולם עומדים ארגונים כדוגמת LVZ, ארגון המייצג בעלי חנויות קטנות שהוביל קמפיין עבור ליברליזציה כוללת של שעות פתיחת החנויות בבלגיה.

החוק בבלגיה קובע כי בעל חנות חייב לקחת תקופת מנוחה רצופה של 24 שעות בכל שבוע. בעלי החנויות קובעים עבור עצמם את יום המנוחה שלהם, והם מעדכנים את היום שנקבע על ידם בכל חצי שנה. כך, לכאורה בעלי החנויות יכולים לפתוח ביום ראשון (החל מהשעה 5:00 לפנות בוקר), אך ישנו חוק אחר האוסר על העסקת עובד ביום ראשון, מלבד מספר חריגים שיפורטו להלן, כך שבפועל פתיחת החנויות בבלגיה בימי ראשון מצומצמת מאוד.

ניתן לחלק את המצבים החריגים לשלושה סוגים:

1. היקף הפעילות: חנויות קטנות רשאיות לפתוח (ולהעסיק עובדים) בימי ראשון עד השעה 12:00 בצהריים בלבד. חנויות לריהוט וגינון רשאיות לפתוח עד השעה 20:00, וכך גם חנויות לממכר מזון ופרחים המעסיקות פחות מחמישה עובדים.

⁶⁸ מלבד במקום שצוין במפורש מקור אחר, המידע שיובא בתת פרק זה מבוסס על הצלבת הנתונים בין שני המקורות הבאים:

<http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/new-regulations-to-extend-sunday-shop-opening-hours>

http://www.eurocommerce.eu/media/125772/shop-opening_hours-10.02.2016.pdf

2. **מיקום:** חנויות הממוקמות במרכזי תיירות, נופש, רחצה או בריאות רשאיות לפתוח באופן נרחב בימי ראשון.

3. **מספר ימים:** מלבד החריגות שהוזכרו לעיל נקבע כי כלל החנויות רשאיות להיפתח במשך שלושה ימי ראשון בשנה (האחד לפני חג המולד, ושניים נוספים לבחירה). במרץ 2006 ממשלת בלגיה ביקשה להוסיף מספר ימים, ולאחר מאבקים רבים עם ארגוני העובדים התקבלה החלטה בפברואר 2007 להוסיף עוד שלושה או שישה ימי ראשון נוספים, בהתאם לאישור של הרשות המקומית.⁶⁹

מלבד זאת, ישנם מספר ענפים שהוחרגו מלכתחילה בחוק, ופעילותם מותרת בימי ראשון באופן שוטף: בתי מלון, מסעדות, בתי חולים, חברות הפצת אנרגיה ותיקון כלי תחבורה.⁷⁰

סקר שנערך בקרב עובדי חנויות בבלגיה מצא כי רק 20% מוכנים לעבוד ביום ראשון, אפילו אם יידרשו לכך רק אחת לחודש. כמו כן, כמעט 30% מהעובדים טענו כי ישקלו להחליף עבודה אם הם יהיו מחויבים לעבוד ביום ראשון.⁷¹

⁶⁹ התקנה החדשה קובעת כי צריך להתקיים הסכם בין המעסיקים ובין העובדים על תשלומי ביטוח חובה עבור העבודה בימי ראשון, ולצורך כך נעשתה אבחנה בין עובדים השייכים לאיגוד מקצועי לעובדים שאינם שייכים לאיגוד מעין זה. מכיוון שלא מדובר בעניין מהותי ומרכזי, לכן לא נעמיק בפרטיו.

⁷⁰<http://www.employment.belgium.be/defaultTab.aspx?id=38255#AutoAncher>

1

⁷¹<http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/working-conditions/working-time-q1-2014-eurwork-topical-update>

חוקי עבודה

כאמור, ברמה העקרונית בבלגיה ישנו איסור להעסיק עובד ביום ראשון,⁷² מלבד במקרים החריגים שצוינו לעיל.

כאשר אדם עובד בימי ראשון הוא זכאי ליום מנוחה חלופי בהמשך השבוע, כדלהלן: אם עבד ארבע שעות ומעלה ביום ראשון הוא זכאי ליום מנוחה חלופי מלא, ואם עבד ביום ראשון פחות מארבע שעות הוא זכאי ליום מנוחה חלופי עד השעה 13:00 או החל מהשעה 13:00. על כל פנים, ביום המנוחה החלופי לא תהיה עבודה של יותר מחמש שעות.⁷³ לחלופין, ניתן לקבל עבור עבודה ביום ראשון שכר גבוה יותר במקום יום מנוחה חלופי, וכך עבור שעות העבודה ביום ראשון העובד יקבל תוספת של 100% משכרו הרגיל. ההבדל בין האופציות השונות תלוי בהסכמים הקיבוציים הענפיים שהעובד חתום עליהם.⁷⁴

⁷² לצורך כך יום ראשון נחשב מחצות הלילה של שבת ועד 24 שעות לאחר מכן.
⁷³ מידע זה מבוסס על אתר האינטרנט של משרד התעסוקה, העבודה והדיאלוג החברתי הבלגי (federal public service employment, labour and social dialogue (Belgium)). ראו בקישור הבא:

<http://www.employment.belgium.be/defaultTab.aspx?id=38255#AutoAncher1>

⁷⁴ <http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/comparative-information/national-contributions/belgium/belgium-working-life-country-profile>

1.8. שוויץ

מסחר

שוויץ היא פדרציה המורכבת מעשרים ושישה קנטונים (מדינות). עם זאת, בניגוד לפדרציות אחרות שבהן החקיקה באשר לפעילות המסחר בימי ראשון שונה ממדינה מדינה, בשוויץ החקיקה בנושא זה הנה ברמה הפדרלית בלבד.

ההגבלות על פתיחת חנויות בימי ראשון בשוויץ הן רחבות מאוד באופן יחסי למדינות אחרות. כבר בשנת 1887 נקבע בחקיקה – הנחשבת להישג גדול של ארגוני העובדים – איסור להעסיק עובדים בימי ראשון. כמו כן, קיימות הגבלות מחמירות גם על העסקת עובדים בלילות. ארגוני העובדים נאבקו במהלך השנים בכל ניסיון לבצע שינוי חקיקה, אפילו מינורי, בטענה כי כל שינוי יהווה מדרון חלקלק שיוביל לשבוע עבודה של שבעה ימים. על פי החוק, יום ראשון מוגדר החל מאחת עשרה בלילה בשבת ועד אחת עשרה בלילה ביום ראשון.⁷⁵

למרות זאת, במהלך השנים נקבעו מספר חריגים לחוק. מבחינה היסטורית החוק התיר העסקת עובדים בימי ראשון בחנויות הנחשבות כחיוניות מבחינה טכנית או כלכלית (למשל, תחנות דלק),⁷⁶ בחנויות קטנות מאוד ובחנויות במספר אזורי תיירות מוגדרים.⁷⁷ בנובמבר 2005 נערך במדינה משאל עם שעסק בשאלה, האם להתיר פתיחה של חנויות בימי ראשון

⁷⁵ http://www.swissinfo.ch/eng/night-time-shopping_unions-challenge-parliament-over-24-hour-shops/36456778

⁷⁶ http://www.cms-vep.com/Hubbard.FileSystem/files/Publication/39aacb5d-7a6d-4241-8036-3826bc60b543/Presentation/PublicationAttachment/ebc9a822-c335-45de-8529-389830930601/CMS_Arbeitsrecht_January%202011.pdf

⁷⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Switzerland

בתחנות רכבת מסחריות ובשדות תעופה. על אף התנגדותם של איגודי עובדים וקבוצות דתיות⁷⁸ נקבע ברוב זעום של 50.6% לעומת 49.4% כי תותר פתיחתן של החנויות במתחמים אלו בימי ראשון.⁷⁹ כמו כן, בדצמבר 2007 אושרה בפרלמנט השוויצרי הצעת חוק שקבעה, כי הקנטונים רשאים לאשר לחנויות בתחומן לפתוח עד ארבעה ימי ראשון בשנה.⁸⁰

מנגד, ביולי 2010 בית המשפט הפדרלי במדינה קבע כי פתיחת חנויות נוחות למשך 24 שעות ביממה בתחנות הדלק אסורה על פי החוק, משום שההיתר שניתן הוא רק לתחנות דלק, אך רוב המוצרים הנמכרים בחנויות הנוחות במתחמי התחנות אינם נחשבים כחיוניים. הפסיקה עסקה במספר חנויות שהעסיקו עובדים בניגוד לחוק בשעות הלילה (בשעות 1:00-5:00) בכל ימות השבוע, אך השפעתה הייתה למעשה גם על פתיחת חנויות נוחות בימי ראשון.⁸¹ הפסיקה יצרה מצב אבסורדי, שלפיו החנויות נדרשו להסתיר חלק מהמוצרים שנמכרו בהן בשעות מסוימות. עקב כך, בספטמבר 2013 נקבע במשאל עם, ברוב של 56.7% לעומת 43.4%, כי מכירת המוצרים בחנויות הנוחות בתחנות הדלק תותר למשך כל שעות היממה ובכל ימות השבוע.⁸²

---

⁷⁸ ש.מ.

⁷⁹ <http://www.swissinfo.ch/eng/parliament-gives-go-ahead-to-sunday-shopping/6298216>

⁸⁰ ש.מ.

⁸¹ <http://www.swissinfo.ch/eng/labour-laws-questioned-as-24-hour-shops-shut/20062738>

⁸² <http://themonkeycage.org/2013/09/direct-democracy-in-switzerland-yes-to-the-army-vaccinations-and-petrol-station-shops/>
https://en.wikipedia.org/wiki/Swiss_referendums,_2013

חוקי עבודה⁸³

המספר המרבי של שעות עבודה שבועיות בשוויץ הוא 50 שעות, אך בענפים רבים (כוח אדם, כוח אדם טכני, אנשי מכירות וחברות קמעונאיות) מספר השעות המרבי הוא 45 שעות. סך השעות הנוספות השנתיות לא יעלה על 170 שעות. זמן המנוחה היומית הרצופה שעובד זכאי לו עומד על 11 שעות, והמנוחה השבועית מוגדרת בחוק ביום ראשון, כאשר ניתן לחרוג ממנה רק בהתאם לחריגים שהוזכרו לעיל.

גם במקרה שניתן היתר להעסיק עובדים ביום ראשון, לא ניתן להעסיק ביום זה את מי שאיננו מעל גיל 18. כמו כן, לא ניתן לחייב עובד לעבוד ביום ראשון בניגוד לרצונו. בנוסף, עבור עבודה בימי ראשון המעסיק חייב לשלם לעובדים תוספת של 50% משכרם הרגיל.

---

⁸³ המידע המובא בתת פרק זה מבוסס על חוק העבודה השוויצרי המופיע בקישור הבא:
http://www.cms-vep.com/Hubbard.FileSystem/files/Publication/39aacb5d-7a6d-4241-8036-3826bc60b543/Presentation/PublicationAttachment/ebc9a822-c335-45de-8529-389830930601/CMS_Arbeitsrecht_January%202011.pdf

1.9. יוון⁸⁴

מבחינה היסטורית יוון היא אחת המדינות עם ההגבלות הכבדות ביותר על פעילות מסחר בימי ראשון. עם זאת, בשנים האחרונות ישנם שינויים משמעותיים הקשורים באופן הדוק למצבה הכלכלי הבעייתי של המדינה בשנים האחרונות.

השינוי המשמעותי הראשון נעשה בשנת 2013 כחלק מהתחייבויותיה של יוון במזכר הבנות שחתמה עם מדינות אחרות, שבו ניתנו תנאי חילוף בגובה של 240 מיליארד יורו במטרה לפטור את משבר החוב של המדינה. באשר למסחר ביום ראשון השינוי המרכזי בחוק הוא קביעת פיילוט שלפיו כל החנויות במדינה יהיו רשאיות לפתוח בשבעה ימי ראשון מוגדרים: שני ימי ראשון שלפני חג המולד, יום ראשון שלפני הפסחא, ובכל יום ראשון שבתחילתה של עונת מכירות (ארבע עונות בשנה).

לדברי הממשלה, מטרת צעדים אלו היא שיפור התחרותיות, יצירת מודרניזציה בשווקים, שירות הצרכנים, הגברת התיירות והגדלת התעסוקה. מנגד, הסתדרות העובדים במדינה הכריזה על מאבק כנגד החוק, ובמהלך השנים 2014-2015 קיימה שביתות רבות בימי ראשון הרלוונטיים. גם הכנסייה האורתודוקסית היוונית הביעה התנגדות למהלך,

⁸⁴ המידע בפרק זה מבוסס על המידע המופיע בשני הקישורים הבאים (מלבד במקום שצוין מקור אחר):

http://www.eurocommerce.eu/media/125772/shop-opening_hours-10.02.2016.pdf

<http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/working-conditions-industrial-relations/greece-changes-to-shop-opening-hours-and-working-time>

בטענה כי יום ראשון הוא יום מנוחה, שמטרתו מילוי החובות הדתיות של האדם.⁸⁵

בנוסף, בחוק נקבעו מספר חריגים שיותר להם לפתוח בימי ראשון:

1. **ענפים ספציפיים:** החוק היווני קובע מספר סוגי חנויות ועסקים שיכולים לפעול בכל ימי ראשון בשנה: חנויות נוחות, מאפיות, חנויות פרחים ותחנות דלק.

2. **גודל החנות:** רשויות מקומיות רשאיות להחריג מאיסור הפתיחה בימי ראשון חנויות הקטנות מ-250 מ"ר.

3. **תיירות:** החוק מסמיך את השר לפיתוח ותיירות, לאחר התייעצות עם גורמים מקומיים וארציים שונים, להכריז על שלושה אזורים תיירות שבהם למשך שנה אחת, על בסיס פיילוט, כל החנויות יוכלו לפעול ללא תנאי בכל ימי ראשון בשנה.

ביולי 2014 עברה החלטת ממשלה שהתבססה על ההחרגה השלישית, שקבעה כי בעשרה אזורים תיירות – ובהם המרכזים ההיסטוריים של אתונה וסלוניקי – יתבצע פיילוט שלפיו יותר לפתוח בכל ימי ראשון בשנה. צעד זה בוצע בעקבות המלצת ארגון ה-OECD בכדי לעודד צמיחה של המשק ותחרותיות ועל מנת לייצר מקומות תעסוקה בייחוד בקרב עסקים קטנים ובינוניים.

בעוד ההחלטה זכתה לתמיכה מצד עסקים גדולים ועסקים בתחום התיירות, היא עוררה התנגדות עזה בקרב מספר ארגוני עובדים, שמלבד הכרזה על שביתה ב-13 ביולי (התאריך שבו יושמה לראשונה ההחלטה), החליטו להגיש במשותף עתירה כנגד ההחלטה לבית המשפט העליון של

⁸⁵ <http://www.reuters.com/article/us-greece-sundays-idUSBRE96N10620130724>

יוון, בנימוקים הבאים: (1) ההחלטה התקבלה בחוסר סמכות חוקית. (2) האזורים שנבחרו ליישום הפיילוט נבחרו בצורה שרירותית. (3) החלטת השרים משתמשת בפיתוח התיירות כאמתלה, ואילו במציאות מטרתה היא לשרת את האינטרסים של רשתות שיווק גדולות וחברות זרות המעוניינות להשתמש במסחר בימי ראשון על מנת לחסל עסקים קטנים ובינוניים.

בספטמבר 2014 בית המשפט קבע כי יש לפסול את ההחלטה בשל הנימוקים הבאים:⁸⁶

1. ההחלטה מפרה את דרישות החוק; לא התבצעה התייעצות; וכן, בחוק נקבע כי ייקבעו שלושה אזורי תיירות שבהם ניתן לפתוח בימי ראשון ולא עשרה כפי שקבעה הממשלה.

2. ההחלטה מפרה את הזכות לזמן פנוי, ולחיי משפחה וחיים אישיים. כמו כן, נקבע כי ההחלטה מפרה זכויות דתיות.

3. ההחלטה מפרה את העיקרון של תחרות שוויונית, תוך העדפת אינטרסים רבי עוצמה, שפוגעים בעסקים קטנים ובינוניים. כמו כן, נקבע כי ההחלטה מפרה את זכויות העובדים.

---

⁸⁶ פסיקת בית המשפט ניתנה כפסיקה זמנית עד להכרעה ברורה יותר בעניין, אך ככל הנראה זוהי הפסיקה המאוחרת והעדכנית בנושא.

1.10. איטליה

מסחר

עד לשנת 2012 היה תחום ההפצה המסחרית, ובמיוחד ההפצה הקמעונאית, אחד מהסקטורים בעלי הרגולציה הכבדה ביותר בכלכלת איטליה. תחילתה של הרגולציה בשנות ה-70 המוקדמות, כאשר בעלי העסקים הקמעונאיים הגדולים החלו להוות איום ממשי על שרידותם של העסקים העצמאיים הקטנים. לאור זאת, ממשלת איטליה החלה במגמה להסדרת השוק הקמעונאי, שהובילה לחקיקה בשנת 1971, אשר עם תיקונים שונים במהלך השנים שרדה עד לשנת 1998. אמצעי הפעולה של החוק היה הצבת חסמי כניסה שונים אל השוק, שאחד מהם נוגע להגבלת שעות המסחר בימות החול ובסוף השבוע. המסחר ביום ראשון נאסר באופן כללי, עם חריגים עבור חנויות למכירת עיתונים, ספרים, מוזיקה, עתיקות, חפצי אמנות ורהיטים.⁸⁷

במהלך השנים עלו קריאות שונות לעריכת רפורמה בחוק, אך הם נענו בהתנגדות חזקה. בשנת 1995 אף נערך משאל עם על הסרת המגבלות על שעות הפתיחה של עסקים, אך ידם של התומכים בהשארת המגבלות על כנן הייתה על העליונה. רק בשנת 1998, לאחר עשרים ושבע שנים מחקיקת החוק הישן, הממשלה הובילה רפורמה מקיפה ("רפורמת ברסאני") במגמה להפחית ולהקל את הרגולציה בתחום ההפצה המסחרית, שבמסגרתה נחקק חוק חדש (Legislative Decree 114/1998).⁸⁸

⁸⁷ OECD (2009). OECD Reviews of Regulatory Reform: Italy 2009 Better Regulation to Strengthen Market Dynamics. OECD Publishing, 260-268.

⁸⁸ ש.ם.

ביחס לשעות פתיחת העסקים, החוק החדש התיר את המסחר ביום ראשון לאורך כל חודש דצמבר, ובשמונה ימי ראשון נוספים לאורך השנה. כמו כן, רשויות מקומיות או אזורים ספציפיים בתוך רשויות מקומיות שבתחומם ישנה כמות גבוהה של תיירים באופן קבוע קיבלו פטור כללי ממגבלות על שעות המסחר.⁸⁹

בשנת 2012 החוק שונה, ומגמת הליברליזציה שהחלה בשנת 1998 הגיעה לשיאה. נכון להיום אין כל מגבלה על שעות פתיחת החנויות למסחר בכל ימות השבוע, כולל ימי ראשון. מציאות זו היא תוצר של המשבר שכלכלת איטליה נקלעה אליו בשנת 2011, כחלק ממשבר החובות בגוש האירופי. תכנית-על כלכלית, שקידם ראש הממשלה דאז, מריו מונטי, מנתה מספר צעדי ליברליזציה של השוק האיטלקי ובתוכם גם הסרת המגבלות על שעות המסחר של החנויות לשם הגברת התחרות העסקית. הדה-רגולציה נכנסה לתוקפה ב-1 בינואר 2012.⁹⁰

התוכנית עוררה גלי מחאה שונים כלפי המהלכים על ידי מספר קבוצות: הוותיקן, קהילות קתוליות, איגודי עובדים ובעלי החנויות קטנות. הקבוצות השונות הללו התגייסו למאבק משותף כחלק מקמפיין של תנועה אירופית ששמה "ברית יום ראשון האירופית" (European Sunday Alliance), הקוראת להפיכת יום ראשון לחופשי לחלוטין מעבודה ברחבי היבשת כולה.⁹¹ אף לאחרונה החלו לצוף קולות בממשלה הנוכחית, הקוראים להשיב מעט את הגלגל לאחור ולהטיל מגבלות על פתיחת

⁸⁹ ש.מ.

⁹⁰ <http://www.hurriyetaidailynews.com/holy-alliance-in-italy-protests-against-working-on-sundays.aspx?pageID=238&nID=15185&NewsCatID=347>

⁹¹ <http://ncronline.org/news/vatican/vatican-works-stop-sunday-shopping-italy>

חנויות לפחות ב-12 ימי חגים ציבוריים,⁹² אך החוק משנת 2012 עדיין עומד על תלו.

חוקי עבודה

שבוע העבודה באיטליה עומד על 40 שעות שבועיות. סעיף 36 לחוקה האיטלקית קובע כי כל עובד זכאי למנוחה של לפחות יום אחד בשבוע למשך 24 שעות, אשר יחד עם הזכות למנוחה יומית של 11 שעות רצופות מצטרפות ל-35 שעות מנוחה רצופות בשבוע. החוק קובע כי יום המנוחה יינתן בדרך כלל ביום ראשון, מלבד מספר מקרים מיוחדים הקבועים בחוק, שבהם מותר להימנע מהענקת יום מנוחה ביום ראשון. על כל פנים, במקרה של עבודה ביום ראשון חובה על המעסיק לתגמל את עובדיו ביום מנוחה אחר בתשלום.⁹³ כמו כן, עבור עבודה בימי ראשון העובד זכאי לתוספת של 30% משכרו הרגיל.⁹⁴

---

⁹² http://www.affaritaliani.it/cronache/negozi-chiusi-nei-giorni-festivi-il-governo-renzi-accelera-383505.html?refresh_ce

⁹³ http://www.ilo.org/ifpdial/information-resources/national-labour-law-profiles/WCMS_158903/lang--en/index.htm

⁹⁴ <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/labor-market-regulation#rigidityHours>

1.11. קפריסין

מסחר⁹⁵

החוק משנת 2006 בקפריסין (Law 155(I)/2006) אסר על פתיחת עסקים בימי ראשון, מלבד עסקים הפועלים במקומות המוגדרים כאזורי תיירות. באוקטובר 2013 שרת העבודה והרווחה הקפריסאית, זטה אמיליאנידו, הכריזה על שינוי הנהלים בנוגע לשעות הפתיחה של החנויות במדינה. על מנת לעקוף את הצורך בחקיקה חדשה בנושא וקבלת אישור הפרלמנט, אמיליאנידו השתמשה בסמכותה להוצאת צווים זמניים. הצו הראשון נכנס לתוקפו ביולי 2013 בדמות תיקונים לחוקים הקיימים, שהסדירו את שעות הפתיחה של חנויות ואת תנאי ההעסקה (Law 155(I)/2006 Law) (68(I)/2007; Law 6(I)/2011).

התיקונים החדשים קבעו כי חנויות הפועלות ב"אזורי תיירות" יורשו לפתוח בימי ראשון בין השעות 09:00-23:00. במקביל, ההגדרות של "אזורי התיירות" הורחבו לקפריסין כולה, על מנת לאפשר חופש פעולה מלא לחנויות במדינה בימי ראשון. כמו כן, צעדים מקבילים ננקטו במטרה לתמוך בעסקים הקטנים והבינוניים: כתוצאה מתזכיר הבנות שנחתם עם איגודי המעסיקים נקבע כי הקיוסקים, חנויות הנוחות והמאפיות יהיו הספקים הבלעדיים של מוצרים מסוימים בימי ראשון בלבד. בנוסף, על מנת להאיץ את התעסוקה במדינה ובמקביל להגן על זכויות העובדים

⁹⁵ המידע בתת פרק זה מבוסס על המידע המופיע בקישורים הבאים (מלבד במקום שצוין אחרת):

<http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/working-conditions/extended-shop-opening-hours-provoke-storm;>
<http://in-cyprus.com/supreme-court-sunday-shopping-legal/>

המעסיקים נדרשו לשכור עובדים חדשים לפי הצורך שהתעורר עם הרחבת שעות הפתיחה, ולא להאריך את שעות העבודה של העובדים הקיימים.

שרת העבודה והרווחה נדרשה לחדש צווים אלו בתום כל שישה חודשים, אך התנגדות מפלגות האופוזיציה שבפרלמנט למהלכיה הובילו אותן להצביע במרץ 2015 על נטילת סמכותה לחקיקת צווים. כמו כן, הפרלמנט העמיד הצעת חוק חלופית, הקובעת כי כלל החנויות ברחבי המדינה יישארו סגורות בימי ראשון. פטור מאיסור כללי זה, ואך ורק למשך תקופת הקיץ, ניתן לחנויות באזורי תיירות מוגדרים שיוכלו לפתוח שעריהן בין השעות 00:23-07:30.

הצעת חוק פרלמנטרית דורשת את חתימתו הסופית של נשיא קפריסין, אך הנשיא המכהן, ניקוס אנסטאסיאדס, סירב להעניק את חתימתו עקב טענת הממשלה כי הצעד הנו בלתי חוקתי. מנגד, נציגי מפלגות האופוזיציה טענו כי השימוש של שרת העבודה והרווחה בצווים זמניים הוא עצמו מעשה לא דמוקרטי המערער את מוסדות החוק. לפיכך, הנשיא החליט למסור את ההכרעה במקרה זה לידי בית המשפט העליון, שהשיב בדצמבר 2015, כי הפרלמנט הפר בהצבעתו את עקרון הפרדת הרשויות שבין הרשות המחוקקת והמבצעת. משמעות ההחלטה היא שאין זה מעניינו של הפרלמנט לעסוק בסמכות הביצועית של הממשלה להסדרת השוק באופן כללי ושעות פתיחת החנויות בפרט.

אולם פסק הדין לא היה לגמרי חד-משמעי, והיועץ המשפטי לממשלה, קוסטאס קלרידס, הגיש ב-10 בפברואר 2016 בקשת הבהרה בבית המשפט העליון מטעם הרשות המבצעת להוצאת הצהרה ברורה שתקבע האם הפרלמנט אכן חרג מסמכותו בפלישתו לתחום סמכותה הביצועית של הממשלה להסדרת השוק. במקביל הממשלה ביקשה לקבל תשובה

לשאלה, האם הצווים של שרת העבודה המסדירים את פתיחת החנויות יכולים להתפרסם ולהיכנס לתוקף באופן מידי.

לאורך הדיונים המשפטיים בעלי העסקים עמדו במבוכה. מצד אחד הם התרגלו לפתוח את שעריהם בימי ראשון על בסיס היתר הצווים הממשלתיים, ואף ציפו לפסיקה חיובית עבורם מצד בית המשפט; אך מאידך, במהלך הדיונים פג תוקפו של הצו האחרון, כאשר המשמעות העקרונית לכך הנה חזרתו לתוקף של החוק מ-2006, האוסר פתיחת חנויות בימי ראשון, ולפיכך הסתכנות של בעלי העסקים בהעמדה לדין על הפרתו.

ב-18 במרץ 2016 בית המשפט המחוזי בניקוסיה פסק לטובת בעל עסק שפתח את חנותו ביום ראשון והפר את הוראות החוק השנוי במחלוקת מ-2006 בנימוק שהחוק אינו חוקתי. אך שבוע וחצי לאחר מכן, ב-27 במרץ, בית המשפט העליון במדינה קבע באופן מפתיע כי הפרלמנט פעל בגדר זכויותיו החוקתיות לביטול הוראות הממשלה בנוגע לשעות המסחר, אך לא הביע דעה ביחס לחוקיות החוק מ-2006. היועץ המשפטי לממשלה הצהיר, כי ההשלכות של שתי הפסיקות הללו היא שנכון להיום, אין אף חוק בתוקף המסדיר את שעות המסחר: החוק מ-2006 נקבע כבלתי חוקתי על ידי בית המשפט המחוזי, והרגולציה של הממשלה נדחתה באופן חוקי על ידי הפרלמנט. עם זאת, התעלמות בית המשפט העליון משאלת חוקיותו של החוק הנוכחי מ-2006, הותירה את שאלת חוקיות פתיחת העסקים בימי ראשון בתחום האפור.⁹⁶

---

⁹⁶ <http://in-cyprus.com/no-law-on-sunday-shopping/>

חוקי עבודה

שבוע העבודה בקפריסין עומד על 40 שעות שבועיות, ובתוספת שעות נוספות לא יחרוג מ-48 שעות בממוצע בשבוע (בחישוב הנעשה בכל תקופה של ארבעה חודשים).⁹⁷

החוק מחייב את המעביד להעניק לעובדיו זמן מנוחה יומי מינימלי של 11 שעות רצופות, ומנוחה שבועית מינימלית של 24 שעות רצופות שיחד עם המנוחה היומית נמשכת 35 שעות. עם זאת, בסמכותו של המעביד לבחור האם ברצונו, בתוך פרק זמן של 14 יום, להעניק את המנוחה השבועית כשני פרקי מנוחה נפרדים של 24 שעות או כפרק מנוחה אחד ארוך של 48 שעות.⁹⁸

בחוק הקפריסאי קיימות הוראות מיוחדות לעובדי חנויות, הנוספות על גבי החוק כללי. החוק מחייב את המעסיק להעניק לעובדיו בכל שבוע מספר בקרים (עד 14:00) או זמני אחר-הצהריים (החל מ-14:00) חופשיים על פי הכללים הבאים:

1. עובד חנות המועסק שישה ימים בשבוע זכאי לשלושה פרקי זמן של בוקר/אחר הצהריים חופשיים, כאשר אחת לשבועיים אחד מהם יינתן בשבת בצהריים ואחד ביום ראשון.
2. עובד חנות המועסק חמישה ימים בשבוע זכאי לבוקר/אחר הצהריים אחד חופשי בשבוע, כאשר חובה על אחד מהם להינתן אחת לשבועיים בשבת בצהריים ועל האחר להינתן אחת לשבועיים ביום ראשון.

⁹⁷ <http://infocyprus.com/business/employers/working-time-law>

3. עובדי חנויות המועסקים בימי ראשון או חגים זכאים לתוספת של 100% משכרם הרגיל.⁹⁹

---

⁹⁹[http://www.businessincyprus.gov.cy/mcit/psc/psc.nsf/eke09_en/A27DE65B0763D904C22575EE002F26C3/\\$file/Employment%20Guide.pdf](http://www.businessincyprus.gov.cy/mcit/psc/psc.nsf/eke09_en/A27DE65B0763D904C22575EE002F26C3/$file/Employment%20Guide.pdf)

2. פרק ב: מזרח אירופה

2.1. מבוא ורקע היסטורי

ישנן הגדרות שונות לשטח הגיאוגרפי הנקרא מזרח אירופה. מכיוון שבמחקר זה אנו מעוניינים לבחון את סוגיית היחס ליום המנוחה על בסיס הרקע התרבותי, אנו סבורים שההגדרה של מדינות שהיו תחת שלטון קומוניסטי היא ההגדרה המתאימה עבור מחקר זה.

עם זאת, במסגרת מחקר זה אנו מתמקדים כאמור במדינות מפותחות שיש בהן שלטון דמוקרטי מתפקד ויציב. לפיכך, במסגרת פרק זה בחרנו לעסוק במדינות מזרח אירופה החברות באיחוד האירופי בלבד. כיום ישנן 11 מדינות העונות לקריטריון זה: אסטוניה, בולגריה, הונגריה, לטביה, ליטא, סלובניה, סלובקיה, פולין, צ'כיה, קרואטיה ורומניה.

בכל 11 המדינות הללו אין כיום הגבלות ממשיות על פעילות מסחר ופתיחת חנויות ביום ראשון, מלבד הגבלות על מכירת אלכוהול באסטוניה.¹⁰⁰ נוסף על כך, כפי שצינו בפרק הקודם, המחאה הציבורית כנגד חוק סגירת החנויות בימי ראשון בגרמניה החלה להתעורר דווקא לאחר האיחוד בין גרמניה המזרחית למערבית, ובעיקר במדינות החדשות שנוספו לפדרציה, שתושביהן חיו קודם לכן תחת שלטון בעל מאפיינים קומוניסטיים.

---

¹⁰⁰ http://www.eurocommerce.eu/media/125772/shop-opening_hours-10.02.2016.pdf

ניתן להצביע על שני גורמים מרכזיים למאפיינים אלו של המדינות בעלות העבר הקומוניסטי:¹⁰¹

1. מעמד הדת בתפיסה הקומוניסטית: מבחינה היסטורית יום המנוחה הונהג בעולם בדרך כלל כחלק ממסורת דתית, כאשר יום המנוחה הוקדש לקיום מצוות הדת (כדוגמת שמירת שבת ביהדות או הליכה לכנסייה בנצרות). כידוע, התפיסה הקומוניסטית התנגדה מאוד לדת ואף דיכאה אותה, וכך, במדינות עם השפעות קומוניסטיות התייחר במובנים מסוימים הצורך ביום מנוחה. אמנם לאחר נפילת הקומוניזם הייתה עדנה מסוימת לדת, אך היא לא הביאה עד לכדי קביעת איסורים על פתיחת חנויות בימי ראשון.¹⁰²

2. ההיפתחות למערב: היפתחות מדינות הגוש הקומוניסטי לעולם המערבי חיזקה את תפיסת כלכלת השוק החופשית במדינה, כך שדווקא כתגובת נגד לקומוניזם יש במדינות אלו התנגדות לאיסורים על פתיחת חנויות בימי ראשון.

באשר לתשלום פיצוי עבור עבודה ביום ראשון אין אחדות בין המדינות השונות: בעוד בארבע מדינות (בולגריה, אסטוניה, לטביה וסלובקיה) העובדים אינם זכאים לתוספת שכר עבור עבודה ביום ראשון, בחמש מדינות (הונגריה, ליטא, סלובניה, פולין ורומניה) העובדים זכאים לתוספת

¹⁰¹ <https://www.lifesitenews.com/news/croatia-bans-sunday-shopping-and-encourages-citizens-to-devote-time-to-fami>

¹⁰² עם זאת, כפי שנראה להלן, הניסיונות לקבוע איסור על פתיחת חנויות בימי ראשון בקרואטיה בעשור הקודם הובלו על ידי הכנסייה הקתולית במדינה.

של 100% משכרם הרגיל, בצ'כיה העובדים זכאים לתוספת של 10% משכרם הרגיל, ובקרוואטיה הם זכאים לתוספת של 35% משכרם הרגיל.¹⁰³

למרות הדמיון הקיים כיום בחוקים של מדינות מזרח אירופה השונות בתחום המסחר, בחלק מהמדינות החוק עבר מספר שינויים, ואף הגיע לדיון בבית המשפט העליון עד שהגיע לצורתו הנוכחית. לאור זאת, נעמיק להלן במגמות השונות שהתרחשו בתחום זה בשלוש מדינות: סלובניה, הונגריה וקרוואטיה.

---

¹⁰³ מלבד קרוואטיה והונגריה, שהמידע עליהם בנושא זה יובא בהרחבה להלן, המידע על שאר המדינות מבוסס על המידע המובא בקישור הבא:

<http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/labor-market-regulation#rigidityHours>

2.2. סלובניה¹⁰⁴

באוקטובר 2002 הפרלמנט הסלובני אימץ תיקוני חקיקה בהליך מקוצר, שאפשרו לקמעונאים לקבוע את שעות הפתיחה של החנויות שלהם בימי ראשון ובחגים, ובלבד שקיבלו לכך את הסכמת העובדים. ארגון SDRS (האיגוד המקצועי של עובדי הקמעונאות בסלובניה) יצא בתוקף כנגד תיקוני החקיקה, וביקש להגביל אותם על ידי התערבות של המועצה הלאומית – גוף המייצג אינטרסים חברתיים, כלכליים, מקצועיים ומקומיים, המהווה מעין בית משפט עליון במדינה, על אף שסמכויותיו החוקיות אינן משמעותיות.¹⁰⁵ לאור כישלון הניסיונות הללו, ארגון העובדים ניהל משא ומתן עם המעסיקים על תוספת השכר שתניתן לעובדים, אך בעוד הארגון ביקש תוספת של 130% לשכר הרגיל, המעסיקים הציעו תוספת של 60%.

לאור כישלון המשא ומתן, ארגון העובדים החל לפעול למען קיומו של משאל עם בנושא פתיחת חנויות בימי ראשון. בספטמבר 2003 אכן התקיים משאל עם ו-57.5% הצביעו נגד פתיחת חנויות ביום ראשון, לעומת 41.7% שתמכו במהלך (יש לציין כי רק 27.5% מבעלי זכות ההצבעה השתתפו במשאל). לאור תוצאות המשאל, הפרלמנט תיקן את החוק בפברואר 2004 ואסר על פתיחת חנויות ביום ראשון, אך עם זאת קבע שני חריגים:

¹⁰⁴ המידע בפרק זה מבוסס על שני הקישורים הבאים (מלבד במקום שצוין מקור אחר):
<http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/controversy-over-sunday-opening-hours>
<http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/shops-will-not-open-on-sundays-from-2006>

¹⁰⁵ עוד על גוף זה ראה בקישור הבא:
[https://en.wikipedia.org/wiki/National_Council_\(Slovenia\)](https://en.wikipedia.org/wiki/National_Council_(Slovenia))

1. חנויות שלמעלה ממחצית מהמוצרים הנמכרים בהן הם "מוצרים חיוניים" יוכלו לפתוח עד עשרה ימי ראשון בשנה. מוצר חיוני הוגדר כמוצר הנקנה לעתים קרובות ואשר הקונה לא משקיע זמן רב ברכישתו. החוק קבע כי השר הממונה יגדיר בתקנות מפורטות את רשימת המוצרים הללו.

2 תחנות דלק וכן חנויות בבתי חולים, בבתי מלון, בשדות תעופה, במעברי גבול ובתחנות רכבת ואוטובוסים, הפועלות במסגרת מתחמים סגורים רשאיות לפתוח ללא הגבלות בימי ראשון, אם שטח הקרקע שלהם הוא פחות מ-80 מ"ר.

מספר חברות קמעונאיות הגישו עתירה לבית המשפט העליון של המדינה כנגד ההחלטה, וטענו כי איסור על פתיחת חנויות ביום ראשון סותר את עיקרון היוזמה הכלכלית החופשית ופוגע במספר עקרונית חוקתיים נוספים. באפריל 2005 בית המשפט קבע כי הסעיף בחוק המגביל פתיחת חנויות במתחמים מסוימים לחנויות בגודל של עד 80 מ"ר איננו חוקתי, כיוון שהוא נקבע באופן שרירותי וללא כל עילה.

בסופו של דבר, באוקטובר 2006 איגודי העובדים חתמו על הסכם קיבוצי עם המעסיקים, שלפיו יהיו עסקים שיהיו רשאים לפתוח בימי ראשון ללא הגבלה, אך בתנאי שישלמו לעובדים תוספת של 100% משכרם הרגיל. כתוצאה מכך נעשה גם שינוי בחוק, ונקבע כי לא תהיינה כל הגבלות על פתיחת חנויות בימי ראשון,¹⁰⁶ וכך גם היום אין מגבלה על פתיחת חנויות

---

¹⁰⁶ <http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/comparative-information/national-contributions/slovenia/working-time-in-the-european-union-slovenia>

בימי ראשון כל עוד המעסיקים עומדים בהסכמים ונוהגים על פי חוקי העבודה הרלוונטיים בדבר תשלום שכר גבוה יותר.¹⁰⁷

גם כיום עבודה בימי ראשון בסלובניה מזכה את העובד בתוספת של 100% משכרו הרגיל, זאת לעומת עבודה של שעות נוספות המזכה אותו בתוספת של 75% משכרו הרגיל.¹⁰⁸

---

¹⁰⁷ http://www.eurocommerce.eu/media/125772/shop-opening_hours-10.02.2016.pdf

¹⁰⁸ <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/labor-market-regulation#rigidityHours>

2.3. הונגריה

אחת ההתפתחויות המעניינות בשנים האחרונות בנוגע להגבלות על מסחר ביום המנוחה התרחשה בהונגריה. עד למרץ 2015 לא הייתה בהונגריה כל הגבלה על פעילות מסחר בימי ראשון, ובפועל רוב החנויות היו פתוחות ביום ראשון (אמנם, החנויות הקטנות היו פתוחות רק בבוקר של יום זה).¹⁰⁹ ההגבלה היחידה הייתה החובה לסגור בערב חג המולד (24 בדצמבר) את החנויות עד השעה שתיים.¹¹⁰

חוק שממשלת הונגריה חוקקה ב-2014 ונכנס לתוקף במרץ 2015 הטיל הגבלות כבדות על פעילות המסחר ביום ראשון. החוק אסר על פתיחת חנויות ביום ראשון מלבד חנויות בגודל קטן מ-200 מ"ר, וגם אז הותר לפתוח רק כאשר העסק מופעל על ידי הבעלים או בן משפחה בקרבה ראשונה. מן החוק הוחרגו בתי מרקחת, וחנויות הנמצאות בבתי חולים, בבתי סוהר, בתחנות דלק, בשדות תעופה ובתחנות לאוטובוסים ורכבות. בנוסף, החוק אינו חל על ארבעת ימי ראשון שלפני חג המולד, ומלבד זאת ניתן לכל חנות יום ראשון אחד נוסף בשנה (לפי בחירה) שבו תותר הפתיחה.¹¹¹

ראש הממשלה שהוביל את המהלך, ויקטור אורבן, העומד בראש המפלגה הימנית-שמרנית, טען כי מטרת החוק היא למנוע מעובדים לעבוד ביום ראשון על מנת שיוכלו לבלות עם המשפחה.¹¹² גם בהצעת החוק נכתב כי

¹⁰⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Hungary

¹¹⁰ <http://www.eurocommerce.eu/media/106542/shop-opening%20hours-22092014.pdf>

¹¹¹ <http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/working-conditions-law-and-regulation/doors-opening-for-more-sunday-work-in-the-eu>

¹¹² <https://www.yahoo.com/news/hungarians-face-ban-shopping-most-sundays-nights-182159188.html?ref=gs>

מטרתה היא להאריך "את הזמן שמשפחות מבלות ביחד".¹¹³ הדובר הבינלאומי של הממשלה הוסיף, כי הצעת החוק תביא את הונגריה לעמוד בסטנדרט של מדינות אחרות באירופה.¹¹⁴

מנגד, החוק ספג התנגדות מצד מספר גורמים: ארגון היזמים, מועצת מרכזי הקניות וארגון הסחר ההונגרי. האיגוד המקצועי של עובדי המסחר תמך בחוק בתחילה, אך לאחר שחברי האיגוד הבינו כי הדבר יכול להביא לקיצוץ בשכרם ולהגדיל את עומס העבודה בימים אחרים 90% מהם הביעו התנגדות למהלך. סקר שנערך במדינה הראה כי 80% מהאזרחים מתנגדים לחוק. בפועל, החוק גרם לירידה בקניית בגדים וריהוט ומנגד לעלייה בכמות הקנייה באינטרנט.¹¹⁵

כחלק מהביקורת מפלגת האופוזיציה הסוציאליסטית הובילה מהלך לעריכת משאל עם בנושא. ב-11 באפריל 2016 בית המשפט אישר את המהלך, כך שעל מנת לכפות על הפרלמנט לערוך משאל עם הייתה זקוקה המפלגה הסוציאליסטית לאסוף 200,000 חתימות תוך 120 יום.¹¹⁶ מיד לאחר החלטת בית המשפט ראש הממשלה החליט לבטל את החקיקה מתוך החשש להיות מובס במשאל העם.¹¹⁷ עם זאת, המצב לא חזר לגמרי

¹¹³ <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-hungary-shopping-ban-20141216-story.html>

¹¹⁴ <https://www.yahoo.com/news/hungarians-face-ban-shopping-most-sundays-nights-182159188.html?ref=gs>

¹¹⁵ <http://www.eurocommerce.eu/media/106542/shop-opening%20hours-22092014.pdf>

¹¹⁶ <https://www.yahoo.com/news/hungarian-court-clears-way-referendum-122602882.html>

¹¹⁷ <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-04-11/orban-scrap-sunday-shopping-ban-to-avoid-hungary-ballot-defeat>

לקדמותו, ונקבע שבמספר חגים ציבוריים תיאסר פתיחת חנויות, אך באשר ליום ראשון החקיקה החדשה קבעה כי לא תהיינה הגבלות.¹¹⁸

---

¹¹⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Hungary

2.4. קרואטיה

בעשור הראשון לקיומה של קרואטיה כמדינה עצמאית (החל מ-1991) הכנסייה הקתולית במדינה – שכ-90% מהאזרחים בה הם קתולים – הובילה מאבק לקביעת איסור בחוק על פתיחת חנויות בימי ראשון. למשך תקופת מה אכן נאסרה פתיחת חנויות בקרואטיה בימי ראשון, אך ב-28 באפריל בית המשפט לחוקה של המדינה קבע כי האיסור הנו בלתי חוקתי.¹¹⁹

למרות זאת, ביולי 2008 הפרלמנט הקרואטי חוקק חוק חדש שאסר על פתיחת חנויות בימי ראשון, לאחר פעילות תעמולה ולובינג ענפה של הכנסייה הקתולית במדינה.¹²⁰ מטרת הכנסייה הייתה לגרום לציבור להקדיש את יום ראשון לדת ולמנוחה. עם זאת, החוק קבע מספר חריגים שהותר להם לפתוח בימי ראשון: חנויות בבתי חולים, חנויות בתחנות דלק, חנויות בתחנות אוטובוס ובתחנות רכבת, מאפיות, דוכני עיתונים וחנויות פרחים.¹²¹

אלא שגם חוק זה לא החזיק מעמד למשך זמן רב. ביוני 2009 בית המשפט לחוקה של המדינה ביטל שוב את החוק וקבע כי הוא מהווה "הפרה של חירויות חוקתיות". בית המשפט הצביע על שתי בעיות מרכזיות בחוק:¹²²

1. סגירת חנויות איננה דרך ראויה להגן על העובדים, וזאת מפני שהיא מגבילה את החופש והזכויות של היזמים ובעלי העסקים.

¹¹⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Croatia

¹²⁰ <http://www.balkaninsight.com/en/article/sunday-shopping-banned-in-croatia>

¹²¹ <https://www.lifesitenews.com/news/croatia-bans-sunday-shopping-and-encourages-citizens-to-devote-time-to-fami>

¹²² <http://arhiva.dalje.com/en-croatia/constitutional-court--sunday-work-ban-is-illegal/266349>

2. החוק שנקבע היה לא שוויוני בשל קבוצת החריגים הגדולה שהיתוספה לו, וכך נוצרה אפליה בין סוגים שונים של חנויות.

מאז פסיקת בית המשפט החוק לא שונה, כך שכיום אין כל הגבלות על פעילות מסחר ופתיחת חנויות בימי ראשון במדינה.¹²³

---

¹²³ http://www.eurocommerce.eu/media/125772/shop-opening_hours-10.02.2016.pdf

3. פרק ג: סקנדינביה

3.1. נורבגיה

מסחר

האיסורים על פעילות מסחר בנורבגיה בימי ראשון הם מהרחבים ביותר שקיימים במדינות המפותחות. פתיחת חנויות בימי ראשון אסורה במדינה מלבד מספר חריגים:¹²⁴

1. חנויות מכולות הקטנות מ-100 מ"ר.
2. תחנות דלק הקטנות מ-150 מ"ר.
3. חנויות מחנאות (בעונת הטיולים) ומשתלות פרחים.
4. באזורי תיירות הרשות המקומית יכולה לאשר פתיחה של חנויות למכירת מוצרי מזון ופרחים וכן פתיחת גלריות לאמנות ותערוכות.
5. חנויות הממוקמות באזורי תחבורה כדוגמת שדות תעופה ותחנות רכבת.
6. בשלושת ימי ראשון שלפני חג המולד לכל החנויות מותר לפתוח בשעות 14:00-20:00.

בינואר 2015 הממשלה, שבראשה עומדת המפלגה השמרנית, הובילה הצעת חוק להסרת המגבלות על פתיחת החנויות בימי ראשון. השרים

¹²⁴ http://www.eurocommerce.eu/media/125772/shop-opening_hours-10.02.2016.pdf

בממשלה שהובילו את המהלך טענו כי מטרתם היא חיזוק חופש הפרט (לאפשר לציבור חופש משמעותי יותר בביצוע פעילות הקניות) והאצת הכלכלה במדינה. ההצעה זכתה לתמיכה בקרב צעירים וסטודנטים המעוניינים לעבוד ביום ראשון. מנגד, ההצעה זכתה להתנגדות עזה מצד ארגוני העובדים ובעלי חנויות, שחששו כי יאלצו לעבוד ביום המנוחה שלהם, מצד גורמים דתיים, שחששו למעמדו הדתי של יום ראשון, ומצד ארגונים סביבתיים ומפלגת הירוקים בפרלמנט, שטענו כי המהלך יגביר את הצריכה ואת פליטת גזי החממה.¹²⁵ סקרי דעת הקהל הראו כי רוב הציבור מתנגד להצעה, וכך הצעת החוק לא עברה.¹²⁶

בשנת 2016 התחדשו מאמצי הממשלה בנושא, אך רוב המפלגות בפרלמנט - ובראשן מפלגת הנוצרים הדמוקרטים - התנגדו לשינוי החקיקה, כאשר גם המפלגה הליברלית תמכה רק במתן סמכות ההכרעה בנושא לרשויות המקומיות. בסופו של דבר הוחלט על הקמת וועדה ממשלתית שתבחן את הסוגיה לקראת דיון מחודש בנושא בשנת 2017.¹²⁷

חוקי עבודה

לעומת תחום המסחר, בתחום חוקי העבודה הממשלה הצליחה להעביר לאחרונה שינוי חקיקה הנוגע ליום המנוחה. חוקי העבודה בנורכגיה (Norway's Working Environment Act) קובעים כי תקופת

¹²⁵ על הדיון הציבורי שהתפתח סביב הצעת החוק ראו בשתי הכתבות הבאות:

<http://www.newsinenglish.no/2015/01/09/sunday-openings-shock-critics/>

<http://www.newsinenglish.no/2015/01/14/objections-rise-to-sunday-shopping/>

¹²⁶ <http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/working-conditions-law-and-regulation/doors-opening-for-more-sunday-work-in-the-eu>

¹²⁷ <http://www.newsinenglish.no/2016/06/17/sunday-shopping-reform-suspended/>

המנוחה היומית של העובד חייבת להיות כ-11 שעות רצופות ותקופת המנוחה השבועית של העובד תעמוד על 35 שעות רצופות שיינתנו בימי ראשון או בחגים ציבוריים. בימים אלו אין להעסיק עובד החל מ-18:00 בשבת ועד 22:00 ביום ראשון, מלבד במקומות שבהם הדבר מוגדר כהכרחי (ראו המתואר לעיל, וכן בתי חולים וכדומה). עם זאת, ישנה אפשרות לחתימת הסכמים והסדרים שונים, קיבוציים ואישיים, אשר מתירים את העבודה בימי ראשון.¹²⁸

עד לאחרונה החוק קבע כי עובד לא יוכל לעבוד במשך שני ימי ראשון רצופים, כך שמי שעבד ביום ראשון כלשהו לא יעבוד ביום ראשון שלאחריו.¹²⁹ בשנת 2014 הממשלה הובילה מהלך לשינוי החוק, כך שעובד יוכל לעבוד חמישה ימי ראשון רצופים. מהלך זה היה משולב בניסיונותיה של הממשלה להביא להורדת המגבלות על פעילות מסחר ביום ראשון במטרה לשנות את אופיו של היום במדינה. עוד שהצעת החוק בתחום המסחר לא עברה, בנושא זה הממשלה הצליחה להעביר הצעת פשרה, שנכנסה לתוקף ביולי 2015, שלפיה מספר ימי הראשון הרצופים שבהם אדם יכול לעבוד יגדל לשלושה, כך שלמעשה, מי שעובד באופן קבוע בימי ראשון יהיה חייב לקבל מנוחה ביום זה לפחות פעם אחת בחודש.¹³⁰ עם זאת, החוק אינו קובע תוספת שכר לעובדים ביום ראשון.¹³¹

¹²⁸ בקישור הבא ניתן לראות את החוק כפי שפורסם באפריל 2013:

<http://www.arbeidstilsynet.no/binfil/download2.php?tid=92156>

¹²⁹ ש.ם.

¹³⁰ על שינוי החקיקה והדיון הציבורי ראו בקישורים הבאים:

<http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/working-conditions-law-and-regulation/doors-opening-for-more-sunday-work-in-the-eu>
<http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/working-conditions-industrial-relations/norway-provisions-of-working-environment-act-come-into-effect>

¹³¹ <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/labor-market-regulation#rigidityHours>

3.2. שבדיה

מסחר

שבדיה נחשבת לאחת המדינות הראשונות באירופה שאפשרה היקף נרחב של פעילות מסחר ביום ראשון. כבר בשנת 1972 בוטלו בשבדיה החוקים המגבילים את שעות פתיחת החנויות ביום ראשון.¹³² החריג היחיד לחוק זה הוא חברת המשקאות שבבעלות ממשלתית (Systembolaget), שאסורה בפתיחה בימי ראשון.¹³³

פעילות המסחר בשבדיה בימי ראשון ענפה ביותר. כך למשל, 80% מבתי הכולבו והסופרמרקטים בשבדיה פתוחים בימי ראשון, וכך גם 48% מחנויות הרהיטים.¹³⁴

חוקי עבודה

חוק שעות העבודה השבדי (Workong Hours Act) מסדיר את סוגיית שעות העבודה והמנוחה השבועית.¹³⁵ על פי החוק, מספר שעות העבודה השבועי של עובד יעמוד על 40, כאשר המספר המקסימלי השנתי של שעות נוספות הוא 200 שעות. כל עובד זכאי למנוחה יומית של 11 שעות רצופות ולמנוחה שבועית של 36 שעות רצופות.

¹³² <http://www.swissinfo.ch/directdemocracy/sunday-shopping-differs-from-country-to-country/4807096>

¹³³ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Sweden

¹³⁴ <http://www.institutmolinari.org/liberalizing-shop-opening-hours,315.html>

¹³⁵ <http://www.government.se/contentassets/1b29fd35b2544f13875137beab80911a/1982673-working-hours-act.pdf>

החוק אינו קובע יום מנוחה מוגדר, כך שבפועל ניתן לדרוש מעובד לעבוד ביום ראשון ובלבד שיזכה ל-36 שעות חופש רצופות במהלך השבוע. עם זאת, החוק קובע כי המנוחה השבועית תינתן בסופי שבוע במידת האפשר. למעשה, רבות מהחנויות שפועלות ביום ראשון נפתחות גם בשבת, כך שחלקן הגדול בוחר לסגור את החנות ביום שני, ועבור העובדים זהו יום המנוחה (אף שעקרונית ניתן לפתוח את החנות במהלך כל השבוע ולתת לכל עובד יום מנוחה שונה). החוק אינו קובע תוספת שכר לעובדים ביום ראשון.¹³⁶

החוק פותח במספר חריגים שעליהם הוא לא חל: עובד בעבודה שאין למעסיק אפשרות לפקח על אופן הסדרתה, עובד בדרג ניהולי או בעל אחריות אישית על מבנה שעות העבודה שלו, עבודה שמתבצעת בבית המעסיק, עבודה בתחום התחבורה (שעות העבודה בענף זה מוסדרות בחקיקה נפרדת).

כמו כן, החוק קובע כי ניתן לחרוג מהוראותיו במסגרת הסכם קיבוצי, ובלבד שההסכם לא יביא להורדת תנאי העובדים אל מתחת לתנאים שמעניקה להם הדירקטיבה האירופית. למעשה, מכיוון שהחוק השבדי הנו חוק חסר שיניים, בפועל תנאי העבודה של העובדים נקבעים על פי ההסכמים הקיבוציים, או על פי החוזה שנחתם בין העובד למעסיק. שבדיה היא מדינה המאופיינת בוועדי עובדים חזקים, ו-80% מהעובדים במדינה מאוגדים, כלומר הכוח של העובדים והארגונים אל מול המעסיקים חזק וכלל אינו מבוטל.¹³⁷

¹³⁶ <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/labor-market-regulation#rigidityHours>

¹³⁷ המידע שהוצג בתת פרק זה מבוסס על חוק שעות העבודה השבדי (קישור לחוק הופיע בהערה הקודמת) ועל המידע המופיע בקישור הבא:
<http://www.xperthr.com/international-manual/sweden-employee-rights/7109/>

3.3. דנמרק

מסחר

בשנת 1946 נחקק בדנמרק חוק שהתיר פתיחת עסקים ב-20 ימי ראשון בשנה. חוק זה נשאר על כנו עד לשינוי הדרגתי שהחל בשנת 2010. בשלב הראשון, ביולי 2010 מספר ימי הראשון המותרים בפתיחה הועלה ל-30, ובשלב השני, באוקטובר 2012 הוסרו כל המגבלות והותרה פתיחת כל העסקים בימי ראשון ללא מגבלת שעות. ההגבלות היחידות שנקבעו בחוק הן במספר מצומצם של חגים שבהם חנויות עם מחזור שנתי של מעל 32.2 מיליון קרונות דניות (כ-18.5 מיליון ₪) מחויבות לסגור בשעה 15:00.¹³⁸ למעשה, שעות הפתיחה המקובלות של חנויות בקופנהגן הבירה בימי ראשון הן בין השעות 12:00-16:00,¹³⁹ אם כי סופרמרקטים וחנויות כלבו נוהגים להיות פתוחים למשך זמן ממושך יותר, בדרך כלל משעות הבוקר עד לשעה שמונה או עשר בערב.¹⁴⁰

הדיון הציבורי בנושא זה בדנמרק התמקד במתח שבין החנויות והסופרמרקטים הגדולים ובין החנויות הקטנות. בעלי החנויות הקטנות טענו כי בגלל מספר העובדים הקטן שלהם הם יתקשו לפתוח את החנויות בימי ראשון, ואילו הרשתות הגדולות טענו כי יש ביקוש גבוה לקניות בימי ראשון שאינו ממומש.¹⁴¹ סקר שנערך בשנת 2012 הראה, כי 57% מאוכלוסיית דנמרק תומכת בשינוי החקיקה שהממשלה הובילה.¹⁴²

¹³⁸ <http://cphpost.dk/news14/national-news14/mixed-responses-to-new-shopping-hours.html>

¹³⁹ <http://www.visitcopenhagen.com/copenhagen/opening-hours-0>

¹⁴⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Sweden

¹⁴¹ <http://cphvoice.ning.com/profiles/blogs/denmarks-sunday-shopping-hours>

¹⁴² <http://cphpost.dk/news14/national-news14/mixed-responses-to-new-shopping-hours.html>

חוקי עבודה¹⁴³

חוקי העבודה הדנים נחשבים לגמישים ביותר, ובאופן עקרוני ממעטים בהתערבויות רגולטוריות בכל הקשור לתנאי העסקה במדינה. לכן, רוב חוקי העבודה נקבעים למעשה על פי חוזה העבודה בין ארגוני העובדים ובין המעסיקים, כאשר כ-85% מהאזרחים במדינה מאוגדים באיגודי עובדים. לרוב, שבוע העבודה נקבע סביב 37 שעות לשבוע, ובמקרים קיצוניים הוא יכול להגיע עד ל-48 שעות שבועיות (כולל תשלום של שעות נוספות).

בדנמרק אין חקיקה המגבילה עבודה בסופי השבוע לרבות בימי ראשון, אך עם זאת החוק קובע כי כל עובד זכאי ליום מנוחה שבועי, ללא התייחסות למיקום היום במהלך השבוע. באופן טבעי, בדרך כלל יום המנוחה הוא ביום ראשון. החוק אינו מגדיר תוספת שכר לעובדים ביום ראשון, אך הוא קובע כי עבודה בחגים ציבוריים תזכה את העובד בתוספת של 100% משכרו הרגיל.

---

¹⁴³ <https://www.cfe-eutax.org/taxation/labor-law/denmark>

3.4. פינלנד

מסחר

החקיקה העוסקת באיסור על פעילות מסחר בימי המנוחה בפינלנד עברה כמה שינויים הדרגתיים בשנים האחרונות. בשנת 2009 החוק שונה במטרה לאפשר יותר פעילות מסחר בימי ראשון, בעיקר בתקופה שלפני חג המולד. החוק קבע כי פעילות מסחר תותר בימי ראשון שבין ינואר לאוקטובר בשעות 12:00-18:00, ובימי ראשון בחודשים נובמבר-דצמבר בשעות 12:00-21:00. בימי שבת פעילות המסחר הוגבלה באופן מצומצם לשעות 7:00-18:00. החוק הגדיר מספר חריגים מרכזיים שעליהם הוא איננו חל כלל, וביניהם חנויות מכולות הקטנות מ-400 מ"ר, חנויות פרחים, תחנות דלק, שוק ציבורי, ענף הרכב, ועוד.¹⁴⁴

יש לציין שלשינוי החוק קדם הסכם בנושא בין ארגוני העובדים לארגוני המסחר בדבר צמצום המגבלות על פתיחת עסקים בימי ראשון. ההסכם כלל התחייבות לכך שעובד לא יהיה מחויב לעבוד ביום ראשון אם לא ירצה בכך, והתחייבות נוספת לשכר גבוה יותר עבור עבודה ביום ראשון. עיקר ההתנגדות למהלך הייתה של איגוד בעלי העסקים הקטנים (המונה 15,000 עסקים), שטען כי רק בחודש דצמבר יש לאפשר פתיחה משמעותית של חנויות בימי ראשון.¹⁴⁵

¹⁴⁴ לחוק זה (בשפה הפינית) ראו:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/2009/20090945>

לתרגום של עיקרי החוק לאנגלית ראו:

<http://www.eurocommerce.eu/media/106542/shop-opening%20hours-22092014.pdf>

¹⁴⁵ <http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/social-partners-agree-to-allow-year-round-sunday-trading>

על כל פנים, בינואר 2016 החוק בוטל, ועמו בוטלו כמעט כל ההגבלות על פעילות מסחר בימי המנוחה בפינלנד. ההגבלה היחידה שישנה בחוק החדש היא על מכירת אלכוהול בלילות שבת ובלילות ראשון בין השעות תשע בערב לתשע בבוקר.¹⁴⁶

חוקי עבודה

שבוע העבודה בפינלנד עומד על 40 שעות, ויום העבודה עומד על שמונה שעות. עם זאת, החוק מתיר לחרוג ממספר השעות בשבוע עבודה מסוים, כל עוד הממוצע השנתי לא עולה על 40 שעות בשבוע. בנוסף, החוק מתיר עבודה של 250 שעות נוספות במהלך השנה, בתנאי שבמשך תקופה של ארבעה חודשים רצופים אדם לא יעבוד יותר מ-138 שעות נוספות.¹⁴⁷

העובד זכאי למנוחה יומית של 11 שעות רצופות ולמנוחה שבועית של 35 שעות. החוק קובע כי המנוחה תכלול את יום ראשון במידת האפשר.¹⁴⁸ עבודה בימי ראשון מחייבת את המעסיק לשלם לעובד תוספת של 100% משכרו הרגיל.¹⁴⁹

¹⁴⁶ ראו:

http://www.eurocommerce.eu/media/125772/shop-opening_hours-10.02.2016.pdf

בנוסף לכתבה (בשפה הפינית) על שינוי החקיקה וההתארגנות של בעלי העסקים לפעול בהתאם ראו:

<http://www.hs.fi/paivanlehti/29122015/a1451287829878>

¹⁴⁷ <http://www.foreignstaffing.com/about/international-labor-law/finnish-labor-laws>

¹⁴⁸ <http://www.guidetoworkinginfinland.fi/E30/working-time/35-lepoaika>

¹⁴⁹ <http://www.guidetoworkinginfinland.fi/E30/working-time/33-sunnuntaityoe>

4. פרק ד: מדינות דוברות אנגלית

4.1. מבוא

פרק זה של המחקר עוסק במדינות דוברות אנגלית. למעשה, מדובר במדינות השוכנות באיים הבריטיים או במדינות שמקור חלק ניכר מתושביהן הוא באיים הבריטיים כך הן שהן מושפעות – או הושפעו בעבר – מהמסורת הפוליטית הבריטית. עם זאת, מדינות צפון אמריקה (קנדה וארצות הברית) לא נידונו בפרק זה ומוקדש להן פרק נפרד בשל ההתפתחויות ההיסטוריות השונות והייחודיות שאירעו בהן.

במסגרת הפרק מוצג מידע מקיף על שמונה מדינות, מתוכן חמש הממוקמות באיים הבריטיים (אנגליה, ויילס, סקוטלנד, אירלנד וצפון אירלנד), שתי מדינות הממוקמות באוקיאניה (אוסטרליה וניו-זילנד) ומדינה אחת הממוקמת באפריקה (דרום אפריקה).

אוסטרליה, ניו-זילנד ודרום אפריקה הן כיום מדינות עצמאיות ששולט בהן פרלמנט עצמאי ללא השפעה בריטית כלשהי. עם זאת, בעוד דרום-אפריקה איבדה כל זיקה סמלית לבריטניה, כאשר הפכה לרפובליקה ב-1961; הרי שאוסטרליה וניו-זילנד (וגם קנדה) הן מדינות החברות בממלכת חבר העמים הבריטי (Commonwealth realms), אשר בראשן עומד מונרך שהוא צאצא פרוטסטנטי של האלקטורית סופיה מהנובר, ומלכתן נכון להיום היא המלכה אליזבת השנייה. תפקידי המלכה בארצות אלה הנם טקסיים וסמליים בלבד.

באשר לחמש המדינות הממוקמות באי בריטי, הממלכה המאוחדת של בריטניה מורכבת כיום מארבע מדינות, ללא אירלנד שהפכה למדינה

חופשית ועצמאית ב-1921. ארבע המדינות החברות בממלכה המאוחדת כפופות לפרלמנט המשותף (הפרלמנט הבריטי) הממוקם באנגליה. פרלמנט זה מאציל סמכויות בתחומים שונים לפרלמנט הסקוטי ולאספות הלאומיות של ויילס וצפון אירלנד, אך למרות של "ממשלות" המואצלות יכולת תחיקתית מסוימת, אין להן אותה מידת הסמכות של הפרלמנט הבריטי. כמערכות ממשל מואצלות אין להן זכות קיום חוקתית, וסמכויותיהן יכולות להיות מורחבות או מצומצמות באמצעות חוק של פרלמנט הממלכה. מסיבה זו, עדיין ניתן לומר כי לממלכה המאוחדת ממשל מאוחד, זאת בשונה ממערכת פדרלית שבה לפרלמנטים המקומיים ולאספות הלאומיות זכויות המעוגנות בחוקה.

באשר לחקיקה בעניין יום המנוחה, החוק הכללי בפרלמנט הבריטי תקף באנגליה ובוויילס, ואילו בסקוטלנד ובצפון אירלנד ישנה חקיקה נפרדת ושונה. לאור זאת, נתייחס לכל אחד מהמדינות הללו בתתי פרקים נפרדים, ורק הדיון על אנגליה ו-ויילס ייערך במשותף.

4.2. אנגליה ו-ויילס

רקע היסטורי

החוק הראשון שהתייחס ליום המנוחה בבריטניה הוא "חוק שמירת יום ראשון" (Sunday Observance Act) שנחקק בשנת 1677. בשנות ה-30 של המאה ה-20 קבוצות לחץ בממלכה הצליחו להשיג חקיקה מחודשת המגבילה את המסחר בימי ראשון ברוח המאה ה-20.¹⁵⁰

בנוסף, ישנה היסטוריה של חקיקה המסדירה את שעות הסגירה של חנויות החל משנת 1886 דרך הגבלות נוספות ב-1912, 1928 ו-1938. "חוק החנויות" (The Shop Act) משנת 1950 איחד את החוקים השונים שנחקקו בין השנים 1912 ל-1938 תחת חוק אחד, המסדיר את שעות הפתיחה של חנויות העוסקות במסחר קמעונאי באנגליה ובוויילס. החוק המשיך את המגמה של החוקים הקודמים, ואסר עקרונית על פתיחת חנויות בימי ראשון, מלבד חנויות מוגדרות שיש להן היתר לכך, ומלבד מסעדות וברים שאליהם החוק לא התייחס.¹⁵¹ בשנת 1984 ממצאי ועדת אולד, שבראשה עמד הפרופ' למשפטים, סר רובין אולד, העלו כי חוק החנויות אינו ניתן לאכיפה אפקטיבית. חנויות רבות עברו על החוק בגלוי והסנקציות הפליליות המגוחכות לא היוו גורם מרתיע עבור בעלי העסקים הגדולים. כמו כן, על פי ממצאי הוועדה, העסקים שזכו להיתר לפתוח

¹⁵⁰ Hepple, B. A. (1990). Working Time: A New Legal Framework? (No. 3). Institute for Public Policy Research, p. 10.

¹⁵¹ שם, שם.

ביום ראשון נבחרו באופן שרירותי. לאור זאת, הוועדה המליצה על הסרת המגבלות על פעילות מסחר ביום ראשון.¹⁵²

מסקנות הוועדה התקבלו על ידי ראשת הממשלה דאז, מרגרט תאצ'ר, שהובילה ב-1986 הצעת חוק לביטול הרגולציה על פעילות החנויות בימי ראשון. ההצעה זכתה להתנגדות עזה בקרב ארגוני העובדים בשל החשש שהיא תגרום לכך שעובדים רבים יחויבו לעבוד ביום ראשון בניגוד לרצונם. בנוסף, רבים מקרב הימין הנוצרי התנגדו להצעה, מפני שראו בה איום על חיי המשפחה ועל הביקורים בכנסייה, ולכן בצעד חריג הצביעו נגד הצעת החוק הממשלתית והביאו להפלתה בפרלמנט.¹⁵³ זו הייתה הפעם האחרונה בפרלמנט הבריטי שהצעת חוק ממשלתית נפלה בקריאה שנייה, והפסד זה נחשב לתבוסה היחידה של תאצ'ר בבית הנבחרים.¹⁵⁴

חוקי המסחר כיום

בשנת 1994, כארבע שנים לאחר סיום כהונתה של תאצ'ר, נחקק "חוק המסחר בימי ראשון" (Sunday Trading Act 1994), התקף עד היום באנגליה ובוויילס. חוק זה היווה למעשה חקיקת פשרה שמטרתה לקדם את האפשרות למסחר והימורים ביום ראשון, אך עם הגבלות מסוימות ועם שינויים בחוקי העבודה (שיפורטו בהמשך הפרק). החוק מבדיל בין חנויות ששטחן קטן מ-280 מ"ר (חנויות קטנות) ובין חנויות ששטחן עולה על

¹⁵² Auld Committee. The Shops Act Late Night and Sunday Opening: Report of the Committee of Inquiry into Proposals to Amend the Shops Acts Cmnd 9376. (1984).

¹⁵³ Regan, Paul. (1998). The 1986 Shops Bill. Parliamentary Affairs 41(2), 218-235.

¹⁵⁴ "Guide to Parliament". BBC News. 11 October 2007. Retrieved 19 March 2011.

280 מ"ר (חנויות גדולות). על פי החוק, חנויות קטנות יכולות להיפתח ביום המנוחה ללא כל הגבלה, ואילו חנויות גדולות יכולות להיפתח רק למשך שמונה שעות, בין השעות 10:00-18:00, ואילו ביום ראשון של חג הפסחא ושל חג המולד אסור להן לפתוח כלל. חנות גדולה שנפתחת ביום ראשון חייבת להציג במקום גלוי לעין בתוך החנות ומחוצה לה הודעה על שעות הפתיחה המתוכננות ביום ראשון.¹⁵⁵

החוק גם מגדיר סוגים של חנויות גדולות הפטורות מהגבלה על שעות הפתיחה בימי ראשון: חנויות שמוכרות בעיקר אלכוהול;¹⁵⁶ חנויות בשדות תעופה, תחנות דלק ותחנות רכבת; בתי מרקחת שמוכרים מוצרים רפואיים בלבד; חנויות בחוות חקלאיות שמוכרות תוצרת עצמית; חנויות לממכר ציוד לכלי רכב ואופניים; חנויות המספקות סחורה לכלי שיט וטיס בהגיעם לנמל או לנמל התעופה ודוכני תצוגה המוכרים סחורה.¹⁵⁷

העונש על פתיחת חנות ביום ראשון בניגוד להוראות החוק נקבע על 50,000 פאונד.¹⁵⁸ יש לציין שבניגוד לחוק שאסר לחלוטין על פתיחת חנויות עד לשנת 1994, שנאכף כאמור באופן מינימלי מאוד, החוק החדש נשמר בקפדנות, וכך חנויות רבות שפתחו בימי ראשון בטרם החוק באופן גורף נאלצות עתה לפתוח למשך שמונה שעות בלבד.¹⁵⁹

הדיון הציבורי באנגליה סביב המסחר בימי ראשון לא הסתיים, ולמעשה הוא אף התעורר מחדש בשנים האחרונות. סקר שפורסם בשנת 2014 על ידי ארגון "Open Sundays", הפועל למען שינוי חוק המסחר של ימי

¹⁵⁵ Sunday Trading Act 1994.

¹⁵⁶ יש לציין שבאנגליה, בניגוד לארצות הברית, ישנו חוק המסדיר את סוגיית מכירת האלכוהול ללא קשר ליום המנוחה (Licensing Act 2003).

¹⁵⁷ ש.מ.

¹⁵⁸ ש.מ.

¹⁵⁹ Frame, Don (30 May 2007), "Fury over B&Q bother", Manchester Evening News.

ראשון, הראה כי 72% מהציבור סבור כי מן הראוי שיהיה ניתן לבצע פעילות מסחר בכל שעה בימי ראשון.¹⁶⁰ דיון ציבורי נרחב התעורר ב-2014 גם סביב דחייתן של הצעות החוק של פיליפ דיוויס, חבר המפלגה השמרנית, שנועדו לקדם ליברליזציה במסחר בימי ראשון.¹⁶¹

כמו כן, בדיוני התקציב ביולי 2015 הועלתה הצעה בתמיכת משרד האוצר להרחיב את שעות הפתיחה של החנויות הגדולות אל מעבר ל-8 שעות, על-ידי נתינת הסמכות לראשי ערים ומועצות נבחרות להקל במגבלות על שעות המסחר באופן מקומי, אם הדבר עשוי לדעתם להאיץ את הפעילות הכלכלית באזורם.¹⁶² הצעה זו הוקפאה בנובמבר 2015 עקב התנגדות של גורמים במפלגת הלייבור ובארגוני העובדים.¹⁶³ במרץ 2016 שוב עלתה ההצעה בפרלמנט הבריטי בתמיכת הממשלה (שבראשה עומדת המפלגה השמרנית), אך 27 חברי פרלמנט מהמפלגה השמרנית חברו למפלגת הלייבור והתנגדו להצעה, ובכך גרמו להפסד חריג של הממשלה בבית הנבחרים.¹⁶⁴

---

¹⁶⁰ <https://www.hermesworld.com/en/about-us/hermes-group/hermes-uk/blog/tgi-sunday.html>

¹⁶¹ <http://www.thegrocer.co.uk/stores/mp-tables-amendments-to-scrap-or-ease-sunday-trading-rules/357559.article>

¹⁶² <http://www.bbc.com/news/uk-33421315>

¹⁶³ <http://www.bbc.com/news/uk-politics-34780273>

¹⁶⁴ <http://www.bbc.com/news/uk-politics-35768674>

חוקי עבודה¹⁶⁵

לפי תקנות שעות העבודה (Working Time Regulations 1998), עובד זכאי למנוחה שבועית של 24 שעות רצופות בשבוע או 48 שעות רצופות בכל שבועיים. התקנות אינן מגדירות את יום ראשון או שבת כימי המנוחה לעניין זה, אך במקרים מסוימים העובד יכול לדרוש זאת, כמפורט להלן:

1. ענף המסחר וההימורים: כאמור לעיל, כחלק מהפשרה שנעשתה על מנת לקדם את "חוק המסחר בימי ראשון" נעשו גם שינויים בחוקי העבודה הקשורים לענפי המסחר וההימורים, המעוגנים כיום בחלק הרביעי של חוק הזכויות בתעסוקה (Employment Rights Act 1996). בחוק נקבע כי לעובד שעבד בחנות או בתעשיית ההימורים לפני שהחוק נחקק ישנה זכות לסרב לעבוד בימי ראשון, ואסור למעביד לפטר אותו או להפלותו לרעה בשל כך. מי שהחל לעבוד לאחר שהחוק נחקק רשאי להודיע למעסיק בכתב שהוא אינו מעוניין לעבוד עוד בימי ראשון. ההודעה תינתן שלושה חודשים מראש, ובתקופה זו עליו להמשיך לעבוד בימי ראשון לפי תנאי החוזה שלו. לאחר שלושה חודשים עומדת לעובד הזכות לסרב לעבוד בימי ראשון, ואסור למעביד לפטר אותו או להפלותו לרעה בשל כך. עם זאת, עובדים שהועסקו במיוחד לשם עבודה בימי ראשון בלבד אינם זכאים להגנה בעניין זה, והם חייבים לעבוד בימי ראשון לפי התנאים שנקבעו בחוזה ההעסקה שלהם.¹⁶⁶

¹⁶⁵ תת פרק זה נכתב ברובו על בסיס עבודתה של דינה צדוק, הסדרים להנהגת יום מנוחה שבועי, הכנסת: מרכז המחקר והמידע, י"ז בתמוז תש"ע – 29 ביוני 2010. עם זאת, התייחסנו לשינוי חקיקה מרכזי שנעשה מאז נכתבה עבודתה של צדוק.

¹⁶⁶ Employment Rights Act 1996 (c. 18).

במאי 2016 עברה חקיקה חדשה שקבעה כי עובד בחנות גדולה צריך להודיע למעסיקו שבעה ימים לפני שהוא מבקש להפסיק לעבוד ביום ראשון, ובשאר החנויות יש צורך להודיע על כך חודש קודם. החקיקה החדשה התייחסה גם למספר זכויות נוספות של העובדים באשר ליום ראשון, אך במצב הנוכחי עדיין לא הותקנו תקנות כך שהנהלים החדשים עוד לא הובררו די הצורך, וכמו כן הם לא נכנסו עדיין לתוקף.¹⁶⁷

2. טעמים דתיים: בעבר, תביעות של עובדים נגד מעסיקים בדרישה שלא לעבוד ביום ראשון או ביום אחר מטעמי דת (או אפילו לקבל הפסקה בעבודה באותו היום) לא התקבלו, והגישה הייתה שאין לעובד זכות למנוחה מטעמי דת. ב-2003 התקבלו תקנות בנושא איסור אפליה במקום העבודה על רקע דת או אמונה.¹⁶⁸ התקנות אוסרות על אפליה ישירה או עקיפה של עובדים בכל הנוגע לתנאי העסקה והזדמנויות לקידום או הרעה אחרת בתנאים בשל אמונתו של העובד או דתו. איסור אפליה ישירה הוא מוחלט, אך כאשר מדובר באפליה עקיפה – אפשר להצדיק זאת אם מדובר באמצעי פרופורציונלי להשגת מטרה לגיטימית.¹⁶⁹

לאור זאת, נראה שעל-פי התקנות, עובד יוכל לטעון שיש לו זכות שלא לעבוד בימי ראשון או לקבל הפסקה בעבודה מטעמי דת. במקרה כזה, אם המעסיק אינו מוותר על עבודתו של העובד, יהיה

¹⁶⁷<http://www.personneltoday.com/hr/legal-qa-sunday-working-changes-shop-workers/>

¹⁶⁸ The Employment Equality (Religion or Belief) Regulations 2003, S.I. 2003 No. 1660.

עליו להוכיח שהעבודה בימי ראשון היא צורך עסקי לגיטימי ושהדרישה מהעובד לעבוד בימי ראשון היא פרופורציונלית.¹⁷⁰

3. הורות: בהוראות בדבר עבודה גמישה ואיזון בית-עבודה משנת 2002 נקבע כי עובד שהנו הורה לילד מתחת לגיל 6 או לילד בעל מוגבלות שגילו מתחת לגיל 16 רשאי לבקש מהמעסיק להתאים את שעות העבודה שלו כדי לאפשר לו טיפול בילד. המעסיק אינו חייב להסכים לכך בכל מקרה, אך הוא רשאי לסרב לבקשה רק מטעמים שנקבעו בחקיקה, כגון הגדלת הוצאותיו, חוסר אפשרות לארגן מחדש את העבודה בין העובדים האחרים ופגיעה באיכות השירות או בדרישות לקוחות.¹⁷¹

באשר לשכר, לא נקבע כי השכר עבור עבודה בימי המנוחה יהיה גבוה יותר, וכך אין חובה לשלם שכר גבוה יותר עבור שעות נוספות.

---

¹⁷⁰ Hazel Fleming, *supra* note 52, 323-324.

¹⁷¹ Employment Rights Act 1996, Part 8A, as Implemented by the Flexible Working (Eligibility, Complaints and Remedies) Regulations 2002, (SI 2002/3236) and the Flexible Working (Procedural Requirements) Regulations 2002, (SI 2002/207).

4.3. סקוטלנד

מסחר

כאמור לעיל, בתחום המסחר בימי ראשון ישנם פערים גדולים בין סקוטלנד ובין החקיקה הראשית הקיימת בפרלמנט הבריטי התקפה בנושא זה באנגליה ובוויילס בלבד. בסקוטלנד מעולם לא הייתה חקיקה כללית כנגד מסחר בימי ראשון, ובעבר שררו בסקוטלנד שתי הגבלות מינוריות על פעילות עסקית בימי ראשון:¹⁷²

1. חוק משנת 1950 אסר על מעצבי שיער וספרים לפתוח את חנויותיהם בימי ראשון. חוק זה בוטל בשנת 1994.¹⁷³

2. עד שנת 2009 לא היה ניתן למכור אלכוהול בסקוטלנד בימי ראשון למשך כל היום עד לשעה 00:30 (בלילה). כחלק מרפורמה כוללת בחקיקה בנושא רישוי המשקאות החוק שונה, וכיום ההגבלה על מכירת אלכוהול הנה רק לשעות הבוקר המוקדמות. כך ניתן למכור אלכוהול בימי ראשון החל מהשעה 10:00 בבוקר, כמו בכל יום אחר.¹⁷⁴

למרות החקיקה המקלה, בעבר חנויות לא היו נפתחות בימי ראשון, אך החל משנות התשעים החלה מגמת שינוי. כיום, חוסר ההגבלה על פתיחת חנויות בימי ראשון מביא לכך שהיקף שעות פתיחת של חנויות בסקוטלנד בימי ראשון רחב יותר באופן ניכר מאשר באנגליה ובוויילס, כאשר בחלק

¹⁷² https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Scotland

¹⁷³ ש.מ.

¹⁷⁴ <http://www.scotsman.com/news/outrage-at-drink-sales-for-sunday-morning-1-1354791>

מהחנויות בסקוטלנד שעות הפתיחה בימי ראשון אינן שונות משאר השבוע, ואילו בחלק אחר שעות הפתיחה מצומצמות יותר מאשר בשאר השבוע.¹⁷⁵

חוקי עבודה

כאמור לעיל, בשנת 1994 עברה בפרלמנט הבריטי חקיקה שהרחיבה את האפשרות לפעילות מסחר בימי ראשון באנגליה, אך לעובד ניתנה הזדמנות לסרב לעבוד בימי ראשון. חקיקה זאת לא התייחסה לסקוטלנד שבה מלכתחילה לא נאסר כלל מסחר בימי ראשון. למרות זאת, העסקים בסקוטלנד פעלו כמו בשאר הממלכה הבריטית ולעובדים ניתנה האפשרות לסרב לעבוד בימי ראשון.¹⁷⁶

בשנת 2001 רשת בשם "ארגוס" פיטרה מספר עובדים שסירבו לעבוד בימי ראשון. על אף שהרשת חזרה בה מההחלטה לאחר זמן קצר, מספר חברי פרלמנט סקוטיים מן הפרלמנט הבריטי טענו כי יש לבטל את האנומליה שנוצרה בתחום חוקי העבודה בין אנגליה ובין סקוטלנד. עקב כך, ב-2003 נחקק בפרלמנט הבריטי חוק (Sunday Working (Scotland) Act) (2003), שמטרתו הייתה השוואת עיקרי הדינים בתחום חוקי העבודה בימי ראשון, ובתוך כך ניתנה לעובדים האפשרות לסרב לעבוד בימי ראשון.¹⁷⁷

¹⁷⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Scotland

¹⁷⁶ [https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_Working_\(Scotland\)_Act_2003](https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_Working_(Scotland)_Act_2003)

¹⁷⁷ ש.מ.

4.4. צפון אירלנד

החקיקה בפרלמנט הבריטי לגבי יום ראשון בצפון אירלנד שונה במעט מאשר החקיקה המתייחסת לאנגליה ולויילס. עד לשנת 1989 נאסרה פתיחתם של פאבים בימי ראשון בצפון אירלנד. בנוסף, בשנת 1997 עבר בפרלמנט "חוק המסחר בימי ראשון בצפון אירלנד" שביטל חקיקה קודמת בנושא משנת 1946. בדומה לחקיקה באנגליה ובוויילס, חוק זה קובע כי חנויות ששטחן קטן מ-280 מ"ר (חנויות קטנות) יותרו בפתיחה בימי ראשון ללא הגבלה, ואילו על חנויות ששטחן גדול מ-280 מ"ר (חנויות גדולות) תהיה הגבלה בשעות הפתיחה. אך בעוד בחוק התקף באנגליה ובוויילס נקבע כי פתיחת חנויות גדולות תוגבל לשעות 10:00-18:00, בצפון אירלנד ההגבלות מחמירות יותר, ופתיחת חנויות גדולות הוגבלה לחמש שעות בלבד – בשעות 13:00-18:00.¹⁷⁸

סעיף 3 בחוק מגדיר את החריגים לחוק באופן דומה מאוד לחקיקה באנגליה ובוויילס שתוארה לעיל (חנויות בשדות תעופה, בתי מרקחת, וכדומה). מלבד זאת, סעיף 3 גם קובע כי למועצות מחוזיות תינתן האפשרות לאשר פתיחת חנויות באזורי נופש למשך 18 ימי ראשון בשבעת החודשים שבין ה-1 במרץ ל-30 בספטמבר, החל משעות הבוקר ולא רק בשעה 13:00.¹⁷⁹ בהתאם לכך, במרץ 2016 היה ניסיון להוביל מהלך לכך שמועצת בלפאסט (עיר הבירה של צפון אירלנד) תאשר פתיחת חנויות בימי ראשון על פי סעיף זה.¹⁸⁰

¹⁷⁸ <http://www.legislation.gov.uk/nisi/1997/2779/contents>

¹⁷⁹ ש.ם.

¹⁸⁰ <http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/row-over-belfast-move-to-extend-sunday-shopping-hours-34576849.html>

סעיף 5 לחוק מסדיר את הזכות של העובדים לסרב לעבוד בימי ראשון ואת האיסור על מעסיקים לפטר עובד בשל כך, וזאת באופן דומה לחקיקה התקפה באנגליה ובוילס.¹⁸¹

4.5. אירלנד

מסחר¹⁸²

כאמור לעיל, אירלנד היא המדינה היחידה הממוקמת באיים הבריטיים שאינה משתייכת כלל לפרלמנט הבריטי. במדינה זו ישנו פער משמעותי בין החוק בפועל ובין אופן אכיפת החוק והמציאות כפי שהיא מתבטאת בשטח. ההגבלה המשמעותית היחידה המיושמת בפועל על מסחר בימי ראשון באירלנד היא על מכירת אלכוהול: בעוד בשאר ימות השבוע ניתן למכור אלכוהול בשעות 10:30-22:00, ביום ראשון זמן המכירה מוגבל לשעות 12:30-22:00.

לעומת זאת, החקיקה הרשמית במדינה בנושא זה מבוססת על חוק משנת 1938 (Shops (Hours of Trading) Act 1938), הקובע איסור על פתיחה בימי ראשון מלבד סוגים מסוימים של עסקים הרשאים לפתוח ומלבד עסקים שקיבלו היתר מהשר הממונה.¹⁸³ החוק אינו נאכף ובפועל אין כל מגבלה ממשית על פתיחת חנויות בימי ראשון באירלנד.

למעשה, בשני העשורים האחרונים היה גידול משמעותי בהיקף המסחר בימי ראשון במדינה. כיום, רשתות שיווק גדולות נוהגות לפתוח בימי ראשון בשעות 10:00-19:00 בערים הגדולות ומשעות הצהריים ועד 18:00 בערים הקטנות. סופרמרקטים וחנויות נוחות פתוחים אף לאורך רוב שעות היממה.

¹⁸² המידע המובא בתת פרק זה מבוסס על הקישורים הבאים:

<http://www.ireland.anglican.org/information/78>

https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Ireland

¹⁸³ לעיון בחוק ראו:

<http://acts.oireachtas.ie/en.act.1938.0003.5.html#partiv>

מעניין לציין כי הפער בין המציאות באירלנד ובין המציאות בצפון אירלנד – שבה, כאמור לעיל, היו קיימות בעבר הגבלות משמעותיות על פעילות מסחר בימי ראשון, ועד היום ישנן הגבלות לא מבוטלות – הביא לכך שרבים מאזרחי צפון אירלנד נסעו בעבר לאירלנד על מנת לבצע קניות ולבלות בפאבים בימי ראשון. יש לציין כי הבדלי החקיקה בין המדינות מפתיעים, וזאת על רקע העובדה שאירלנד היא מדינה בעלת רוב קתולי מובהק, ואילו צפון אירלנד היא מדינה בעלת רוב פרוטסטנטי, המזוהה בדרך כלל עם מגמות פחות שמרניות.

חוקי עבודה

שבוע העבודה באירלנד עומד על 39 שעות שבועיות, ובחשוב שעות נוספות לא יעלה על 48 שעות. החישוב השבועי מבוצע על בסיס ממוצע במהלך ארבעה חודשים, ולכן למעשה ייתכן שבשבוע מסוים עובד יעבוד כמות שעות גבוהה יותר. העובד זכאי למנוחה יומית רצופה של 11 שעות ולמנוחה שבועית רצופה של 24 שעות, כלומר 35 שעות רצופות יחד עם המנוחה היומית.¹⁸⁴

בנוסף, החוק קובע כי העובד זכאי לתשלום נוסף עבור עבודה ביום ראשון מעבר לשכרו הרגיל. עובדים המצויים בהסכמים קיבוציים יפוצו בהתאם להסכמים שהם חתומים עליהם, ואילו עבור עובדים אחרים החוק קובע כי התשלום הנוסף יכול להינתן בשלושה אופנים: קצבה, פיצוי כספי או מתן ימי מנוחה נוספים. ניתן גם לשלב בין צורות התשלום השונות הללו.¹⁸⁵ עם

¹⁸⁴ <http://www.fsunion.org/knowyourrights/yourrightsroi/hoursofwork.html>

¹⁸⁵ ראו בקישורים הבאים:

<http://www.irishstatutebook.ie/eli/1997/act/20/section/14/enacted/en/html#sec14>

זאת, בניגוד למקובל במדינות אחרות החוק אינו מגדיר במפורש את גובה התשלום או מספר שעות המנוחה שהעובד רשאי לקבל והוא מסתפק בקביעה כי עליהם להיות "סבירים בהתאם לנסיבות", ולמעשה הדבר נתון למשא ומתן בין המעסיק לעובד.¹⁸⁶

4.6. אוסטרליה

מסחר

אוסטרליה היא פדרציה המורכבת משש מדינות ושתי טריטוריות יבשתיות מרכזיות. בנוגע לחוקי העבודה ישנה חשיבות משמעותית לחוק המדינה הפדרלי, אך באשר לחוקי המסחר בימי ראשון לכל מדינה או טריטוריה ישנה עצמאות חוקתית בתחומים אלה, והחוקים משתנים ממדינה למדינה.

ניתן להצביע על שני סוגים מרכזיים של מדינות באוסטרליה: מדינות המגבילות את המסחר בימי המנוחה (אוסטרליה הדרומית, אוסטרליה המערבית וקווינסלנד), ומדינות שכמעט אין בהן הגבלות על המסחר בימי המנוחה (ויילס הדרומית החדשה, ויקטוריה וטסמניה), כמפורט להלן.

מדינות המגבילות את המסחר בימי המנוחה

אוסטרליה הדרומית: חוק המסחר בימי ראשון נחקק במדינה זו בשנת 1977, ובשנת 2003 נעשו בו מספר שינויים.¹⁸⁷ החוק מתייחס ל-36 אזורי קניות מוכרזים (Proclaimed Shopping District) ומטיל עליהם מגבלות בתחום המסחר. חנויות שאינן ממוקמות באזורי הקניות רשאיות לעסוק במסחר ללא מגבלת שעות אף בימי ראשון וחגים, וכן גם חנויות הממוקמות באזורי הקניות הללו ששטחן המסחרי קטן מ-200 מ"ר וחנויות לממכר מזון ששטחן המסחרי קטן מ-400 מ"ר.

¹⁸⁷<http://www.legislation.sa.gov.au/LZ/C/A/SHOP%20TRADING%20HOURS%20ACT%201977/CURRENT/1977.35.UN.PDF>

לעומת זאת, על חנויות הממוקמות באזורי הקניות ואינן מוחרגות מהחוק נאסר לפתוח את החנות ביום ראשון, ובשבת נאסר עליהם לפתוח את החנות לאחר השעה 17:00. בשאר ימות השבוע חנויות אלו רשאיות לפתוח עד השעה 18:00, מלבד יום חמישי שבו הפתיחה מותרת עד לשעה 21:00. באזור הקניות של הבירה אדלייד הותרה פתיחת חנויות בימי ראשון בין השעות 11:00-17:00. ישנן חריגות נוספות בשעות הפתיחה בימי ראשון עבור חנויות לממכר כלי מתכת, חומרי בניין, רהיטים או חלקי חילוף לרכב. כמו כן, ממשלת אוסטרליה הדרומית מאפשרת לרשויות המקומיות הפועלות תחתיה לשנות או לבטל את אזורי הקניות המצויים בתחום השיפוט של כל רשות.¹⁸⁸

אוסטרליה המערבית: חוק שעות המסחר הקמעוני נחקק במדינה לראשונה בשנת 1987. בעוד בעבר היו קיימים אזורי מסחר מיוחדים, שרק בהם הותרה פעילות מסחר בימי ראשון, החוק במתכונתו הנוכחית קובע כי החנויות הקמעונאיות הכלליות – ובכלל זה גם סופרמרקטים גדולים וחנויות כולבו – יכולות להיפתח בימי ראשון ובחגים ציבוריים בשעות 17:00-11:00 וביום שבת בשעות 8:00-17:00.¹⁸⁹

חנויות קמעונאיות קטנות המחזיקות בתעודת small shop certificate וחנויות קמעונאיות מיוחדות המחזיקות בתעודת special shop certificate (בדרך כלל מדובר בחנויות המעסיקות 18 עובדים ומטה)

¹⁸⁸ מלבד בחוק עצמו ראו מידע בנושא גם בקישורים הבאים:

http://www.safework.sa.gov.au/show_page.jsp?id=4711#.Vmcn09lrLIW

http://www.safework.sa.gov.au/show_page.jsp?id=111676#.VmcxW9KDGkp

¹⁸⁹ בשאר ימות השבוע פתיחת החנויות מותרת בשעות 8:00-21:00. מנגד, ב"יום שישי הטוב", בחג המולד וביום אנזא"ק (יום הזיכרון האוסטרלי) פתיחת החנויות אסורה בכל שעה.

אינן כלולות בחוק, ומותר להן להיפתח בכל ימות השבוע ללא הגבלה. כמו כן, החוק אינו חל על תחנות דלק וחנויות רכב.¹⁹⁰

לאחרונה ראש ממשלת אוסטרליה המערבית הודיע כי אם ייבחר לכהונה שלישית ב-2017 הוא ירחיב את שעות פתיחת החנויות בימי ראשון בשעתיים, כך שיתאפשר לחנויות לפתוח כבר בשעה 9:00 ולא רק החל משעה 11:00.¹⁹¹

קווינסלנד: שעות המסחר של חנויות מוסדרות על פי "חוק הסחר" (Trading Act) משנת 1990 ועל ידי צווים הניתנים על ידי "הוועדה לקשרי תעשייה של קווינסלנד" (Queensland Industrial Relations Commission). על דרך הרוב המסחר בחנויות נאסר בימי ראשון, ובשבת הוא מוגבל לשעות 8:00-17:00, כאשר בשאר ימות השבוע המסחר מותר עד השעה 21:00. החוק מגדיר רשימה של עסקים שמגבלות הפתיחה אינן חלות עליהן, רובם חנויות לממכר של סוגי מזון שונים (ירקות, פירות, גלידות ועוד) או עסקים בתחום התרבות והאמנות (חנויות ספרים, גלריות לאמנות ועוד).¹⁹²

עם זאת, ישנם מספר אזורים המוגדרים בחוק שמתקיים בהם מסחר בימי ראשון באופן נרחב. היתר המסחר באזורים אלו נובע מכוח "הוועדה לקשרי תעשייה של קווינסלנד". לוועדה זו נתונה הסמכות להחליט על הרחבת שעות המסחר מעבר לשעות המינימום הקבועות בחוק. ארגונים שונים רשאים להפנות בקשה לוועדה עבור הרחבת שעות המסחר באזור

¹⁹⁰ [http://www.parliament.wa.gov.au/Parliament/bills.nsf/2CCB14BBB001A222482579AC00112D66/\\$File/BB263-1.pdf](http://www.parliament.wa.gov.au/Parliament/bills.nsf/2CCB14BBB001A222482579AC00112D66/$File/BB263-1.pdf)

¹⁹¹ <http://www.abc.net.au/news/2015-08-23/colin-barnett-under-pressure-to-deregulate-trading-hours/6718012>

¹⁹² <https://www.business.qld.gov.au/business/running/hours-operation/trading-hours/exempt-shops>

מסוים. הועדה מקבלת ומנמקת את החלטותיה על בסיס שיקולים כדוגמת מיקום, צרכים של תעשיית התיירות ואינטרסים ציבוריים ועסקיים.¹⁹³

מדינות שאינן מגבילות את המסחר בימי המנוחה

ויילס הדרומית החדשה: עד לחקיקת חוק המסחר הקמעונאי ב-2008 החוק במדינה אסר על עסקים לפתוח ביום ראשון והוענקו פטורים לעסקים ששירתו את ענף התיירות והנופש או במצב שהייתה דרישה ציבורית משמעותית לפתיחת העסק.¹⁹⁴ בפועל, גם בתקופה זו הייתה פעילות מסחר ענפה במדינה.¹⁹⁵

חקיקת החוק ב-2008 קבעה כי תיאסר פתיחה של חנויות רק במספר בודד של ימי חג לאומיים המפורטים בחוק, כאשר גם לכך ישנם מספר חריגים. על כל פנים, מלבד הימים הללו אין כל מגבלות על מסחר קמעונאי באף יום מימות השבוע, לרבות שבתות וימי ראשון.¹⁹⁶

בטריטוריית מחוז הבירה המצויה בתוך שטח מדינה זו (אך יש לה ממשלה עצמאית) חוק שעות המסחר ב-1996 קבע כי תיאסר פתיחתם של סופרמרקטים גדולים בשעות 7:00-17:00 בימי ראשון. מאז ביטול החוק במאי 1997 אין איסור על קיום פעילות מסחר במחוז הבירה בימי המנוחה.¹⁹⁷

¹⁹³ ש.ם.

¹⁹⁴ <http://www.industrialrelations.nsw.gov.au/about/services/licensing/retail.htm>

¹⁹⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Australia

¹⁹⁶ http://www.industrialrelations.nsw.gov.au/oirwww/Industries_and_Awards/Retail_industry/Retail_trading_on_unrestricted_days.pag

¹⁹⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Australia

טסמניה: עד שנת 2002 הוגבלה בטסמניה פעילותם של עסקים עם יותר מ-250 עובדים, על פי החלטת השר הממונה בהסכמת המועצה המקומית. החל מדצמבר 2002 הותרה כל פעילות מסחר ברמה הפדרלית מלבד בחג המולד, יום שישי הטוב ויום הזיכרון.¹⁹⁸

ויקטוריה: במדינה זו אין כל הגבלה על מסחר בימי המנוחה מלבד בשלושה ימים בשנה: חג המולד, יום שישי הטוב ויום הזיכרון. למעשה, ויקטוריה אף נחשבת לאחת המדינות שבהן פעילות המסחר כמעט ולא נפסקת לעולם.¹⁹⁹

חוקי עבודה

בשנת 2009 עבר בממשל הפדרלי של אוסטרליה "החוק לעבודה הוגנת", התקף בכל מדינות אוסטרליה. החוק קבע את "תקני התעסוקה הלאומיים", שהם למעשה רשימה של עשר זכויות מינימום שכל עובד באוסטרליה זכאי להן. שתיים מזכויות המינימום המעוגנות בחוק הן 38 שעות עבודה מקסימליות לעובד לשבוע והגדרתם של ימי המנוחה הציבוריים.²⁰⁰ עובדים אינם חייבים לעבוד בימי המנוחה הציבוריים, והתשלום חייב להיות לפחות כשכר הבסיס של העובד.²⁰¹

שאר תנאי ההעסקה של העובדים נקבעים בדרך כלל על בסיס חוקים תעשייתיים שונים או הסכמים קיבוציים, הכפופים לזכויות המינימום

¹⁹⁸ ש.מ.

¹⁹⁹ ש.מ.

²⁰⁰ <https://www.fairwork.gov.au/employee-entitlements/national-employment-standards>

²⁰¹ <https://www.fairwork.gov.au/leave/public-holidays/working-on-public-holidays>

הבסיסיות שנזכרו לעיל. כך לדוגמה, במסגרות אלו נקבעים מספר שעות העבודה היומיות המקסימליות.²⁰²

זהות ימי המנוחה הציבוריים, הנחשבים על-פי חוק כימי חופש בתשלום, משתנה בין מדינה למדינה, כאשר רק אוסטרליה הדרומית קבעה את כל ימי ראשון כיום מנוחה ציבורי, ובהתאם לכך לכל עובד עומדת הזכות לא לעבוד ביום ראשון.²⁰³ ביתר המדינות אמנם אין חובה חוקית בנושא, אך בחלק מהמקרים ההסכמים הקיבוציים הם שמקבעים את יום המנוחה ביום ראשון, גם ללא הזדקקות לחוק.²⁰⁴

עבור עבודה ביום המנוחה העובד זכאי לתוספת של 100% משכרו הרגיל.²⁰⁵

²⁰² <https://www.fairwork.gov.au/employee-entitlements/hours-of-work-breaks-and-rosters/hours-of-work>

²⁰³ <http://www.fairwork.gov.au/leave/public-holidays/working-on-public-holidays>

²⁰⁴ ראו למשל במסמך הבא על ההסכמים הקיבוציים באוסטרליה המערבית: <https://www.commerce.wa.gov.au/sites/default/files/atoms/files/sundaytradingactsheet.pdf>

²⁰⁵ <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/labor-market-regulation#rigidityHours>

4.7. ניו-זילנד

מסחר²⁰⁶

ההיסטוריה של ההגבלות על פעילות מסחר בניו-זילנד מתחילה עוד במאה ה-19. בתקופה זו חנויות המזון נהגו לסגור בימי ראשון אך בשאר הימים העבודה היומית הייתה עד החשכה או במשך 14 שעות לכל היותר. מחאות כנגד שעות העבודה הביאו לכך שבשנת 1892 נחקק חוק (the Shops and Shop Assistants Act), המחייב בעלי חנויות לסגור לחצי יום נוסף בשבוע מלבד יום ראשון. החוק לא קבע באיזה יום החנות תיסגר לחצי יום נוסף, אך בפועל החנויות נסגרו בימי רביעי או בימי שבת. בניגוד למדינות רבות אחרות, שבהן בתחילה האיסור על פעילות מסחר בימי ראשון נבע ממניעים דתיים ובמשך הזמן האיסור הפך לסוציאלי יותר, בניו-זילנד מלכתחילה הדיון לא עסק כלל באלמנטים דתיים.

בשנים 1904 ו-1922 נחקקו חוקים שהתייחסו להגבלות שונות של שעות הפתיחה של החנויות במהלך ימות השבוע כחלק מהגדרת מספר השעות המקסימלי של עובד, עד שבשנת 1945 נקבע בחקיקה כי שבוע העבודה יעמוד על 40 שעות בימי שני עד שישי בלבד, כלומר נאסרה פתיחת חנויות בימים שבת וראשון. עם זאת, מספר מוגבל של חנויות מכולת בעיקר בעיירות חוף ונופש הורשו לפתוח מחוץ לשעות הקבועות. לדוגמה, בשנת 1947 מספר החנויות שקיבלו רישיון לפתיחה בימים שבת וראשון עמד על 145.

²⁰⁶ המידע בתת פרק זה מבוסס ברובו על המחקר הבא:

Kennedy, A. M. (2010). The history of New Zealand shop trading hours. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 38(8), 625-640.

כמו כן, חלק מהמידע מבוסס על הערך הבא מהאנציקלופדיה של ניו-זילנד:
<http://www.teara.govt.nz/en/food-shops/page-7>

החל משנת 1950 התבצעו שינויים בחוק על מנת לאפשר פעילות מסחר חלקית ביום ראשון, אך בשנת 1977, לצד הרחבת שעות הפעילות המותרות בימים שני עד שישי, נקבע איסור על פתיחת חנויות בימי שבת כמו בימי ראשון. בסופו של דבר, בשנת 1980 הותרה לחלוטין פעילות מסחר ביום שבת, ובשנת 1990 הותרה לחלוטין פעילות מסחר ביום ראשון.

ההגבלות היחידות על פעילות מסחר בימי מנוחה בניו-זילנד כיום הן בחג המולד, יום שישי הטוב, חג הפסחא ויום הזיכרון.²⁰⁷ סופרמרקטים, קניונים, סוחרים עצמאיים, ויותר ויותר בנקים, נשארים פתוחים למשך שבעה ימים בשבוע.²⁰⁸ עם זאת, מחוץ לערים הראשיות החנויות עדיין נסגרות בסוף השבוע החל משבת אחר הצהריים.²⁰⁹

חוקי עבודה

חוקי העבודה בניו-זילנד כיום אינם מייחסים חשיבות רשמית מיוחדת ליום ראשון וליום שבת. שבוע העבודה הרשמי מונה 40 שעות שבועיות,²¹⁰ אך ניו-זילנד מאפשרת חופש חוזי בין השכיר למעסיק. בפועל רוב העובדים מאוגדים, עובדה המאפשרת להם להגיע להסכמים טובים עם המעסיקים, אולם ברמת העקרונית כל דבר שייקבע בחוזה – קביל מבחינת החוק.²¹¹ החוק גם אינו מגדיר שכר עבור שעות נוספות או עבור

²⁰⁷<http://www.legislation.govt.nz/act/public/1990/0057/latest/whole.html#DLM212363>

²⁰⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Workweek_and_weekend#New_Zealand

²⁰⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#New_Zealand

²¹⁰<http://www.legislation.govt.nz/act/public/1983/0115/latest/whole.html#DLM74459>

²¹¹ עם זאת, החוק מחייב מתן חופש של ארבעה שבועות בסך הכול לכל עובד במהלך השנה:

עבודה ביום ראשון, והדבר צריך להיקבע בין העובד למעסיק. באשר לעבודה בימי חג, מותר לסכם בחוזה עבודה בימים אלו, אולם במקרה זה העובד זכאי לשכר של 150% וכן ליום חופש חילופי.²¹²

<http://www.legislation.govt.nz/act/public/2003/0129/latest/whole.html#DLM236869>

²¹²<http://www.legislation.govt.nz/act/public/2000/0024/latest/whole.html#DLM59161>

4.8. דרום אפריקה

מסחר

בדרום אפריקה לא קיימות הגבלות כלליות על פעילות מסחרית בימי שבת וראשון, על אף שבפועל הסופרמרקטים והעסקים המסחריים בקניונים הגדולים סגורים ביום ראשון, ואף העסקים שפתוחים עושים זאת רק במתכונת חלקית.²¹³ ייתכן שהדבר נובע מחוקי העבודה במדינה שגורמים למעסיקים שלא להעסיק עובדים ביום זה (ראו להלן).²¹⁴

ההגבלות היחידות על מסחר בימי ראשון הן על מכירת אלכוהול. בעבר נאסרה בדרום אפריקה מכירת אלכוהול בימי ראשון בשל סיבות דתיות-נוצריות. כיום, החוק מותיר את ההחלטה בנושא ברמה המחוזית, וכך בחלק מהמחוזות ביטלו את האיסור, בעוד במחוזות אחרים הותירו אותו על כנו. על כל פנים, כיום השיח החוקי והציבורי בדבר האיסור על מכירת אלכוהול ביום ראשון איננו ממוקד בטעמים דתיים אלא בטעמים חברתיים המתייחסים להשלכות של אלכוהול על אלימות ותאונות דרכים.²¹⁵

²¹³ ראו למשל בקישור הבא:

<http://www.southafrica.net/za/en/travel-tips/entry/travel-tip-banking-shopping-office-hours>

²¹⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#South_Africa

²¹⁵ ראו בקישורים הבאים:

http://www.saflii.org/za/legis/consol_reg/la59o2003rangnr855550.pdf

<http://www.bdlive.co.za/business/retail/2014/02/28/kwazulu-natal-to-allow-sunday-alcohol-sales>

חוקי עבודה

החוק בדרום אפריקה מגביל את שעות העבודה השבועיות ל-45 והוא קובע גם מגבלה של תשע שעות יומיות בשבוע של חמישה ימי עבודה ושמונה שעות יומיות בשבוע של יותר מחמישה ימי עבודה.²¹⁶

כמו כן, החוק מגדיר כי המנוחה השבועית הרצופה המינימאלית של עובד תעמוד על 36 שעות, כאשר בררת המחדל היא שהמנוחה תיערך ביום ראשון, על אף שהחוק מאפשר הסכמה חוזית של מתן יום מנוחה חלופי. ניתן להוריד באופן חד פעמי עד שמונה שעות מיום המנוחה הקבוע, בתנאי שהם יוחזרו במנוחה השבועית בשבוע העוקב.²¹⁷

החוק מחייב הטבות שכר עבור עבודה ביום ראשון: עובד שיום המנוחה השבועית שלו הוא יום ראשון יקבל תוספת של 100% משכרו הרגיל ועובד שיום המנוחה השבועי שלו איננו מוגדר כיום ראשון, יקבל תוספת של 50% משכרו הרגיל. כמו כן, שכיר שעובד ביום ראשון מספר נמוך של שעות לעומת ימי העבודה האחרים, יהיה זכאי לקבל לפחות את השכר היומי הרגיל שלו, גם אם עבד למשך שעות בודדות.²¹⁸

כפי שצויין לעיל, ייתכן שהטבות השכר הגבוהות הניתנות עבור עבודה בימי ראשון יוצרות אצל המעסיקים תמריץ לאי העסקת עובדים ביום זה (על אף שמנגד, סביר להניח שהדבר יוצר לעובדים תמריץ לעבודה בימי ראשון).

²¹⁶ ראו בקישורים הבאים:

<http://www.labour.gov.za/DOL/downloads/legislation/acts/basic-conditions-of-employment/bcearegulations2014.pdf>

<http://www.labour.gov.za/DOL/downloads/legislation/acts/basic-conditions-of-employment/Act%20-%20Basic%20Conditions%20of%20Employment.pdf>

²¹⁷ שם.

²¹⁸ <http://www.labour.gov.za/DOL/legislation/acts/basic-conditions-of-employment/read-online/amended-basic-conditions-of-employment-act-12>

5. פרק ה: צפון אמריקה

5.1. ארה"ב

מבוא ורקע היסטורי²¹⁹

החוקים המתייחסים לאופי ימי המנוחה בארצות הברית ולהגבלות על פעילות ביום ראשון הם החוקים הכחולים (Blue Laws).²²⁰ מקורם של חוקים אלו הוא באמריקה הקולוניאלית, בשנות ה-20 של המאה ה-17. ההתיישבות הקולוניאלית בוירג'יניה העבירה שורה של צווים המסדירים את ההתנהגות המוסרית בהתאם לאמונה הנוצרית, ובין השאר את שמירת השבת הנוצרית באמצעות הטלת איסורי מסחר, טיול והימורים בימי ראשון. חוקים אלו נחקקו באופן רשמי מאוחר יותר בבתי המחוקקים של המדינות השונות, ובדרך כלל אסרו על פעולות מסחריות ועל עבודה בימי ראשון.

למרות שמטרת החקיקה המקורית של חוקים אלו הייתה דתית באופן מובהק, בית המשפט העליון של ארה"ב קבע כי הם אינם מהווים הפרה של חוקת ארה"ב. בשנת 1961 הגיעו לפתחו של בית המשפט העליון בארה"ב ארבעה מקרים שונים המאתגרים את תוקפם החוקתי של החוקים הכחולים. הטענות המרכזיות היו שחוקים אלו מהווים הפרה של סעיף

²¹⁹ מלבד במקום שצוין במפורש מקור אחר, המידע שיובא בתת-פרק זה מבוסס על המחקר הבא:

Ross, J. I. (Ed.). (2013). Encyclopedia of street crime in America. Sage Publications, 36-38.

²²⁰ ישנן כמה השערות מדוע החוקים קיבלו שם זה. בעבר הייתה נפוצה התפיסה כי החוקים הודפסו לראשונה על נייר כחול. כיום משערים כי הצבע הכחול זוהה באותה תקופה ככינוי גנאי לאנשים שחיו לפי כללי מוסר קשוחים ולא היו מוכנים לגלות כל גמישות (ראו: Oxford English Dictionary).

מהתיקון הראשון לחוקת ארה"ב, הקובע כי "הקונגרס לא יחוקק שום חוק בעניין מיסודה של דת", משום שמדובר בחקיקות שמטרותיהן דתיות. כמו כן, לטענת העותרים, החוקים מהווים הפרה של הסעיף הראשון מהתיקון ה-14 לחוקה (1868), הקובע כי "אף מדינה לא תשלול מאף אדם שבתחום שיפוטה הגנה שווה על ידי החוקים", ואילו רבים מהחוקים הכחולים אוסרים מסחר של פרטים מסוימים ומתירים אחרים ובכך יוצרים אי-שוויון בחוק.

כמו כן, מיעוטים דתיים, כגון בעלי חנויות יהודיים מהעיר ספרינגפילד, טענו גם הם להפרה של סעיף מהתיקון הראשון לחוקת ארה"ב, הקובע כי "הקונגרס... לא יגביל את חופש הפולחן של אף דת". לטענתם, מכיוון שהם יהודים דתיים הרי שהם מחויבים לסגור את החנות לא רק ביום ראשון אלא גם ביום שבת ובכך הם מופלים לרעה אל מול עמיתיהם הנוצרים בעקבות החוקים הכחולים.

בכל התיקים הללו השופטים דחו את טענות העותרים וקיבלו את חוקיותם של החוקים הכחולים. פסיקות בית המשפט התבססו על הטענה כי החוקים המגבילים את המסחר ביום ראשון, אף אם במקורם נחקקו מטעמים דתיים, הם כיום בעלי מטרות חילוניות שנועדו לרווחת הכלל: ייסוד יום מנוחה אחיד לכלל תושבי המדינה. לטענת בית המשפט, העובדה שהיום הנבחר הנו יום ראשון, היום המקודש לדת הנוצרית, אינה מעידה על כך שמטרת החוק הנה דתית או שהמדינה מקדמת את הדת הנוצרית. בנוסף, יש לכל מדינה או מחוז הזכות להשתמש לעתים בכוח סמכותם בכדי לחוקק "נהלים" שמטרתם הנה קידומן של מטרות חילוניות הנוגעות לרווחת הכלל, אף אם חקיקה זו מהווה נטל ומקשה על מיעוטים דתיים מסוימים. כל זאת בתנאי שאין מטרתם של חוקים אלו לפגוע ישירות בקיומן ושמירתן של דתות מסוימות או להפלות בין דתות שונות.

לפי פסיקת בית המשפט, כינונו של יום מנוחה אחיד לכלל התושבים נועד לקדם ערכים אוניברסאליים של "בריאות, בטיחות, מנוחה, בילוי ורווחה כללית", ולפיכך החוקים הכחולים אינם מהווים הפרה של עקרונות היסוד של החוקה.

חוקי המסחר כיום

על אף שבית המשפט העליון האמריקאי אישר כאמור את חוקיותם של החוקים הכחולים, בפועל רוב מדינות ארצות הברית צמצמו את תחולתם של החוקים הללו במהלך השנים באופן חד. כיום, ברוב המדינות האיסור היחיד שנותר מהחוקים הכחולים הוא איסור על מכירת אלכוהול ביום ראשון או בחלק מהשעות ביום זה, כאשר המדינות השונות חלוקות ביניהן במספר השעות שבהם ישנו איסור על מכירת אלכוהול.²²¹ בשנים האחרונות מסתמנת מגמה נוספת של צמצום היקף האיסורים על מכירת אלכוהול בחלק מהמדינות, כפי שלמשל נעשה החל משנת 2010 במדינות אריזונה, ג'ורג'יה, אינדיאנה, וושינגטון ומישיגן.²²² על כל פנים, לא מדובר בהגבלה סוציאלית אלא בהגבלה שמקורותיה דתיים-מוסריים.²²³

עם זאת, במספר מדינות ישנם עד היום חוקים כחולים נוקשים יותר שעוסקים לא רק במכירת אלכוהול. אחד המקומות המרכזיים שבהם הוא

²²¹ על החוקים השונים במדינות השונים ראו:

https://en.wikipedia.org/wiki/Blue_laws_in_the_United_States

²²² שם.

²²³ בתחילת המאה העשרים פעלה בארצות הברית התנועה להימנעות משתיית משקאות אלכוהוליים (the Temperance Movement) שמטרתה הייתה מניעת צריכת אלכוהול בקרב האוכלוסייה מטעמים דתיים-חברתיים-מוסריים. בשנת 1919 נחקק התיקון ה-18 לחוקת ארה"ב שאסר על ייצור, העברה ומכירה של אלכוהול במדינה. הוא בוטל לחלוטין רק ב-1933 על ידי התיקון ה-21. האיסור על מכירת אלכוהול הקיים בחלק מהחוקים הכחולים של המדינות הוא למעשה שאריות מסורתיות של אותו חוק שמדינות מסוימות החליטו לשמר.

מחוז ברגן שבמדינת ניו ג'רזי. במחוז זה נמצא אחד הריכוזים הגדולים ביותר של קניונים מסחריים הסגורים בימי ראשון: ארבעה קניונים גדולים ומרכזיים מצויים במחוז. החוק שנחקק ב-1959 אוסר על מכירה של מוצרים מחמש קטגוריות: ביגוד, ריהוט, מכשירי חשמל, ריהוט ביתי ומשרדי וכן חומרי בניין ועץ. בעיר פארמוס שבמחוז, שבה מצויים שלושה מארבעת הקניונים הגדולים, ישנם חוקים כחולים מגבילים (אף יותר מחוקי המחוז) האוסרים על כל סוג של עבודה בימי ראשון למעט חנויות מכולת, תחנות דלק, בתי מלון, מסעדות ומקומות בילוי שונים.²²⁴

במהלך השנים נעשו ניסיונות שונים לביטול החקיקה. בשנת 1993 בעלי העסקים הגדולים וכלי התקשורת הובילו קמפיין המקדם את הנושא וחורט על דגלו את הזכות של בעלי העסקים לפתוח על פי רצונם ושל הצרכנים לקנות ביום החופשי. כנגדם עמדה קבוצה גדולה מאוד של תומכים בחוקים הכחולים, בטענה כי אלו מעניקים לתושבי המקום יום שבו הכבישים הראשיים המובילים למרכזי המסחר אינם עמוסים ברכבים, ולפיכך שומרים על השלווה הפרוורית של ימי ראשון. הקמפיין נחל כישלון חרוץ ונדחה בהצבעה ברוב של כשני שלישים.²²⁵ המעניין הוא, שלמרות המגבלות הללו בימי הראשון, לעיר פארמוס יש המחזור השנתי הגבוה ביותר בארצות הברית של מסחר קמעונאי.²²⁶

גם במדינת צפון דקוטה ישנם חוקים כחולים המגבילים את המסחר. עד 1991 היה איסור גורף במדינה זו על מסחר (למעט יוצאי דופן הכרחיים). בשנה 1991 החוק שונה, וכעת האיסור על פתיחת חנויות המסחר הוא רק

²²⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Blue_laws_in_the_United_States

²²⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Paramus,_New_Jersey

²²⁶ <http://www.thefreelibrary.com/Forget+Beverly+Hills,+Paramus+is+the+place+to+shop.-a0137162242>

עד צהרי היום.²²⁷ כמו כן, בשלוש עשרה מדינות בארצות הברית (ביניהן צפון דקוטה) ישנם איסורים או הגבלות על מכירת כלי רכב בימי ראשון,²²⁸ ובמספר מדינות ישנן מעט הגבלות נוספות בימי ראשון כדוגמת איסור על ציד.

למרות זאת, כאמור לעיל, המגמה המסתמנת בעשורים האחרונים ובפרט בעשור האחרון ברוב מדינות ארצות הברית היא של ביטול וצמצום החוקים הכחולים.

חוקי עבודה

עד תחילת המאה ה-20 שבוע העבודה האמריקאי כלל שישה ימים בשבוע כאשר יום המנוחה היחיד היה יום ראשון. מפעל שעסק בענף הטווייה בניו-אינגלנד היה הראשון לאמץ בשנת 1909 את שבוע העבודה המקובל כיום של חמישה ימים בשבוע (שני עד שישי). הכוח המניע למהלך זה של המפעל היה הרצון להתאים את שבוע העבודה גם לעובדים יהודים.²²⁹

האירוע שהוביל לגיבוש סוף שבוע של יומיים ברמה הארצית היה תקופת השפל הכלכלי ב-1929. שעות עבודה מצומצמות וימי עבודה פחותים נהפכו לפתרון דה-פקטו שמעסיקים השתמשו בו בכדי לפצות על הביקוש הגבוה למשרות בקרב האוכלוסייה. תחת נשיאותו של פרנקלין רוזוולט בשנת 1938 נחקק חוק (The Fair Labor Standard Act- FLSA) אשר

²²⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Blue_laws_in_the_United_States

²²⁸ <http://www.csamidwest.org/policyresearch/0315-blue-laws-Midwest.aspx>

²²⁹ Rosnick, D. (2013). Reduced work hours as a means of slowing climate change. *real-world economics review*, 63(25), 124-133.

קבע סטנדרטים ארציים לשכר מינימום ושכר שעות נוספות וייסד את שבוע העבודה בן 40 שעות המקובל כיום.²³⁰

על פי החוק הפדרלי בארצות הברית, כל חריגה של שעה נוספת מטווח 40 השעות מחייבת את המעסיק בתשלום של 150% מהשכר הרגיל, מלבד עובדים ספציפיים המוחרגים מן החוק כדוגמת מנהלים, אנשי מקצוע, אנשי מכירות ומורים. עם זאת, החוק אינו מחייב תשלום נוסף עבור עבודה בימי ראשון או בחגים.²³¹

---

²³⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Fair_Labor_Standards_Act

²³¹ http://www.dol.gov/whd/overtime_pay.htm

<http://www.dol.gov/whd/regs/compliance/>

5.2. קנדה

מבוא ורקע היסטורי

קנדה היא פדרציה המורכבת מעשר פרובינציות ושלוש טריטוריות שאוכלוסייתה הכוללת מונה כ-36 מיליון תושבים.²³² חוקי העבודה והמנוחה השבועית של העובד במדינה נתונים באופן היסטורי לסמכות הפרובינציות ולא לממשל הפדרלי, וחוק מנוחה שבועית שנחקק בעבר על ידי הממשל הפדרלי של קנדה אף בוטל בשל חריגה מסמכות החקיקה הפדרלית. לעומת זאת, מבחינה היסטורית במשך שנים רבות המסחר ביום ראשון במדינה כולה נקבע על בסיס חוק פדרלי בשם "חוק יום האל" (Lord's Day Act), שנחקק בשנת 1906 ובהתאם למסורת הבריטית היה בעל מטרות דתיות-נוצריות מובהקות.

החוק הגביל באופן טוטאלי כל פעילות מסחר ואף למעלה מכך: הוא אסר על מכירה ורכישה של סחורות, על עבודה בעסק או משלח יד לשם מטרת רווח, וכן על העסקת אדם לשם כך.²³³ עם זאת, החוק החריג פעולות חסד ופעולות שהוגדרו כהכרחיות, כדוגמת מכירת תרופות וחלוקת חלב, והתיר לפרובינציות השונות לקבוע בחקיקה חריגים נוספים. במהלך השנים רוב הפרובינציות ניצלו אפשרות זאת והתירו פעילויות רבות שנאסרו בחוק הפדרלי.²³⁴ כך למשל, במשאל עם שנערך בטורונטו ב-1950 נקבע כי רק ענפי ספורט מקצועיים יוכלו להיות משוחקים ביום ראשון, ואילו מופעי

²³² בכדי למנוע סרבול נשתמש להלן במילה פרובינציות כדי לתאר את הפרובינציות והטריטוריות גם יחד.

²³³ באופן ספציפי במסגרת החוק נאסרה אף השתתפות בהופעות תמורות תשלום (למעט בכנסייה) ונכללו בו מספר הגבלות נוספות.

²³⁴ דינה צדוק, הסדרים להנהגת יום מנוחה שבועי, הכנסת: מרכז המחקר והמידע, י"ז בתמוז תש"ע – 29 ביוני 2010, עמ' 7.

תיאטרון, הקרנות סרטים ומרוצי סוסים לא התאפשרו בטורונטו ביום ראשון עד לשנת 1960.²³⁵

מנגד, בשנות ה-60 וה-70 נחקקו בפרובינציות חוקים שהגבילו את שעות הפתיחה של עסקים קמעונאיים ואף אסרו פעילות מסחר בימי ראשון. בניגוד ל"חוק יום האל", מטרת החוקים הללו לא הייתה דתית אלא חברתית-סוציאלית במוצהר: הגנה על זכויות העובדים.²³⁶

החוק הפדרלי והחוקים בפרובינציות השונות זכו לאורך השנים לביקורת ציבורית ואף הועמדו מספר פעמים לביקורת שיפוטית בבתי המשפט. כך למשל, בשנת 1963 בית המשפט העליון הקנדי קבע בפסק הדין *Robertson and Rosetanni* כי "חוק יום האל" אינו פוגע בחופש הדת שנקבע בסעיף 1 של מגילת הזכויות שהתקבלה בקנדה ב-1960 (אך לא הייתה בעלת תוקף חוקי מחייב לגמרי) וזאת משתי סיבות:

1. בית המשפט פירש את חופש הדת באופן צר וטען כי לא ייתכן שחוק יום האל שנחקק כבר ב-1906 יתפרש לפתע כסותר את חופש הדת לאחר שבמשך השנים לא התפרש באופן זה.

2. בית המשפט טען כי אמנם מקורו ותכליתו הראשונית של "חוק יום האל" היו דתיים (שאם לא כן הייתה נפסלת חוקיות החוק מחוסר סמכות פדרלית בענייני יום המנוחה),²³⁷ אך בפועל

²³⁵ <http://news.nationalpost.com/full-comment/allan-levine-never-mind-ford-nation-hogtown-has-a-long-history-of-drunks-tyrants-and-loudmouths-running-city-hall>

²³⁶ דינה צדוק, הסדרים להנהגת יום מנוחה שבועי, הכנסת: מרכז המחקר והמידע, י"ז בתמוז תש"ע – 29 ביוני 2010, עמ' 7.

²³⁷ כאמור לעיל, חוק מנוחה שבועית שנחקק בעבר על ידי הממשל הפדרלי של קנדה בוטל בשל חריגה מסמכות החקיקה הפדרלית.

ההשפעות שלו הן חילוניות ולא פיננסיות, והפגיעה שלו בבני דתות אחרות היא לכל היותר גרימת אי נוחות עסקית.²³⁸

כאמור, "חוק יום האל" עמד עוד מספר פעמים לביקורת שיפוטית, אך בפועל לא בוטל עד לחקיקת כתב הזכויות והחירויות הקנדי (Canadian Charter of Rights and Freedoms) בשנת 1982. מטרתו של כתב הזכויות הייתה לעגן את זכויות האדם בקנדה מבחינה משפטית, ובסעיף 2 שלו הוגדר חופש הדת כחירות בסיסית שכל אדם זכאי לה.²³⁹ בהתבסס על סעיף זה בשנת 1985 בית המשפט העליון של קנדה ביטל בפסק דין מפורסם (R v Big M Drug Mart Ltd או בכינוי המקוצר Big M) את "חוק יום האל", אך הבהיר כי אין בעיה חוקתית בחקיקת חוק יום מנוחה מתוך מטרת שאינן דתיות.²⁴⁰ ואכן, שנה לאחר מכן בית המשפט העליון של קנדה אישר את חוקיות החוק האוסר על פתיחת עסקים ביום ראשון באונטריו בטענה כי מטרת החוק חילונית ולא דתיות.²⁴¹

חוקי המסחר כיום

מאז פסיקת בית המשפט העליון הותקפו גם בבתי-המשפט של הפרובינציות חוקי יום ראשון המקומיים שהגבילו שעות פתיחה. הפסיקה

²³⁸ Raynault-Ollu, L. P. (2012). Sunday Observance Laws in North America. Available at SSRN 2260582, 6-8.

²³⁹ להרחבה על כתב הזכויות החירויות ראו:

http://www.charterofrights.ca/en/11_00_01

²⁴⁰ פסק הדין מופיע בקישור הבא:

<http://www.canlii.org/en/ca/scc/doc/1985/1985canlii69/1985canlii69.html>

²⁴¹ Raynault-Ollu, L. P. (2012). Sunday Observance Laws in North America. Available at SSRN 2260582. p. 10.

לא הייתה אחידה, ורק בחלק קטן מהפרובינציות החוקים נפסלו.²⁴² למרות זאת, חוקי יום ראשון בוטלו או שונו באופן משמעותי על ידי חקיקה, וכיום ברוב פרובינציות קנדה אין הגבלות על פעילות מסחר בימי ראשון, ובמספר פרובינציות יש מספר הגבלות מועטות, כפי שיפורט להלן.

שני אירועים מרכזיים סביב פסיקות בתי המשפט התרחשו בפרובינציות אונטריו ונובה-סקוטיה:

באונטריו, הפרובינציה בעלת מספר התושבים הגדול ביותר בקנדה (כ-13 מיליון, למעלה מ-35% מתושבי קנדה) נערך מאבק ארוך בסוגיית יום ראשון בסוף שנות השמונים. כאמור לעיל, על אף ביטול "חוק יום האל" ב-1985, החוק המקומי שנחקק לראשונה ב-1911 נותר על כנו. חוק זה אסר על פתיחת רוב החנויות מלבד חריגים בודדים (כמו תחנות דלק, חנויות נוחות ואזורי תיירות). בעלי חנויות רבים שהתנגדו לחוק החליטו לפתוח את חנויותיהם בימי ראשון, מתוך ידיעה ברורה שהם עוברים על החוק.²⁴³ מארק אמרי, אקטיביסט ופעיל פוליטי קנדי שנודע במלחמתו למען לגליזציה של סמים, סירב לשלם שמונה קנסות שקיבל על פתיחה בימי ראשון בשנים 1986-1987, ואף ישב בכלא לארבעה ימים בשנת 1988.²⁴⁴ ביוני 1990, בית המשפט העליון של אונטריו קבע כי החוק המקומי הנו בלתי חוקתי. כתוצאה מכך, למשך תשעה חודשים התאפשרה פעילות מסחר בימי ראשון באונטריו, אך במרץ 1991 בית המשפט הפך את החלטתו בעקבות ערעור שהוגש בנושא.²⁴⁵ למרות זאת, לאור המשך

²⁴² שם, שם.

²⁴³ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Canada

²⁴⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Marc_Emery

²⁴⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Canada

המאבק הציבורי החוק שונה ביוני 1992 על ידי הפרלמנט באופן שהתיר פעילות מסחר ביום ראשון.²⁴⁶

נובה-סקוטיה הייתה הפרובינציה הקנדית האחרונה ששרר בה חוק יום ראשון שאסר על פעילות מסחר בחנויות (מגודל מסוים). בשנת 2003 נערך בפרובינציה זו פיילוט של פעילות מסחר שלאחריו נערך בשנת 2004 משאל עם, שבו 45% מהתושבים הצביעו בעד התרת פעילות מסחר לעומת 55% שהתנגדו. למרות זאת, מספר רשתות מסחר גדולות, בעיקר סופרמרקטים, הערימו על החוק עד אמצע 2006 באמצעות חלוקה פיקטיבית של חלקים שונים של העסק למספר חנויות קטנות העומדות בתקנות. בעקבות משאל העם ראש הממשלה פעל להחמרת החקיקה ביוני 2006, ומיד לאחר מכן הועמדו לדין הרשתות שהערימו על החוק. באוקטובר 2006 בית המשפט של נובה-סקוטיה קבע כי הממשלה חרגה מסמכותה בכך שאילצה את הרשתות לסגור, ובעקבות הפסיקה החוק שונה כך שלא תיאסר פעילות מסחר בימי ראשון.²⁴⁷

כאמור, במספר פרובינציות יש הגבלות מועטות גם כיום על פעילות מסחר ביום ראשון:

בניו-ברנזוויק מותר לפתוח חנויות ביום ראשון מחודש אוגוסט עד דצמבר, אך כדי לפתוח את החנות בחודשים ינואר עד יולי יש לקבל אישור כפול, מהרשות המקומית ומהפרובינציה. בפועל, בכמה ערים הגבילו את שעות הפתיחה לשעות 12:00-17:00, אך בעיר הבירה של המחוז, פרדריקטון, באוגוסט 2013 נחקק חוק שביטל את הגבלת השעות.²⁴⁸

²⁴⁶ "Ontario allows Sunday shopping". Edmonton Journal. June 4, 1992, p. A10.

²⁴⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Canada

בקוויבק הותר בשנות התשעים לפתוח את החנויות בימי ראשון בשעות 8:00-17:00, כאשר רק לחלק מהחנויות (בעיקר סופרמרקטים) הותר לפתוח גם לאחר השעה 17:00, אך בהגבלה של לא יותר מארבעה עובדים לאחר השעה 17:00. החוק שונה בעושר הקודם, וכיום הפתיחה של סופרמרקטים מותרת ביום ראשון עד השעה 20:00, ללא הגבלת מספר העובדים.²⁴⁹

במניטובה שעות הפתיחה המותרות בימי ראשון הן 9:00-18:00, אך נדרש אישור מהרשות המקומית על מנת לפתוח את החנויות ביום ראשון. בשאר הפרובינציות בקנדה פתיחת חנויות בימי ראשון מותרת בחוק, אם כי לעתים יש אפשרות לרשויות מקומיות להתנגד ולא לאפשר את הדבר.²⁵⁰

251 חוקי עבודה

כאמור לעיל, הסמכות לחקיקת חוקי עבודה בקנדה נתונה לפרובינציות ולטריטוריות. בתחילת המאה ה-20 נחקקו בפרובינציות השונות חוקים שקבעו ימי מנוחה מתוך מטרה סוציאלית. החוקים התייחסו למעשה רק לעסקים שהותר להם לפתוח ביום ראשון על פי "חוק יום האל", על מנת לוודא שהעובדים במקומות אלו יזכו ליום מנוחה חלופי.

הצמצום ההדרגתי של המגבלות על פעילות מסחר בימי ראשון במדינה הביאה לחיזוק מקביל של זכויות העובדים. בפרובינציות אונטריו, ניו-ברנזוויק ומניטובה נקבעו חוקים במטרה למנוע מעובדים לעבוד ביום

²⁴⁹ ש.ם.

²⁵⁰ ש.ם.

²⁵¹ תת-פרק זה מבוסס ברובו על עבודתה של דינה צדוק, הסדרים להנהגת יום מנוחה שבועי, הכנסת: מרכז המחקר והמידע, י"ז בתמוז תש"ע – 29 ביוני 2010, עמ' 8-10.

ראשון אם אינם מעוניינים בכך. החקיקה מבטיחה לעובדים לפחות 24 שעות רצופות של מנוחה שבועית, ובחלק מהפרובינציות אף נקבעה מנוחה שבועית גבוהה יותר (32 או 48 שעות). בחלק מהפרובינציות חישוב המנוחה איננו שבועי אלא דו-שבועי (אונטריו) או חודשי (אלברטה). ברוב הפרובינציות (9) נקבע כי יום המנוחה הוא יום ראשון, אך בחלקן מתאפשרת גמישות מסוימת: כך למשל, בשלוש פרובינציות ניתן לצבור ימי מנוחה שבועיים ולקבלם במרוכז לאחר מכן. בחלק מהפרובינציות החקיקה חלה רק על אנשים העובדים לפחות מספר שעות מסוים (למשל: שלוש שעות עבודה יומיות או 20 שעות עבודה שבועיות).

עם זאת, הפרובינציות מחריגות סוגים מסוימים של ענפי עבודה מחקיקה זאת ולא מחילים עליהם את חוקי יום המנוחה השבועי. החקיקה בנושא אינה אחידה בין הפרובינציות השונות, אך בדרך כלל ניתן למצוא ברשימת החריגים את ענפי העבודה הבאים: סטודנטים, מנהלים, רופאים, עורכי דין, פסיכולוגים, רוקחים, עובדי חקלאות ודיג, מדריכי ציוד, עובדי טכנולוגיות מידע, מחלקי עיתונים ועובדי משק בית ותחזוקה הגרים במקום עבודתם. בחלק מהפרובינציות אף קיימת למעסיק אפשרות לפנות לרשות מוסמכת ולבקש פטור מעמידה בתנאי החוק באשר להעסקת עובדים בימי מנוחה, בדרך כלל בשל טענה לפגיעה מופרזת בעסק בשל החקיקה הקיימת. החוק לא קובע פיצוי של תוספת שכר עבור עבודה בימי ראשון.²⁵²

---

²⁵² <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/labor-market-regulation#rigidityHours>

6. פרק ו: מזרח אסיה

6.1. דרום קוריאה

מסחר²⁵³

התפתחות חוקי המסחר בדרום קוריאה קשורה באופן הדוק להתפתחויות הכלכליות במדינה לאורך השנים. בשנות ה-70 וה-80 התעשייה הקמעונאית בדרום קוריאה הייתה חלשה ולא יעילה, בעוד תעשיית בתי החרושת הפגינה צמיחה מהירה. אך החל מאמצע שנות ה-90 חל במדינה שינוי משמעותי, בעקבות תהליכי ליברליזציה מלאה ופתיחת השוק הקמעונאי המקומי להשקעה של חברות זרות בהובלת הממשלה בין השנים 1989-1996. היצרנות והיעילות של החברות בתעשייה הקמעונאית גדלו, ובמקביל דרישות קהל הצרכנים לשירותים קמעונאיים איכותיים יותר צמחה גם היא. בשנת 1993 נפתחה חנות המגה-סטור הראשונה בדרום קוריאה (E-Mart), אירוע שהאיץ את כניסתם של חנויות קמעונאיות גדולות נוספות לשוק, הן מקומיות והן זרות. עסקים חדשים – כגון חנויות זולות גדולות, סופרמרקטים, חנויות נוחות, וחנויות מקוונות – הופיעו במהירות והאיצו באופן משמעותי את התחרות בתעשייה.

מגמת ההאצה המשיכה לתוך שנות ה-2000, כאשר החלו להיפתח גם חנויות סופר-סופרמרקטים רבות (הקטנות במקצת מחנויות מגה-סטור) וחנויות נוחות הפתוחות 24/7. אך בעוד התעשייה הקמעונאית הפכה יותר ויותר תחרותית ויעילה, השוק המסורתי והעסקים המשפחתיים החלו לאבד לקוחות. על מנת להאיץ את השווקים המסורתיים ולתמוך בעסקים

²⁵³ המידע המובא בתת פרק זה מבוסס על המחקר הבא:

Choi, Y. J., & Jeong, J. (2016). Effects of the Sunday Shopping Restriction in Korea. *Contemporary Economic Policy*, 34(1), 203-206.

הקטנים והבינוניים, ממשלת דרום קוריאה החלה בשנת 2009 להטיל מגבלות ולהסדיר את הכניסה של קמעונאים גדולים לשוק.

בשנת 2010 נחקק "חוק פיתוח התעשייה הקמעונאית" (Retail Industry Development Act), על מנת לאפשר לשלטונות המקומיים (רשויות מקומיות, מחוזות ואזורים) להסדיר את פתיחתם של עסקים גדולים וגדולים-למחצה בשטח שיפוטם. בינואר 2012 נוסף תיקון לחוק, שאפשר לרשויות המקומיות להסדיר את שעות הפתיחה של העסקים הגדולים כולל הענקת סמכות להגבלת ימי הפתיחה של החנויות.

לרשויות ניתנה הסמכות להורות לעסקים גדולים לסגור את שעריהם בין 22:00 בלילה ל-8:00 בבוקר בכל יום ולאורך שני ימי ראשון מלאים בחודש. החוק נכנס לתוקפו ב-22 באפריל 2012. נכון לספטמבר 2012, 154 מתוך 229 שלטונות מקומיים ברחבי המדינה החליטו ויישמו הטלת מגבלות על שעות המסחר בימי ראשון. כמו כן, 383 מתוך 451 חנויות מגה-סטור ו-1048 מתוך 1170 סופר-סופרמרקטים בדרום קוריאה נכנסו תחת מגבלות החוק.

כך, דרום קוריאה מהווה דוגמה יוצאת דופן בתהליכים שהובילה בשנים האחרונות בתחום זה. בעוד המגמה הגלובלית נעה באופן ברור בכיוונים של דה-רגולציה, או לכל הפחות הפחתה משמעותית במגבלות על שעות המסחר בימי ראשון, הרי שבדרום קוריאה המגמה הפוכה: משוק נטול מגבלות לחלוטין עד סוף שנות ה-2000 הממשלה והרשויות המקומיות החלו להטיל יותר ויותר מגבלות על שעות המסחר.

חוקי עבודה²⁵⁴

החוק המסדיר את תנאי העבודה בדרום קוריאה (Labor Standards Act) נחקק בשנת 1997. על פי החוק, שעות העבודה המקסימליות עומדות על 44 שעות בשבוע ושמונה שעות ביום (סעיף 49). החוק מחייב את המעביד להעניק לעובדיו בממוצע יותר מיום חופשה אחד בתשלום לשבוע (סעיף 54). החוק אמנם אינו מגדיר את יום ראשון כיום המנוחה, אך בפועל הוא קובע כי במקרה של עבודה בימי ראשון או בחגים המעסיק מחויב לתגמל את עובדיו בתוספת של 50% מהשכר הרגיל (סעיף 55).

---

²⁵⁴<https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/WEBTEXT/46401/65062/E97KOR01.htm#a49>

6.2. סיין

רקע היסטורי²⁵⁵

מבין המדינות הנסקרות במחקר זה סיין היא המדינה היחידה שניתן לומר עליה בבירור כי איננה מדינה דמוקרטית.

המניעים העיקריים לחקיקת חוקי העבודה הקיימים היום בסיין הם תנאי ההעסקה הבלתי אנושיים שרווחו במפעלים הזרים הרבים ברחבי המדינה. באוגוסט 1993 לשכת העבודה של מחוז גואנגדונג ביצעה סקר בקרב יותר מ-14,000 עובדים ב-17 חברות במימון זר בערים שנג'ן, ג'וחאי ודונגוואן. ממצאי הסקר העלו כי שעות העבודה ברוב החברות נעו בין 10 ל-12 שעות ליום, ושהעובדים לא מקבלים אף לא יום מנוחה שבועי אחד. פדרציית האיגודים המקצועיים של גואנגדונג ערכה אף היא סקר בקרב 105 פירמות זרות שהראה כי למעט שבע (!) מתוכן, כולן ביקשו מעובדיהם לעבוד שעות נוספות. חברה אחת אפילו ביקשה מעובדיה לעבוד 35 שעות ברצף. כמו כן, התשלום על שעות עבודה נוספות היה נמוך באופן משמעותי.

בנוסף לכך, התגלו תופעות רבות של העסקת עובדים בחוזים זמניים תוך ניצול חולשתם והרקע הסוציו-אקונומי הנמוך שלהם על מנת להשתמש בהם ככוח עבודה זול. גם במקרים אלו בנוסף לשעות העבודה היומיות הארוכות פעמים רבות העובדים נדרשו לעבוד במשך שבעה ימים בשבוע. הקונפדרציה הבינלאומית של האיגודים המקצועיים החופשיים (ICFTU)

²⁵⁵ המידע בתת פרק זה מבוסס על המחקר הבא:

Levine, Marvin J. (1997). Worker Rights and Labor Standards in Asia's Four New Tigers: A Comparative Perspective. Springer Science & Business Media, 104-107.

פרסמה ביוני 1994 דו"ח הטוען כי 60% מהעובדים ב-20 מפעלים זרים בסין עובדים במשך שבועה ימים בשבוע.

כתגובה לדיווחים אלו ממשלת סין קבעה שבוע עבודה אחיד של 44 שעות, שנכנס לתוקף ב-1 במרץ 1994 וקיצר את שבוע העבודה הרשמי שפעל בסין משנת 1949. 14 חודשים מאוחר יותר, ב-1 במאי 1995, הממשלה הודיעה על מעבר לשבוע עבודה של חמישה ימים ו-40 שעות בכל רחבי התעשייה.

מסחר וחוקי עבודה כיום

החוק בסין אינו מטיל מגבלות על מסחר בימי ראשון, ובפועל מרבית החנויות נפתחות בימים אלו באותן השעות כמו בשאר השבוע, וחלק קטן מהחנויות אף מגדיל את שעות הפתיחה בשל ציבור הקונים הגדול ביום המנוחה.²⁵⁶

שבוע העבודה הרשמי בסין מתנהל על פני 5 ימים, בין הימים שני עד שישי. עם זאת, ישנם מספר חריגים: אמנם רוב עובדי הממשלה עובדים 5 ימים בשבוע (כולל עובדי משרדים ותעשייה), אך רוב מפעלי הייצור עובדים 6 ימים בשבוע (שני-שבת). כמו כן, רוב החנויות, המוזיאונים ובתי הקולנוע פתוחים לאורך כל סוף השבוע. אף מוסדות מסחריים, כולל שירותי בנקאות קמעונאית, פתוחים בסופי שבוע ובחגים.²⁵⁷

²⁵⁸ החוק בסין מכיר בשלושה סוגי מערכות של שעות-עבודה:

²⁵⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#People.27s_Republic_of_China

²⁵⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Workweek_and_weekend#China

²⁵⁸ <http://www.attorneycz.com/2011/04/06/working-time-system/>

1. **המערכת הסטנדרטית:** תחת מערכת זו ישנן מגבלות העסקה מקסימליות של שמונה שעות ביום ו-40 שעות בשבוע, וחובת הענקת יום מנוחה אחד בשבוע לכל הפחות (ללא יום ספציפי מחייב).

2. **המערכת החריגה:** מיועדת אך ורק למקומות עבודה שמיוצרים בהם תוצרים מיוחדים, לתחומי עיסוק שבהם נדרשת גמישות בשעות ההעסקה או לתחומים שבהם העבודה המושקעת אינה ניתנת לאומדן על בסיס שעות. תחת מערכת זו אין כל מגבלה קבועה על שעות ההעסקה של העובדים.

3. **המערכת המקיפה:** מיועדת לעובדים בענפים אלו: ענף התחבורה לסוגיו השונים (באוויר, בים וביבשה), דיג, גאולוגיה וחקר משאבים, בנייה, ייצור מלח וסוכר ותיירות. תחת מערכת זו החישוב של שעות ההעסקה אינו נעשה על בסיס יחידת הזמן המינימלית של יום עבודה, אלא לפי שעות עבודה שבועיות, חודשיות, רבעוניות, שנתיות או כל תקופת זמן אחרת. עם זאת, אלו צריכות לעמוד בממוצע שעות העבודה היומי והשבועי לפי הדרישות של המערכת הסטנדרטית. כלומר עובד המועסק לפי חישוב חודשי זכאי (בהנחה שחודש הנו 4 שבועות) ל-4 ימי מנוחה, ומוגבל ב-160 שעות עבודה שיכולות להתחלק בדרכים שונות.

יש לציין כי חברות אשר אינן יכולות לעמוד בדרישות מערכת שעות העבודה הסטנדרטית, חייבות לקבל את אישור הממשלה על מנת לעבור לאחד משני ההסדרים החלופיים. חתימת חוזה עבודה על בסיס מערכת שעות העבודה החריגה או המקיפה ללא אישור הממשלה אינה חוקית.

מיזם חדש שהוכרז בנובמבר 2015 ואומץ על ידי מועצת המדינה של סין מעודד את הרחבת ימי המנוחה עבור חלק מן העובדים ל-2.5 ימים בשבוע בתקופת הקיץ, מיום שישי בצהריים ועד ליום שני בבוקר, והעובדים נדרשים להשלים את מכסת 40 שעות העבודה שלהם בימים אחרים. מטרת המיזם היא קידום תיירות הפנים במדינה.²⁵⁹

עבור עבודה ביום המנוחה העובד זכאי לתוספת של 100% משכרו הרגיל, ועבור עבודה בחגים לאומיים הוא זכאי לתוספת של 200%. יש לציין כי המועסקים בשיטה הגמישה ובעלת החישוב הכללי בדרך כלל אינם זכאים לתוספת במשכורת. כמו כן, חובה על המעסיק לקבל את הסכמת העובדים (והאיגוד אם ישנו כזה) להעסקה מעבר לשעות הסטנדרטיות וכן הוא מוגבל לתוספת של 36 שעות בחודש לכל עובד.²⁶⁰

---

²⁵⁹ http://www.chinadaily.com.cn/china/2016-02/03/content_23369098.htm

²⁶⁰ <http://www.attorneycz.com/2012/02/06/overtime-salary/>

6.3. הונג קונג

על אף שיום ראשון נחשב כיום מנוחה בהונג קונג, שעות פתיחת החנויות אינן מוסדרות בחוק ונתונות להחלטתם החופשית והמלאה של בעלי העסקים.²⁶¹

הפרק הרביעי לפקודת התעסוקה (The Employment Ordinance) של הונג קונג עוסק בימי המנוחה.²⁶² על אף שמתקיימים דיונים בנושא, נכון לעכשיו אין חוק המגביל את מספר שעות העבודה. לעומת זאת, מספר ימי העבודה מוגבל וחובה לתת לפחות יום מנוחה אחד של 24 שעות בתקופה של שבעה ימים. זהות ימי המנוחה נקבעת על ידי המעסיק, כאשר ישנן שתי אפשרויות להענקתן:

1. ימי מנוחה סדירים: על המעסיק ליידע את העובד אודות ההסדר הקבוע.

2. ימי מנוחה בלתי סדירים: לפני תחילת החודש על המעסיק ליידע את העובד אודות הימים החופשיים שלו במהלך החודש.

החוק מאפשר למעסיק להחליף את ימי החופש בהסכמת העובד, אולם על היום החלופי להינתן בתוך אותו החודש לפני יום המנוחה המקורי, או תוך 30 יום אחריו. במקרי חירום ניתן לחייב עובד לעבוד ביום המנוחה, אולם יש חובה על המעסיק להחזיר לעובד יום מנוחה חלופי תוך 30 יום. במקרה שבו האילוץ אינו מוצדק המעביד ייקנס בקנס של עד 50 אלף דולר.

²⁶¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Sunday_shopping#Hong_Kong

²⁶² המידע מכאן והלאה מבוסס על המידע המופיע בקישור הבא:
<http://www.labour.gov.hk/eng/public/wcp/ConciseGuide/04.pdf>

עבודה מבחירה בימי מנוחה מותרת (מלבד לצעירים מתחת לגיל 18), אך החוק אינו קובע תוספת שכר לעובדים בימי המנוחה.

6.4. יפן

מסחר

ביפן אין חוק רשמי האוסר על פתיחת עסקים ביום ראשון או בכל יום אחר בשבוע. עם זאת, שבוע העבודה הסטנדרטי ביפן מתנהל בין הימים שני עד שישי, ולכן משרדים רבים סוגרים את שעריהם בימים שבת וראשון. אף שירותי הבנקאות והדואר אינם פעילים בשבת ובראשון. מאידך, חנויות הכלבו, המסחר הקמעונאי והמוזיאונים פתוחים הן בשבת והן בראשון.²⁶³

חוקי עבודה²⁶⁴

שבוע העבודה הסטנדרטי ביפן מתנהל בימים שני עד שישי, ומוגבל ל-40 שעות בשבוע ושמונה שעות ביום. החוק המסדיר את תנאי העבודה (Labour Standards Law 1995) מחייב מתן יום מנוחה אחד בשבוע, או לחלופין ארבעה ימי מנוחה בתקופה של חודש (סעיף 35).

עם זאת, המעסיק רשאי להרחיב את שעות העבודה או להעסיק את עובדיו בימי מנוחה באמצעות כניסה להסכם כתוב עם איגוד מקצועי המאגד את רוב העובדים במקום העבודה הרלוונטי, או לחלופין, במצב שבו אין איגוד מקצועי, על ידי כניסה להסכם כתוב עם אדם המייצג את רוב העובדים (סעיף 36).

במקרי קיצון שלא יכלו לחזותם מראש מעסיקים יכולים לקבל רשות ממשרד האדמיניסטרציה להעסיק את עובדיהם שעות נוספות וביום

²⁶³ http://www.jnto.go.jp/eng/arrange/essential/businesshours_holidays.html.

²⁶⁴ המידע בתת פרק זה מבוסס על המידע המופיע בקישור הבא:

<http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/WEBTEXT/27776/64846/E95JPN01.htm#a032>

המנוחה. החוק אף מוסיף ומאפשר במקרי קיצון הפעלת שיקול דעת עצמאי של המעסיק על הצורך בהעסקת עובדיו ביום המנוחה, תוך דיווח רטרואקטיבי על שלילת יום המנוחה. אולם במקרה זה המשרד רשאי לבחון את המקרה ולהחליט כי השלילה לא הייתה מוצדקת, ועקב כך לחייב את המעסיק להעניק לעובדיו יום מנוחה חלופי (סעיף 33).

במקרה של העסקה ביום המנוחה מוטל על המעסיק לפצות את עובדיו בתוספת של בין 25% ל-50% מהשכר הרגיל (סעיף 37).

7. פרק ז: סיכום הממצאים

7.1. ימי המנוחה

ברובן המוחלט של המדינות המפותחות רוב האזרחים עובדים בימים שני עד שישי, ואילו ימי שבת וראשון משמשים כימי מנוחה. עם זאת, באופן כללי מדינות אינן קובעות את שבת כיום מנוחה רשמי בחוק, ומדינות מעטות בלבד מטילות מגבלות – אפילו קלות – על פעילות כלשהי ביום זה. לעומת זאת, באשר ליום ראשון ישנם הבדלים משמעותיים בין המדינות: אמנם בית המשפט של האיחוד האירופי פסל את קביעתה של הדירקטיבה האירופית כי יום המנוחה המוגדר בחוק צריך להיות יום ראשון, אך בפועל מדינות רבות, בהתאם למסורת הנוצרית, הגדירו בחקיקה כי יום ראשון הוא יום המנוחה (צרפת, בלגיה ועוד). מנגד, ישנן מדינות שעל אף שבפועל יום ראשון הוא יום המנוחה של מרבית אזרחיהן, עניין זה לא נקבע במפורש בחוק, והן הותירו את קביעת יום המנוחה של העובד למשא ומתן שבין העובד למעסיק (דנמרק, ניו-זילנד, רוב מדינות אוסטרליה ועוד).

7.2. היקף ההגבלות במדינות השונות

על אף שבאופן כללי ניתן לומר כי ברוב המדינות המפותחות המגבלות על פעילות מסחר ביום המנוחה הן מינוריות ובחלק גדול מהמדינות אין כלל הגבלות, עדיין ישנו מספר לא מבוטל של מדינות שגם כיום מטילות הגבלות כבדות על פעילות מסחר ביום המנוחה. ניתן לראות הבדלים משמעותיים בנושא זה בין מדינות מערב אירופה – שברובן הגדול ישנן מגבלות משמעותיות על פעילות מסחר ביום המנוחה – ובין מדינות צפון

אמריקה, מזרח אירופה, סקנדינביה, מזרח אסיה ואוקיאניה, שברובן הגדול לא קיימות הגבלות משמעותית על פעילות מסחר ביום המנוחה.

באופן ספציפי יותר, ברובן המוחלט של מדינות מזרח אירופה אין כלל הגבלות על פעילות מסחר ביום המנוחה, ומבין מדינות סקנדינביה רק בנורבגיה ישנן הגבלות משמעותיות, ואילו בשבדיה, דנמרק ופינלנד אין מגבלות ממשיות. בדומה לכך, ברוב מדינות ארצות הברית וברוב הפרובינציות של קנדה אין הגבלות משמעותיות על פעילות מסחר ביום המנוחה, וכך הדבר גם במרבית מדינות מזרח אסיה מלבד דרום קוריאה. בבריטניה ובחלק ממדינות אוסטרליה ישנן הגבלות על פעילות מסחר בימי ראשון התוחמות את פעילותן של חנויות גדולות למספר שעות במהלך היום, כך שניתן לומר שבמדינות אלו ישנן הגבלות חלקיות בלבד על פעילות המסחר ביום המנוחה.

מנגד, במערב אירופה ישנן מספר מדינות שמטילות הגבלות כבדות מאוד על פעילות מסחר ביום המנוחה. כך, אוסטריה, שווייץ, בלגיה וגרמניה מגבילות את פעילות המסחר ביום המנוחה כמעט לחלוטין, ורובן מאפשרות רק מספר חריגים בודדים שיכולים לקיים פעילות מסחר ביום המנוחה (כמו סוגי חנויות מסוימים או מספר בודד של ימי ראשון בשנה). במדינות אחרות, כדוגמת צרפת, ספרד והולנד, ישנן הגבלות משמעותיות בחוק על פעילות מסחר בימי המנוחה, כך שניתן לומר כי המסחר מוגבל באופן חלקי גם אם הוא איננו מושבת באופן הרמטי. עם זאת, גם במערב אירופה ישנן מדינות שאין בהן הגבלות על מסחר ביום המנוחה, כדוגמת איטליה ופורטוגל.

7.3. סוגי ההגבלות

מרבית המדינות המטילות הגבלות על מסחר ביום המנוחה קובעות בחקיקה או בתקנות מספר חריגים שעליהם המגבלות אינן חלות. ישנן תחומים המוחרגים במרבית המדינות בשל היותם מוגדרים "חיוניים", כדוגמת תחנות דלק, אך ישנן גם חריגים שאינם בגדר זה. בין הדוגמאות לחריגים המקובלים בחלק מהמדינות ניתן למנות חנויות נוחות, חנויות פרחים, חנויות לממכר עיתונים וחנויות באזורי תיירות.

באשר לאופן ההגבלות ניתן לראות כי ישנם חמישה סוגים מרכזיים של דרכי הגבלת המסחר:

1. **הגבלה מקיפה:** בשיטה זו המסחר ביום המנוחה אסור באופן כולל מלבד מספר חריגים כמתואר לעיל.
2. **מספר ימי ראשון:** במדינות רבות מקובל כי ישנם מספר ימי ראשון מוגדרים בשנה שבהם פעילות מסחר מותרת ביום המנוחה. לעתים, ההיתר או ההגבלה למספר ימי ראשון ניתן לפי סוג מסוים של חנות.
3. **השלטון המקומי:** במדינות רבות מקובל כי הסמכות או חלק מהסמכות בהכרעה על הגבלה או היתרים לפעילות מסחר ביום המנוחה הנה ברמת השלטון המקומי. כמו כן, במרבית הפדרציות ההחלטה בסוגיית המסחר ביום המנוחה היא ברמת המדינות ולא ברמה הפדרלית, בעוד חוקי העבודה העוסקים ביום המנוחה הם ברמה הפדרלית.

4. **גודל החנות:** במדינות רבות מקובל להגביל את פעילותן של חנויות גדולות (לפי מ"ר) ביום המנוחה או בחלק מהשעות ביום המנוחה (ראו על כך בהרחבה להלן).

5 **סקטור עסקי:** ישנן מדינות שמטילות הגבלות או מעניקות היתרים לפי תחומים מסוימים של סקטור עסקי (למשל: חנויות מכולת).

מדינות רבות יוצרות צירופים של שניים ואף שלושה מסוגי ההגבלות הללו. כך למשל, בדרום קוריאה לרשויות המקומיות ישנה הסמכות לאסור את פתיחתן של חנויות גדולות ביום המנוחה לשני ימי ראשון בכל חודש.

7.4. **המגמה הכללית: צמצום מגבלות על מסחר**

הממצא המובהק ביותר העולה מן המחקר הוא מגמה אחידה כלל עולמית של צמצום המגבלות על פעילות מסחר בימי המנוחה. מגמה זו, שהחלה בשנות השבעים, התעצמה בשנות התשעים והגיעה לשיאה בעשור הנוכחי. בחינה של המגמות בשנים 2010-2016 מלמדת על התפתחויות רבות בעיקר באירופה, שחלקן קשורות באופן הדוק למשבר הכלכלי של שנת 2008:

יוון, ספרד, איטליה ופורטוגל ביצעו בשנים 2011-2013 תכניות כלכליות שמטרתן חיזוק הכלכלה והצמיחה במדינה במטרה להתמודד עם הנזקים שנוצרו בעקבות המשבר הכלכלי של 2008. ביוון ובספרד הורחבה באופן משמעותי היכולת של עסקים להיפתח בימי ראשון, ובאיטליה ופורטוגל המגבלות על פתיחת עסקים ביום ראשון הוסרו באופן גורף. בדומה לכך, צרפת הרחיבה בשנת 2015 את סוגי העסקים שיכולים לפתוח בימי ראשון

ואת מספר ימי הראשון שבהם ניתן לפתוח כחלק מחוק ששמו: "החוק עבור הצמיחה, האקטיביות, והשוויון של ההזדמנויות הכלכליות" (חוק מאקרין).

צמצום המגבלות נעשה במדינות נוספות, אך לא בהכרח בשל מצב כלכלי בעייתי. דנמרק החלה ב-2010 מהלך הדרגתי לביטול המגבלות על פעילות מסחר בימי ראשון, מהלך שהושלם בשנת 2012. הולנד קבעה ב-2013 כי כל הרשויות המקומיות במדינה יוכלו להתיר פתיחה למשך כל ימי ראשון בשנה. צו ממשלתי שניתן בקפריסין אפשר לכל החנויות להיפתח ביום ראשון (הצו בוטל בינתיים על ידי בית המשפט כיוון שניתן בחוסר סמכות, וכעת המצב החוקי במדינה לא מוסדר). גם פינלנד בשנת 2016 ביטלה כמעט לחלוטין את ההגבלות על פעילות מסחר בימי ראשון.

יש לציין כי גם במדינות שבהן החוק נותר על כנו, ישנם ניסיונות משמעותיים לצמצום המגבלות על מסחר בימי המנוחה. כך למשל, בנורבגיה ובאנגליה הממשלות הובילו בשנת 2015 הצעות חוק ממשלתיות לצמצום המגבלות על מסחר בימי ראשון, אך בשתי המדינות ההצעות לא עברו בחקיקה בשל התנגדויות שונות.²⁶⁵

כמו כן, במדינות ארצות הברית איסורי המסחר ביום ראשון עוסקים בעיקר במכירת אלכוהול, ובשנים האחרונות מסתמנת מגמה של צמצום היקף האיסורים על מכירת אלכוהול, כפי שלמשל נעשה החל משנת 2010 במדינות אריזונה, ג'ורג'יה, אינדיאנה, וושינגטון ומישיגן.

מנגד, דרום קוריאה היא המדינה היחידה שבה הסתמנה בשנים האחרונות מגמה הפוכה, כאשר בינואר 2012 עבר תיקון לחוק שאפשר לרשויות המקומיות לאסור את פתיחתן של חנויות גדולות בשני ימי ראשון בכל

²⁶⁵ נספח ג מציג ניתוח גרפי של עוצמת צמצום המגבלות על מסחר בימי ראשון במדינות אירופה.

חודש. בהונגריה היה אמנם מהלך של חקיקת חוק שנכנס לתוקף במרץ 2015, שהגביל מאוד את פעילות המסחר במדינה בימי ראשון, אך באפריל 2016 החוק בוטל והמצב חזר לקדמותו.

7.5. הדיון הציבורי: המתנגדים, התומכים וההשלכות

הדיון הציבורי במדינות השונות בשאלת ההגבלות על המסחר ביום המנוחה איננו דומה בהכרח בין מדינה למדינה, אך נראה שניתן לצייר קווים כלליים של טענות הקבוצות המתנגדות להגבלות והקבוצות התומכות בהן, המשותפים לרוב המדינות:

ארגוני עובדים: ארגוני העובדים בתחום המסחר והקמעונאות הם ככל הנראה הגורם המרכזי במאבק למען מגבלות על פעילות מסחר ביום המנוחה. ההתנגדות של ארגוני העובדים נובעת מכך שבאופן טבעי, ככל שתותר פתיחה רחבה יותר של חנויות ביום המנוחה כך יגדל מספר העובדים שיצטרכו לעבוד ביום זה. החשש של העובדים הוא שהם יאלצו לעבוד בחנות ביום המנוחה, על אף שהם אינם מעוניינים בכך, אלא בהקדשת היום לפעילות תרבותית, משפחתית או דתית.

למעשה, גם במדינות שבהן בוטלו או צומצמו מגבלות על פעילות מסחר ביום המנוחה הייתה לא פעם לארגוני העובדים השפעה עקיפה על החקיקה: במדינות רבות נחקקו חוקים שקובעים כי עובד יועסק ביום המנוחה הרשמי (ככלל מדובר ביום ראשון) רק אם הוא מעוניין בכך, וכך אי הסכמה של אדם לעבוד ביום זה לא תהווה עילה לאי קבלה לעבודה או לפיטורין (אנגליה, צרפת, הולנד שוויץ ועוד). בדומה לכך, במרבית המדינות המעסיק מחויב לתת לעבוד יום מנוחה חלופי, ובנוסף נקבעה ב-53% מהמדינות שנבחנו במחקר (23 מתוך 43) תוספת שכר עבור עבודה

בימי ראשון שעומדת בדרך כלל על בין 50% ל-100% משכרו הרגיל של העובד.²⁶⁶

בעלי עסקים קטנים מול הרשתות: נוסף על ארגוני העובדים הכלליים המבקשים להצר את פעילות פתיחת החנויות ביום המנוחה, במדינות רבות גם בעלי עסקים קטנים ובינוניים הצטרפו למאבק זה. טענת בעלי העסקים הללו היא, שבעוד בעלי החנויות הגדולות והרשתות אינם נדרשים לעבוד בעצמם בחנות ביום המנוחה, הרי שהם נאלצים לעבוד בעצמם, כך שאם תותר פתיחת חנויות ביום המנוחה או שהם יפסידו כסף רב באם ייקחו יום חופש, או שהם יאלצו לעבוד בחנות בניגוד לרצונם. כמו כן, לטענתם, בניגוד לבעלי החנויות הגדולות והרשתות הם אינם יכולים לעמוד בעלויות הנלוות של העסקת עובדים ביום המנוחה. בנוסף, יש הטוענים כי ללא הגבלות על פעילות מסחר ביום ראשון יפגעו העסקים הקטנים גם אם יתאפשר להם לפתוח את חנותם, וזאת מכיוון שהצרכנים ירכזו את קניותיהם ביום זה במרכזי הקניות והדבר יבוא על חשבון קנייה בחנויות הקטנות בשאר השבוע. מנגד, באופן טבעי בעלי הרשתות והחנויות הגדולות מתנגדים בדרך כלל להטלת מגבלות על מסחר ביום המנוחה.

ההשפעה של בעלי העסקים הקטנים והבינוניים על אופיו של יום המנוחה ניכרת במספר מדינות בחקיקה המגבילה את הפתיחה של חנויות לפי שטח החנות: דרום קוריאה חוקקה ב-2012 חוק שכל מטרתו היא לצמצם את פעילותן של החנויות הגדולות ביום המנוחה, במרבית מדינות בריטניה (אנגליה, ויילס וצפון אירלנד) חנויות ששטחן נמוך מ-280 מ"ר יכולות להיפתח למשך כל שעות יום המנוחה לעומת חנויות ששטחן גדול מ-280 מ"ר שרשאיות להיפתח רק במספר שעות מוגדרות, ובנורבגיה אסורה פעילותן של חנויות מכולת ששטחן גדול מ-100 מ"ר.

²⁶⁶ ראו בטבלת סיכום הממצאים שבנספח ג.

דת ומנוחה: בחלק גדול מהמדינות מקורם של החוקים המגבילים את פעילות המסחר ביום המנוחה היא דתית, וברוב המדינות המפותחות מדובר כמובן בדת הנוצרית. הדבר בולט במיוחד בקנדה, שבה שמו של החוק ההיסטורי המגביל פעילת מסחר ביום ראשון הוא "חוק יום האל". מטרת החקיקה הדתית הייתה להקדיש את יום ראשון לפעילות דתית והליכה לכנסייה. כמו כן, יש הפועלים למען הגבלות על פעילות מסחר ביום ראשון על מנת לשמר את יום זה כיום מנוחה ומרגוע, וזאת ללא קשר להליכה לכנסייה או פעילות דתית אחרת.

במהלך המאה ה-20 נחלש כוחה של הדת במרחב הציבורי והחוקי, וגם במדינות שבהן נותרו חוקים בעלי תוכן דתיים בתי המשפט הסכימו לאשר את חוקיותם רק כאשר ניתנה להם הצדקה שאיננה דתית (גרמניה, ארצות הברית וקנדה). עם זאת, על אף היחלשות הדת והכנסייה, ברוב המדינות הן עדיין מהוות חלק אינטגרלי במאבק לחקיקה של (או הותרת) מגבלות על פעילות מסחר בימי ראשון יחד עם ארגוני עובדים ובעלי החנויות הקטנות. אנגליה, גרמניה, צרפת, איטליה, הולנד, קרואטיה, נורבגיה ויוון הן רק חלק מהמדינות שבהן הכנסייה וקבוצות דתיות נטלו חלק במאבק האקטיבי כנגד מסחר ביום ראשון.

הצרכנות וחופש הפרט: בעוד בעבר היה מקובל כי המדינה יכולה להטיל מגבלות שונות על אזרחיה, התפתחות התפיסות האינדיבידואליות במאה ה-20 הביאה לכך שאזרחים רבים במדינות המפותחות אינם מוכנים לקבל כיום מצב שבו חוקי המדינה ימנעו מהם לצרוך ולקנות ביום מסוים או אף בשעות מסוימות. מעבר לכך שחקיקה כזאת נתפסת על ידי רבים כפגיעה מהותית בחופש הפרט, יש הטוענים כי היא פוגעת באיכות החיים שלהם ומקשה עליהם את ההתנהלות ביום המנוחה שאותו הם מעוניינים להקדיש לביצוע קניות.

באופן ספציפי יותר, ייתכן שתפיסה זו קשורה לתפנית עמוקה יותר באורח החיים המערבי. לטענת רבים, ההגבלות על פעילות מסחר ביום ראשון עיצבו יום מנוחה משפחתי באופן שתאם את אורח החיים הישן שכלל מבנה משפחתי מובהק, אך הן אינן תואמות את אורח החיים המודרני, ובפרט לא עבור צעירים וצעירות שאינם נשואים.

עם זאת, בעוד בתחומים שנזכרו לעיל ישנן ברוב המדינות קבוצות אינטרס מאורגנות הפועלות למען הגבלות על מסחר ביום המנוחה (ארגוני העובדים, בעלי החנויות הקטנות וקבוצות דתיות), הצרכנים בדרך כלל אינם מאורגנים כקבוצה, כך שההשפעה שלהם נעשית באמצעות ההצבעה בקלפי והלחץ שדעת הקהל מפעילה על הפוליטיקאים.

שיפור הכלכלה: כפי שצוין לעיל, האצת הכלכלה – בעיקר לאור המשבר הכלכלי שהחל ב-2008 – מהווה זרז משמעותי במדינות רבות לקידום ליברליזציה בתחום המסחר ביום המנוחה. תפיסה זו מבוססת על טענות שונות לפיהן צמצום המגבלות על מסחר ביום המנוחה יגדיל את התעסוקה, יביא להורדת מחירים, יגביר את היקף המכירות, יעלה את התמ"ג ויחזק את התחרותיות. למעשה, כפי שמראה נספח א, הטענות כי צמצום מגבלות על מסחר מחזקות את הכלכלה מצויות במחלוקת בספרות המחקר.

8. פרק ח: דיון בהקשר הישראלי

8.1. השוואה כללית

השוואה בין החקיקה והשיח הציבורי בישראל סביב מעמד השבת ובין החקיקה והשיח הציבורי בעולם מלמדת כי ברמת קבוצות האינטרס השונות בזירה המצב אינו שונה באופן מהותי: גם בישראל הקבוצות המצדדות ביצירת מגבלות על פעילות מסחר ביום המנוחה הן קבוצות דתיות, ארגוני העובדים ובעלי החנויות הקטנות כאשר מנגד עומדים בעלי הרשתות הגדולות, וקבוצות התומכות בחופש הפרט והצרכנות.

עם זאת, ישנם מספר מאפיינים ייחודיים של החקיקה והשיח הציבורי בישראל הנובעים מעוצמתן היחסית של הקבוצות הדתיות במדינה ומאופייה הייחודי של הדת היהודית וההלכה: בעוד בעולם הנוצרי התמיכה הדתית באיסור חקיקתי על פעילות ביום המנוחה נובעת מהרצון שהאדם הדתי יקדיש את היום למצוות הדת ולהליכה לכנסייה, הרי שבתפיסה היהודית ישנה התנגדות ממשית גם לעשיית מלאכה ביום השבת. בנוסף, הקבוצות הדתיות מייחסות חשיבות רבה לאופיו של יום השבת במרחב הציבורי, עניין שתופס פחות מקום בעולם הנוצרי. הבדלים אלו מביאים לכך שבישראל ישנה התנגדות של קבוצות דתיות להפעלתה של תחבורה ציבורית ביום המנוחה – התנגדות שאינה קיימת בעולם – ובנוסף, הקבוצות הדתיות בישראל שואפות גם למנוע את קיומן של פעילות תרבות וספורט בשבת, שאיפה שגם היא ייחודית למדינת ישראל.

מאפיין ייחודי נוסף הנובע מהחשיבות שמייחסות הקבוצות הדתיות למרחב הציבורי הוא הפער הקיים בישראל בפועל בין אזורי קניות המצויים מחוץ לערים – שחלקם הגדול פתוח בשבת – ובין אזורי קניות המצויים בתוך הערים שמרביתם סגורים. נראה כי הדבר נובע מכך

שהקבוצות הדתיות מתנגדות באופן משמעותי יותר לפתיחה בשבת של מרכזי קניות המצויים בתוך הערים ומשפיעים על הפרהסיה הציבורית. על כל פנים, במדינות העולם אין בחקיקה או בשיח הציבורי אבחנה בין פתיחת אזורי מסחר לפי המיקום ביחס למרכזי הערים.

ייחודיותו של החוק הישראלי מתבטאת גם בהגדרה נזילה של יום המנוחה. בעוד בחלק מהמדינות יום ראשון הוגדר כיום המנוחה הרשמי באופן גורף, ובמדינות אחרות לא הוגדר יום מנוחה רשמי, בישראל הגדרת יום המנוחה היא לפי דתו של העובד: יום המנוחה של יהודי נקבע בחוק כשבת, אך באשר למי שאינו יהודי הוא יכול לבחור בין שישי, שבת וראשון.

ועדיין, מאפיינים מרכזיים של החוק והשיח הציבורי אינם שונים באופן מהותי. כך למשל, כמו מדינות רבות אחרות גם מדינת ישראל מותירה בידי הרשויות המקומיות את הסמכות "להסדיר פתיחתם וסגירתם של חנויות, בתי מלאכה, מסעדות... בתי קולנוע, תיאטרונים ומקומות אחרים של עינוג ציבורי".²⁶⁷ באופן ספציפי יותר, המאבק המתקשר בתל אביב בין המכולות ובין הרשתות הגדולות כלל אינו ייחודי לישראל, ובמדינות רבות בעולם התנהלו מאבקים מסוג זה בשנים האחרונות (כולט במיוחד הדמיון בין הדיון המשפטי בקפריסין בשנים האחרונות ובין המקרה הישראלי).

8.2. השבת בישראל: כיוונים אפשריים לאור המחקר

שאלת היסוד בדיון על אופיו של יום המנוחה היא, מהו הכיוון הצפוי בשנים הקרובות. על רקע המגמה הברורה העולה מן המחקר, של ביטול – או לכל הפחות צמצום – ההגבלות על פעילות המסחר ביום המנוחה

²⁶⁷ פקודת העיריות (נוסח חדש), סעיף 249(20).

בשנים האחרונות במדינות המפותחות, דומה כי סביר להניח שגם בשנים הקרובות נמשיך לצפות בצמצום המגבלות. עם זאת, ייתכן כי המקרה הייחודי של דרום קוריאה – מדינה שמבחינה היסטורית לא הטילה מגבלות על מסחר ביום המנוחה, אך החלה לעשות זאת החל משנת 2012 – מצביע אולי על תחילתה של מגמה הפוכה הנובעת מתפיסה השואפת לרסן את המדיניות הכלכלית הקפיטליסטית. על כל פנים, בשלב זה מגמה זו אינה ניכרת במדינות אחרות, ולעת עתה נראה כי רובן צועדות במסלול הורדת המגבלות על פעילות מסחר ביום המנוחה.

האם מגמה דומה צפויה גם בישראל? קשה לדעת. מחד, התחזקות מגמות האינדיבידואליזם וחופש הפרט לא מדלגות על ישראל, וכיום אזרחים רבים מתקשים לקבל את ההגבלות שחוקי המדינה מטילים עליהם במשך שנים באשר ליום השבת, אך מאידך, כוחן של המפלגות הדתיות המובילות את המאבק בעד שימור המצב הנוכחי הולך ומתחזק.

על כל פנים, לדעתנו מחקר זה יכול להעלות מספר תובנות בנוגע להסדרים עתידיים באשר לאופיו של יום המנוחה בישראל.

חקיקה ללא אכיפה: חוק שעות עבודה ומנוחה בישראל הוא אחד החוקים המחמירים ביותר הקיימים בעולם באשר ליום המנוחה. החוק אוסר באופן טוטלי על העסקת עובד יהודי ועל פתיחת חנות ללא היתר משר הכלכלה והתעשייה, כאשר רשימת ההיתרים מצומצמת ביותר.²⁶⁸

למרות זאת, למעשה היקף העסקת העובדים בשבת אינו מבוטל ועומד על כ-15% ומקרב העובדים היהודים על כ-11.25%.²⁶⁹ העבודה מתבצעת

²⁶⁸ אריאל פינקלשטיין, **השבת בישראל: תמונת מצב**, המכון לאסטרטגיה ציונית, שבט תשע"ו – ינואר 2016, עמ' 10-11.

²⁶⁹ נדב אליאש, אביעד הומינר, אייל ברגר ואריאל פינקלשטיין, **שבת ישראלית – הצעה להסדרת מעמד השבת בישראל ברוח אמנת גביזון-מדן**, המכון לאסטרטגיה ציונית, אדר א' תשע"ד – פברואר 2014, עמ' 34.

בתחומים "חילוניים", כדוגמת קניונים, מסעדות ובתי קולנוע,²⁷⁰ אך גם בעיסוקים "דתיים" כדוגמת מלצרים בשמחות, מרצים, חזנים ועוד.²⁷¹ על אף היקף ההעסקה הנרחב ביום המנוחה, פקחי משרד הכלכלה והתעשייה העניקו בשנים 2013-2015 כבין 100 ל-200 התראות לשנה בלבד, כאשר בכל שנת 2013 ניתנו 28 דוחות כספיים, בכל שנת 2014 ניתנו 27 דוחות כספיים ובשמונת החודשים הראשונים של 2015 ניתנו עשרה דוחות בלבד.²⁷²

ממצאים אלו מלמדים כי אין כל רצון אמתי מצד המדינה לאכוף את החוק. נראה כי באופן אבסורדי, דווקא הטוטליות של החוק והעובדה שלא ניתן באמת להתנהל (אף במגזר הדתי) ללא העסקת עובדים יהודים בשבת, היא ההופכת אותו לאות מתה שאין לה כל משמעות.

המעניין הוא שמחקר זה הראה שמצב דומה שרר בעבר באנגליה ובוילס. במשך שנים ארוכות החוק במדינות אלו אסר על פתיחת חנויות ביום ראשון. ועדה ממשלתית ב-1984 קבעה כי החוק אינו ניתן לאכיפה אפקטיבית ושבפועל חנויות רבות עברו עליו בגלוי. בסופו של דבר, החוק שונה ב-1994 באופן שהרחיב את האפשרות לפעילות מסחר ביום ראשון, אך מנגד הוגברו הסנקציות כנגד מפרי החוק, כך שהחוק החדש נשמר בקפדנות רבה מאוד.

אם מטרת קברניטי מדינת ישראל היא יצירת חוק עבודה אפקטיבי באשר ליום המנוחה, נראה שעליהם ללכת בדרכה של אנגליה: לצמצם את החוק

²⁷⁰ ראו על כך בהרחבה: אריאל פינקלשטיין, השבת בישראל: תמונת מצב, המכון לאסטרטגיה ציונית, שבט תשע"ו – ינואר 2016.

²⁷¹ ראו על כך בכתבה של פייגי שטרן, תעשיית השבת של המגזר הדתי, ידיעות אחרונות, 24 שעות, 31.1.2016.

²⁷² עדו אבגר, העסקת עובדים במנוחה השבועית – הסדרת הסוגיה והפיקוח עליה, הכנסת: מרכז המחקר והמידע, כ"ט בתשרי תשע"ו, 12 באוקטובר 2015, עמ' 4.

ולהפוך אותו להגיוני ורלוונטי (בהתאם לעמדות של הציבור הרחב, כולל הציבור הדתי), ויחד עם זאת להתייחס לאכיפת החוק באופן רציני.

הגבלות על מסחר בשבת – האם אנטי דמוקרטי?: אחת הטענות העולות בישראל כנגד הטלת מגבלות על פעילות מסחר ביום השבת היא כי מדובר בחקיקה אנטי דמוקרטית, הפוגעת באופן אנוש בחירות הפרט באופן שאינו תואם את הערכים הדמוקרטיים. על אף שאין לכחד כי חקיקה מעין זו פוגעת בחירות הפרט, נראה כי קשה לטעון שמדובר בחקיקה אנטי דמוקרטית. כפי שהמחקר שערכנו מראה, במספר מדינות האמונות על ערכי הדמוקרטיה כדוגמת אוסטרליה, שוויץ, בלגיה, גרמניה ונורבגיה ישנן הגבלות כבדות מאוד על מסחר ביום ראשון, כך שבפועל סביר להניח שהיקף המסחר במדינות אלו ביום ראשון נמוך מהיקף המסחר הקיים כיום בישראל בשבת – שבה 20% מהקניונים פתוחים בשבת באופן קבוע.²⁷³ לאור זאת, נראה כי אופיו של המאבק בהקשר זה בדרך כלל כמאבק בין דתיים לחילונים גורמת לא פעם להאשמות שווא שאינן מוצדקות.

שבתון ביום ראשון: הצעה שאחת למספר שנים זוכה לדיון ציבורי ער בישראל היא ההצעה להפוך את יום ראשון ליום שבתון.²⁷⁴ מצדדי ההצעה טוענים כי היא תיצור התאמה בין המשק הישראלי למשקים במדינות המפותחות בעולם, שבכולן מקובל כי ימי המנוחה הם שבת וראשון. למעשה, הצעה זו מהווה תקדים בכך שהיא מבקשת להגדיר בחקיקה לא רק יום מנוחה רשמי אחד (שכאמור לעיל מוגדר בישראל באופן חלקי כשבת), אלא גם יום מנוחה נוסף. לעומת זאת, בעולם מקובל להגדיר בחקיקה רק יום מנוחה אחד או אפילו כלל לא להגדיר יום מנוחה רשמי.

²⁷³ אריאל פינקלשטיין, **השבת בישראל: תמונת מצב**, המכון לאסטרטגיה ציונית, שבט תשע"ו – ינואר 2016, עמ' 25-26.

²⁷⁴ ראו על כך בהרחבה בפרסום קודם שלנו: יאיר ברלין, איתן ירדן, אביעד הומינר ואריאל פינקלשטיין, **חמשוש ישראלי: המתווה המעשי לסוף שבוע ארוך בישראל**, המכון לאסטרטגיה ציונית, שבט תשע"ו – פברואר 2016.

לאור העובדה שבישראל התקבע יום שישי כיום מנוחה באופן טבעי, ללא התערבות המחוקק, קשה עוד יותר להבין את מגמת החקיקה להפוך דווקא את יום ראשון ליום מנוחה רשמי נוסף בישראל.

פתרונות ביניים: השיח הציבורי בישראל באשר למעמד השבת נוטה בדרך כלל לפתרונות קצה: איסור טוטלי או היתר נרחב. ההצעה הנחשבת לפתרון ביניים היא הצעתם של הרב יעקב מדן ופרופ' רות גביזון באמנת גביזון-מדן – הצעה שכותבי מחקר זה תומכים בה באופן כללי – אך למעשה, הצעה זו מבצעת חלוקה דיכוטומית למדי בין מסחר ובין בילוי.

לעומת זאת, במדינות רבות בעולם נהוגים פתרונות ביניים שרובם כלל אינם זוכים לדיון בשיח הציבורי בישראל. בין פתרונות הביניים הללו ניתן למנות חקיקה המבדילה בין חנויות גדולות לקטנות, היתר פתיחה לחנויות במספר ימי שבת בשנה בלבד והיתרי עבודה בשבת לתחומי עבודה מוגדרים. ייתכן כי הצעות מסוג זה יוכלו להביא בעתיד לשכלול המודל הכללי שגביזון ומדן הציעו וליצירת מודל מורכב יותר ורב-ממדי.

מטרתנו במחקר זה לא הייתה להצביע על הצעה אופרטיבית ספציפית להסדרת מעמדה של השבת כפי שעשינו בעבר,²⁷⁵ אלא להעלות כיוונים כלליים יותר על מנת לפתח את השיח הציבורי בנושא. גם אם כיום קשה לראות כיצד המערכת הפוליטית בישראל מצליחה להגיע להסדר מחודש באשר למעמד השבת, ייתכן כי בעתיד הלא רחוק המצב ישתנה. אם אכן כך יהיה, דומה כי יש צורך בהעמקת השיח באשר ליום המנוחה, על מנת ליצור חקיקה מחודשת שתהיה אפקטיבית יותר מבחינה סוציאלית, תוך

²⁷⁵ נדב אליאש, אביעד הומינר, אייל ברגר ואריאל פינקלשטיין, שבת ישראלית – הצעה להסדרת מעמד השבת בישראל ברוח אמנת גביזון-מדן, המכון לאסטרטגיה ציונית, אדר א' תשע"ד – פברואר 2014.

שמירה על איזון ראוי בין רצונותיהם ומאוייהם של הקבוצות הדתיות,
המסורתיות והחילוניות בישראל.

נספח א: ההשפעות הכלכליות של צמצום המגבלות על המסחר ביום המנוחה

הקדמה

מטרתו של נספח זה היא להציג את הספרות המחקרית העדכנית כיום בתחום ההשפעות הכלכליות של צמצום המגבלות על מסחר ביום המנוחה. סוגיה זו היא אחת הסוגיות המרכזיות המלוות את הדיון העולמי בנושא, ולפיכך ראינו לנכון להתייחס אליה במסגרת מחקר זה. עם זאת, מכיוון שלא מדובר בסקירה הכוללת מידע על מדינות בחרנו שלא להביא סקירה זו במהלך המחקר אלא כנספח הנפרד מליבת המחקר.

ספרות המחקר מתמקדת בארבעה תחומים מרכזיים שלהורדת ההגבלות על מסחר ביום המנוחה יכולה להיות השפעה עליהם: (1) תעסוקה. (2) מחירים. (3) היקף מכירות ותמ"ג. (4) רמת התחרותיות והריכוזיות.

כמובן שההשפעות על ארבעת התחומים הללו יכולות להיות קשורות זו בזו, אך מכיוון שלכל אחד מהם יש מאפיינים ייחודיים משלו נהוג לבחנם באופן נפרד כפי שנעשה בנספח זה.

הסקירה המחקרית תציג שני סוגים מרכזיים של מחקרים שבוחנים השפעות כלכליות בתחום זה: מחקרים תיאורטיים הבוחנים באמצעות מודלים את ההשפעות האפשריות הכלכליות של הורדת מגבלות ומחקרים אמפיריים הבוחנים את ההשפעה של הורדת מגבלות בפועל. באופן טבעי אנו סבורים שחשיבותם של המחקרים האמפיריים גדולה יותר, כיוון שהם בוחנים את המציאות בשטח, אם כי צריך לציין שהתנאים במדינות השונות אינם זהים, כך שהשפעה אמפירית שנמצאה במדינה אחת לא תהיה זהה בהכרח להשפעה האמפירית שתימצא במדינה אחרת.

השפעות על התעסוקה

ברובד התיאורטי, ההשפעה של הסרת המגבלות על שעות המסחר אינה חד משמעית. מן העבר האחד, ניתן לצפות לכך שרמת התעסוקה תעלה עם הרחבת שעות הפעילות של החנויות. מצד שני, אחד התרחישים האפשריים הוא שהסרת המגבלות תגביר את רמת התחרותיות בשוק הקמעונאי, מה שיוביל לכך שרבים מן העסקים הקטנים יצאו מן השוק. לתרחיש כזה יכולה כמובן להיות השפעה שלילית על רמת התעסוקה. לפיכך, נראה כי רמת ההשפעה הכללית על התעסוקה תהיה אפוא בדינמיקה שבין שני כיווני ההשפעה הללו.

סקירת המחקרים האמפיריים השונים שבחנו את השפעותיהם של תהליכי דה-רגולציה ברחבי העולם על רמת התעסוקה במדינות, מעלה מסקנות שאינן חד-משמעיות בנושא. מחקר שנערך לאחרונה על-ידי "המרכז לביצועים כלכליים" שבלונדון,²⁷⁶ בחן את השפעות הדה-רגולציה במסחר בימי ראשון בקרב שבע מדינות אירופאיות אשר ערכו שינויים בחוקיהם בתקופה שבין השנים 1999-2013.²⁷⁷ ממצאי המחקר העלו כי בקרב אותן מדינות צמצום ההגבלות על המסחר בימי ראשון הובילו להשפעות כוללות חיוביות בתחום התעסוקה במגזר הקמעונאי. אמנם בדברי ההקדמה של עורכי המחקר הועלתה הטענה כי בחינה תיאורטית של השפעות הדה-רגולציה על התעסוקה מצביעה על כיוונים דו-משמעיים. אך עם זאת, טענו המחברים כי ספרות המחקר האמפירית מספקת עדויות מוצקות לכך שהסרת המגבלות על המסחר בימי המנוחה משפיעה באופן חיובי על רמת התעסוקה.

²⁷⁶ Danchev, S., & Genakos, C. (2015). Evaluating the impact of Sunday trading deregulation.

²⁷⁷ עוד על מחקר זה ראה להלן בנספח ג.

שני מחקרים נוספים שנערכו בארה"ב מצביעים גם כן על מגמה חיובית. וייל ובורדה²⁷⁸ חקרו את השפעות החוקים הכחולים ברחבי ארצות הברית על התעסוקה תוך שימוש בנתונים מסקרי האוכלוסין של ארה"ב בין השנים 1969 ל-1993, ומצאו כי המגבלות על המסחר מצמצמות את רמת התעסוקה במגזר הקמעונאי ב-4.2%, והצמצום נעשה בעיקר על חשבון העובדים במשרות חלקיות. על אותה הדרך, גוס²⁷⁹ בחן את החוקים הכחולים תוך שימוש בנתונים של "המפקד הכלכלי של הסחר הקמעונאי" (Economic Census of Retail Trade) שנערך אחת לחמש שנים, בין השנים 1977 ל-1997, ומצא כי הסרת הפיקוח מגדילה את רמת התעסוקה הכללית בטווח שבין 4.4% ל-6.4%.

מחקר נוסף בחן את המחוזות השונים במדינת קנדה והעלה ממצאים דומים. המסחר בימי ראשון בקנדה היה מוגבל לחלוטין בתחילת שנות ה-80, אך החל משנותיו הראשונות של אותו עשור חלקים שונים ברחבי המדינה פתחו במגמה להקלת המגבלות. בחינת נתוני התעסוקה של כמה מחוזות בקנדה בין השנים 1980 ל-1998, העלתה כי ביטול או הפחתת המגבלות על המסחר התבטאו בעלייה שבין 5% ל-12% בהיקף התעסוקה בשוק הקמעונאי.²⁸⁰

לעומת זאת, קיימים גם מחקרים המצביעים על כיוונים הפוכים. בשנת 2006, בעקבות העברת הסמכות לקביעת שעות פתיחת החנויות בגרמניה מהשלטון המרכזי למדינות, החליטו כמה מן המדינות על הפחתת

²⁷⁸ Burda, M., & Weil, P. (2005), Blue Laws. Unpublished Working Paper.

²⁷⁹ Goos, M. (2004). Sinking the blues: The impact of shop closing hours on labor and product markets. Centre for Economic Performance, London School of Economics and Political Science.

²⁸⁰ Skuterud, M. (2005). The impact of Sunday shopping on employment and hours of work in the retail industry: Evidence from Canada. European Economic Review, 49(8), 1953-1978.

המגבלות של שעות המסחר בימי ראשון. מחקר שבחן את השפעות המהלכים על התעסוקה בטווח הקצר והבינוני מצא עדויות חזקות לכך שלהסרת הפיקוח על המסחר היו השפעות שליליות בתחום התעסוקה הקמעונאית, כאשר אובדן התעסוקה ניכר ביותר בקרב העסקים הקמעונאיים הקטנים ונישא באופן כמעט בלעדי על כתפי העובדים במשרה מלאה.²⁸¹

בשנת 2015, בעקבות השיח שהתעורר במערכת הפוליטית באנגליה סביב הצעות להקלות נוספות במגבלות על שעות המסחר בימי ראשון, ערכו בחברת הייעוץ הכלכלי "אוקספורד אקונומיקס" (Oxford Economics) ניתוח אקונומטרי הבוחן באופן אמפירי את השפעת צמצום המגבלות על מסחר בימי ראשון שנערכה במדינה בשנת 1994 על רמת התעסוקה במגזר הקמעונאי של חנויות הכלבו והסופרמרקטים (קרי: חנויות שאינן מספקות מוצרים של שוק קמעונאי ספציפי).²⁸² תוצאות המחקר העלו כי לרפורמה של 1994 הייתה השפעה שלילית מובהקת על התעסוקה, שהתבטאה בירידה בשיעור של 1.9% בתעסוקה בקרב התת-מגזר של החנויות הקמעונאיות,²⁸³ אשר שווה ערך ל-17,250 מקומות עבודה. תוצאות אלו עקביות עם ההנחה התאורטית כי הרפורמה תוביל לתזוזה במכירות מהעסקים הקטנים לעסקים הגדולים, שכן הפיריון הגבוה של החנויות הגדולות דורש פחות עובדים מהחנויות הקטנות בכדי להגיע לאותו היקף של מחזור כספים.

²⁸¹ Senftleben-König, C. (2014). Product market deregulation and employment outcomes: Evidence from the German Retail sector (No. 2014009).

²⁸² Oxford Economics (2015). Economic Impact of Changes to Sunday Trading.

²⁸³ וביתר דיוק: בקרב החנויות הקמעונאיות שאינן ממוקדות שוק. דהיינו, חנויות שאינן ממוקדות במכירת סוג מסוים של מוצרים.

בנוסף, נבחנו במחקר זה השפעות הליברליזציה הזמנית של המסחר בימי ראשון בקרב מגזר חנויות הנוחות, שהתאפשרה במהלך המשחקים האולימפיים שנערכו בלונדון בשנת 2012. מחקר זה מאשר את המסקנות הקודמות, ומגלה כי הדה-רגולציה הזמנית הובילה להפסדים במכירות של חנויות נוחות קטנות שנמצאות בתך טווח של שני מייל (כ-3.2 ק"מ) יחד עם חנויות גדולות. ההערכה של המחקר הייתה כי במידה והשינויים הדה-רגולטיביים היו מקבלים מעמד של קבע, הם היו מסתיימים בהפסד מכירות שנתי שנאמד בכ-870 מיליון יורו בקרב כל סוגי חנויות הנוחות ובאובדן של 8,800 מקומות עבודה.

השפעות על המחירים

סוגיית המחירים זכתה אף היא להתייחסות ענפה במחקר, הן מהצד התיאורטי והן מהצד האמפירי. כמו כן, גם בנוגע למחירים תמונת ההשפעה ברמה התיאורטית מצויה במחלוקת. מחד, ישנה תפיסה הגורסת כי על אף שהמגזר הקמעונאי הוא ממילא כבר מאוד תחרותי, המחירים יכולים לרדת באם הליברליזציה של המסחר בימי ראשון תאיץ עוד יותר את התחרות: ההנחה היא שהעסקים הגדולים יעילים יותר מאשר העסקים הקטנים, ולכן תזוזה בביקוש של הצרכנים כלפיהם יכולה להוביל לירידת מחירים. כמו כן, הרחבת שעות הפעילות מעניקה לצרכנים זמן רב יותר לחיפוש ולהשוואת מחירים, צעד שיכול להגביר את התחרות ולהוביל לירידת מחירים.²⁸⁴

²⁸⁴ Clemenz, G. (1990). Non-sequential consumer search and the consequences of a deregulation of trading hours. *European Economic Review*, 34(7), 1323-1337; De Meza, D. (1984). The fourth commandment: is it Pareto efficient?. *The Economic Journal*, 94(374), 379-383.

מאידך, תרחיש אלטרנטיבי שבו הצרכנים אינם ממהרים לשנות את הרגלי הקנייה שלהם יכול דווקא להפחית את רמת היעילות של העסקים הגדולים: הם יפתחו למשך זמן רב יותר ויצטרכו לשלם עבור הרחבת צוות העובדים או מספר השעות, רק על מנת לראות כיצד אין כל שינוי משמעותי בהכנסותיהם. התוצאה של תרחיש כזה יכולה להתבטא אפוא בעליית מחירים.²⁸⁵

המחקר מ-2015 שהוזכר לעיל של "המרכז לביצועים כלכליים" שבלונדון, בחן את הראיות האקדמיות על אודות השפעת השינויים במסחר של ימי ראשון על רמת המחירים. ברובד התיאורטי מסיק המחקר כי ההשפעות הצפויות על המחירים כתוצאה מהסרת המגבלות על המסחר אינן חד-משמעיות. כמו כן, מסיק המחקר כי העדויות האמפיריות אף הן מעורבות: בקרב המדינות האירופאיות שנבחנו, השינויים במסחר בימי ראשון אינם הניבו השפעה משמעותית על המחירים.²⁸⁶

מנגד, בנייר המחקר של חברת הייעוץ הניהולי והכלכלי "אינדפן" (Indepen) שהוזמן על-ידי משרד התעשייה והמסחר הבריטי על מנת "להעריך את העלויות והיתרונות הכלכליות של הקלת או הסרת מגבלות המסחר ביום ראשון", ניתנה הערכה שונה.²⁸⁷ לטענת חברת הייעוץ, הסרת המגבלות על המסחר אמורה להוביל לנפילה משמעותית במחירים המוערכת בחיסכון שנתי של כ-900 מיליון יורו עבור הצרכנים. הערכה זו מתבססת על ההנחה הבאה: כאשר העסקים הגדולים יפתחו את שעריהם

²⁸⁵ Inderst, R., & Irmen, A. (2005). Shopping hours and price competition. *European Economic Review*, 49(5), 1105-1124.

²⁸⁶ Danchev, S., & Genakos, C. (2015). Evaluating the impact of Sunday trading deregulation.

²⁸⁷ Williamson, B., Hargreaves, J., Bond, J., & Lay, H. (2006). The Economic Costs and Benefits of Easing Sunday Shopping Restrictions on Large Stores in England and Wales. A report for the Department of Trade and Industry.

לזמן ארוך יותר בימי ראשון עלויות ההון והתפעול תשארנה קבועות, למעט עלויות העבודה אשר אמנם תגדלנה כתוצאה מהרחבת הפעילות אך באופן פרופורציונאלי לגידול בפדיון. כתוצאה מכך, אם ההכנסה עבור כל שעת פעילות ביום ראשון היא תוספת נקייה לפדיון הכללי, אזי ערכי העלויות ליחידה יכולים לצנוח ובעקבותיהם גם ערכי המחירים ליחידה.

חוקרי "אוקספורד אקונומיקס" שהוזכרו לעיל, מערערים על טענת ה"אינדפן". לטענתם, הנחת היסוד העומדת בבסיס מסקנות ה"אינדפן" היא מפוקפקת ומוטלת בספק רב: השערה סבירה מאוד היא שההכנסות מן המכירות בימי ראשון הן אינן תוספת נקייה לפדיון, אלא רק תוצר של תזוזה בהרגלי הקנייה של הצרכנים מימים אחרים בשבוע לימי ראשון באופן שאינו משפיע על הפדיון.²⁸⁸

ערעור נוסף על טענות ה"אינדפן", הגיע מצדה של חברת Europe Economics, שפרסמה במאי 2006 מחקר שכל מטרתו היא בחינת הדו"ח של ה"אינדפן". לטענתה, "הנחות מסוימות שהשתמשו בהן במודל הכלכלי הן מפוקפקות", כמו ההנחה ש-90% מהחיסכון בעלויות של בעלי העסקים יגולמו בהוזלת מחירים. מסקנתה בנוגע לדוח היא לפיכך כי "מומלץ לא להסתמך עליו כרכיב לתמיכה במערכת השיקולים של קביעת המדיניות".²⁸⁹

תוצאות נוספות העולות מסקירה רחבה יותר של ספרות המחקר, רק מעצימות את העמימות סביב סוגיה זו. עדויות מקנדה, ארה"ב וגרמניה לא

²⁸⁸ Oxford Economics (2015). Economic Impact of Changes to Sunday Trading, P. 8.

²⁸⁹ Europe Economics (2006), Europe Economics' appraisal of a report "The economic costs and benefits of easing Sunday shopping restrictions on large stores in England and Wales". Indpen Consulting Limited for the DTI, p. 5.

מצאו השפעה מובהקת על מחירי המגזר הקמעונאי כתוצאה מהפחתת המגבלות על המסחר בימי ראשון.²⁹⁰

השפעות על היקף המכירות והתמ"ג

ברובד התיאורטי, הועלו כמה תרחישים פוטנציאליים בנוגע להשפעת צמצום המגבלות על מסחר בימי ראשון על היקף מכירות ועל התמ"ג: התרחיש הראשון, שהוזכר לעיל, טוען כי רובן הגדול של המכירות בימי ראשון הינן רק תוצר של תזוזה בהרגלי הצריכה של הצרכנים ביחס לזמני ערכית הקניות, מימות השבוע לימי ראשון. בתרחיש זה היקף המכירות הכללי עומד אפוא על כנו. תרחיש חלופי הוא שפתיחת המסחר בימי ראשון תגרום לצרכנים לכוון את הוצאותיהם לכיוון המגזר הקמעונאי על חשבון מגזרים אחרים כמו פנאי ותרבות, והיקף המכירות הקמעונאי יגדל. עם זאת, לשני התרחישים הללו אין כל השפעה על רמת התמ"ג, שכן מדובר רק במעבר כספים בתוך המדינה.

תרחיש נוסף הוא כזה שאפשרויות הקנייה הרחבות יותר בימי ראשון יגרמו לצרכנים להוציא שיעור גבוה יותר מהוצאותיהם החודשיות כיום. על פי תרחיש זה, תהיה השפעה חיובית הן על היקף המכירות הקמעונאי והן על גובה התמ"ג. אף על פי כן, יש ששוללים את סבירותו. חוקרי אוקספורד אף הגדירוהו כ"בלתי מתקבל על הדעת", משום ש"מאוד לא סביר

²⁹⁰ Tanguay, G. A., VALLGE, L., & Lanoie, P. (1995). Shopping hours and price levels in the retailing industry: A theoretical and empirical analysis. *Economic Inquiry*, 33(3), 516-524 ; Reddy, K. (2012). Price effects of shopping hours regulation: Evidence from Germany. *Economic Affairs*, 32(1), 48-54; Senftleben-König, C. (2014). Product market deregulation and employment outcomes: Evidence from the German Retail sector (No. 2014009).

שהשינוי ישפיע על ההחלטות של משקי הבית בנוגע לכמה הם רוצים לבזבז ולחסוך".²⁹¹ תרחיש אפשרי נוסף הוא שהסרת המגבלות על מסחר בימי ראשון תאפשר להגדיל את ההכנסות מתיירים בינלאומיים, שאחרת היו מוציאים את כספם מחוץ לכלכלת המדינה.

הגורם שנראה כסביר ביותר להשפיע על רמת התמ"ג נובע מאופי השינוי ביעילות של העסקים, עליו דנו לעיל בסעיף של המחירים. כאמור, ניתן לחשוב על שני תרחישים הפוכים: ירידה ביעילות כתוצאה מגידול בהוצאות והיעדר שינוי בהכנסות; או צמיחה ביעילות כתוצאה מגידול בהכנסות. כמובן ששני תרחישים אלו מנבאים תוצאות שונות של השפעה על התמ"ג.

ברובד האמפירי גם כן יש ראיות לכאן ולכאן. על פי מחקר שנערך בשבדיה, נמצאה עלייה של כ-5% בפדיון לאחר הסרתן המוחלטת של המגבלות על שעות המסחר בשנת 1972.²⁹² כמו כן, מחקרו של גוס מארה"ב שהוזכר לעיל מצא כי הסרת המגבלות הגדילה את סך ההכנסות בשיעור שבין 3.9% ל-10.7%.²⁹³ ומחקר מיוון מ-2012, טען כי להרחבת שעות המסחר במדינה ב-2005 הייתה השפעה חיובית הן על הפדיון והן על כמות המכירות.²⁹⁴

מחקר משנת 2016, מדרום קוריאה, בחן את התהליך ההפוך. בשנת 2012 החליטה ממשלת דרום קוריאה, בשונה מהמגמה העולמית, על קביעת

²⁹¹ Oxford Economics (2015). Economic Impact of Changes to Sunday Trading, p. 4.

²⁹² Pilat, D. (1997). Regulation and performance in the distribution sector.

²⁹³ Goos, M. (2004). Sinking the blues: The impact of shop closing hours on labor and product markets. Centre for Economic Performance, London School of Economics and Political Science.

²⁹⁴ Prodromidis, P., A. Petralias., & Petros, S. (2012) The economic impact of deregulating Sunday shopping among small retailers. KEPE working paper.

הגבלות על שעות המסחר בימי ראשון, במטרה להגן על העסקים הקמעונאיים הקטנים והבינוניים. צוות חוקרים מהמדינה החליט לפיכך לבחון את יעילות המהלכים הרגולטיביים בטווח הקצר (כחצי שנה אחרי כניסת המגבלות לתוקף). ממצאי המחקר העלו כי הרגולציה הובילה לירידה בהיקף המכירות נטו של העסקים הגדולים בשיעור של 5.6%, בעוד שרק 17%-19% מתוכם הועברו לעסקים הקטנים. עלות הרגולציה עבור השוק כולו נמדדה ב-2.1-2.2 מיליארד דולר לשנה. עם זאת, החוקרים עצמם הביעו את הצורך בזהירות ביחס לממצאים שכן הם "מבוססים על נתונים של הטווח הקצר המוגבלים לעסקים הקמעונאיים הגדולים, ואינם מביאים בחשבון את הדינמיקה של התעשייה הקמעונאית".²⁹⁵

מנגד, שני מחקרים שונים מגרמניה מצאו כי להקלת המגבלות בשנת 2006 לא הייתה כל השפעה ניכרת על המכירות.²⁹⁶

בסיכומם של דברים, דומה כי ניתן למצוא נטייה במחקר לכיוון ההשפעה החיובי של הדה-רגולציה בחוקי המסחר ביום ראשון על המכירות במגזר הקמעונאי, אף כי עדיין לא ניתן לומר כי ישנה עדות מובהקת לדבר. בנוסף, גם כאשר מדובר על השפעה חיובית אין זה ברור מה הגורם לכך וייתכן כי זוהי תוצאה של תזוזות בהוצאות של הצרכנים ממגזרים אחרים אל המגזר הקמעונאי. אפשרות כזו אמנם יכולה להעיד על גידול בהכנסות של המגזר הקמעונאי, אך לא על גידול בשיעור התמ"ג.

²⁹⁵ Choi, Y. J. and Jeong, J. (2016), "Effects of The Sunday Shopping Restriction in Korea". *Contemporary Economic Policy*, 34: 203–215.

²⁹⁶ Senftleben-König, C. (2014). Product market deregulation and employment outcomes: Evidence from the German Retail sector (No. 2014009); Reddy, K. (2012). Price effects of shopping hours regulation: Evidence from Germany. *Economic Affairs*, 32(1), 48-54.

השפעות על רמת התחרותיות והריכוזיות

לתהליך של הסרת המגבלות החוקיות על שעות המסחר בימי ראשון יכולה להיות השפעה גם על רמת התחרותיות בשוק הקמעונאי. ושוב, גם כאן ברובד התיאורטי הוזכרו שני כיווני השפעה הופכיים.

בתרחיש שבו ההכנסות הנוספות משעות הפתיחה תעלנה בגובהן על עלויות ההוצאות הכרוכות בכך, העסקים יהפכו לרווחיים יותר וסביר שיעודדו כניסה נוספת של עסקים חדשים לשוק. מנגד, הועלתה הטענה כי הצלחת העסקים הגדולים תבוא על חשבון העסקים הקטנים שלא יוכלו להתמודד בתחרות נגדם, ובסופו של תהליך רבים מהם יפסיקו את פעילותם. לתרחיש כזה ישנן כמובן השלכות שליליות על רמת התחרותיות בשוק. עם זאת ניתן גם לחשוב על תמורה חיובית עבור עסקים קטנים מסוגים שונים שישתלבו בתוך מרכזי קניות גדולים.

מחקרו הנזכר של גוס מארה"ב מצא כי הסרת המגבלות במדינה הגדילה את מספר החנויות בשיעור שבין 1% ל-1.5%.²⁹⁷ מנגד, באוסטרליה לא נמצאה כל התאמה באף מדינה בין מספרם היחסי של העסקים הקטנים לבין מידת החומרה של המגבלות על שעות הפתיחה של החנויות. להסרת המגבלות לא הייתה אפוא כל השפעה על שרידותם של העסקים הקמעונאיים הקטנים.²⁹⁸

בנוסף, המחקר מ-2015 של "המרכז לביצועים כלכליים" שבלונדון שנערך בקרב 20 מדינות באירופה, מצא כי להורדת הרגולציה הייתה נטייה

²⁹⁷ Goos, M. (2004). Sinking the blues: The impact of shop closing hours on labor and product markets. Centre for Economic Performance, London School of Economics and Political Science.

²⁹⁸ Productivity Commission (2011). Retail Trading Hours Regulation. In: Economic Structure and Performance of the Australian Retail Industry. Canberra, 275–312.

להשפעה חיובית על כמות העסקים שהתחרו בשוק. הם מצאו גידול נטו בשיעור של 1% במספר החברות שנכנסו לשוק לאחר ההחלטה להסרת או הפחתת המגבלות במדינות שנבחנו. עם זאת, למעשה בחן המחקר 16 תתי-מגזרים קמעונאיים שמתוכם רק שלושה או ארבעה חוו עלייה בכמות העסקים, ואילו שני תתי-מגזרים חוו דווקא ירידה בכמות העסקים ועקב כך עלייה ברמת הריכוזיות. וכן לא ניתן היה לבדוק במחקר את אופי החנויות שבהן נחוזה הגידול במספר החברות בשוק והאם הגידול במכירות נע בכיוונם של העסקים הגדולים על חשבון העסקים הקטנים.²⁹⁹

סיכום

סקירת המחקרים השונים בתחום ההשפעות של ביטול המסחר ביום המנוחה על הכלכלה מעלה כי ברוב התחומים קשה למצוא השפעות ברורות ומובהקות המקובלות באופן גורף, כמתואר להלן:

תעסוקה: ישנם מחקרים שהצביעו על כך שהורדת מגבלות הביאה לעלייה בהיקף התעסוקה, אך מחקרים אחרים הראו שהורדת המגבלות דווקא גרמה לירידה בהיקף התעסוקה.

מחירים: מרבית המחקרים האמפיריים לא הצליחו למצוא השפעה מובהקת של הורדת המגבלות על גובה המחירים.

היקף מכירות ותמ"ג: בתחום היקף המכירות הצביעו רוב המחקרים על כך שהורדת המגבלות הביאה לעלייה בהיקף המכירות בענף המסחר, אם כי היו מעט מחקרים שהצביעו דווקא על מגמה הפוכה. על כל פנים, לא ברור

²⁹⁹ Danchev, S., & Genakos, C. (2015). Evaluating the impact of Sunday trading deregulation, 3.

עד כמה העלייה בהיקף המכירות הייתה על חשבון ענפים אחרים, וכן לא ברור עד כמה הדבר השפיע בסופו של דבר על התמ"ג במדינה.

רמת התחרותיות והריכוזיות: ישנם מחקרים שמצאו כי הורדת המגבלות הביאה לעלייה מינורית בכמות העסקים, בעוד שמחקרים אחרים לא מצאו קשר בין כמות העסקים ובין היקף ההגבלות.

נספח ב: טבלת סיכום ממצאים

מטרתה של הטבלה המופיעה להלן היא לסכם את הממצאים העולים מן המחקר בשני פרמטרים: הפרמטר הראשון, והעיקרי שבהם, מציג את היקף ההגבלות על מסחר במדינות השונות. הפרמטר השני מציג את תוספת השכר הנהוגה עבור עבודה ביום המנוחה במדינות השונות.

רוב המדינות המופיעות בטבלה הופיעו במחקר, אך סדר הופעתן בטבלה הוא לפי סדר אותיות הא'-ב' ולא על פי סדר הופעתן במחקר. הממצאים המוצגים בטבלה לקוחים ברובם מתוך המחקר עצמו, ובשל כך לא נציין את המקורות למידע בטבלה עצמה. כמו כן, הוספנו מידע - הן בתחום היקף ההגבלות על מסחר³⁰⁰ והן בתחום תוספת השכר³⁰¹ - על עוד מספר מדינות מפותחות: איסלנד, לוקסמבורג, מלטה, פולין, פורטוגל וטורקיה.

מדינה	היקף ההגבלות על מסחר ביום המנוחה (יום ראשון)	תוספת שכר עבור עבודה ביום המנוחה
אוסטריה	פעילות מסחר אסורה ביום ראשון מלבד באזורי תיירות, תחנות רכבת ושדות תעופה.	100%
אוסטרליה	הפדרציה חלוקה בין המדינות השונות בה: בשלוש מדינות (ויילס הדרומית החדשה, ויקטוריה וטסמניה) אין הגבלה על פעילות מסחר. במדינת קווינסלנד המסחר אסור מלבד בחנויות לממכר	100%

³⁰⁰ המידע הנוסף על היקף ההגבלות על מסחר ביום המנוחה לקוח מתוך האתר הבא:
http://www.eurocommerce.eu/media/125772/shop-opening_hours-10.02.2016.pdf

³⁰¹ המידע המוסף על תוספת השכר לקוח מתוך האתר הבא:
<http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/labor-market-regulation#rigidityHours>

	<p>סוגי מזון מסוימים ולעסקים בתחום התרבות והאמנות. כמו כן, ישנם מספר אזורים המוגדרים בחוק שהמסחר מותר בהם.</p> <p>במדינת אוסטרליה המערבית החנויות הקמעונאיות הגדולות רשאיות לפתוח בשעות 8:00-17:00 בעוד על החנויות הקטנות אין הגבלות.</p> <p>במדינת אוסטרליה הדרומית החוק מתייחס ל-36 אזורי קניות מוכרזים שפעילותן של חנויות גדולות אסורה בהן.</p>	
30%	אין הגבלות	איטליה
8%	אין הגבלות	איסלנד
0%	אין הגבלות	אירלנד
0%	<p>חנויות ששטחן קטן מ-280 מ"ר יכולות להיפתח ללא הגבלה. חנויות ששטחן גדול מ-280 מ"ר (חנויות גדולות) ראשיות להיפתח רק בשעות 10:00-18:00.</p> <p>חנויות גדולות חריגות היכולות להיפתח ללא הגבלה: חנויות למכירת אלכוהול, חנויות בשדות תעופה, חנויות בתחנות דלק וברכבות, ועוד.</p>	אנגליה
0%	אין הגבלות, מלבד על אלכוהול	אסטוניה
0%	<p>ברוב מוחלט של מדינות ארצות הברית האיסור היחיד על מסחר ביום ראשון הוא על מכירת אלכוהול בכל שעות היום או בחלק מהן ואף יש מדינות שאין בהן כלל איסור מעין זה.</p> <p>מספר הגבלות ייחודיות במדינות ספציפיות:</p> <p>במחוז ברגן בניו-ג'רזי אסורה רוב פעילות המסחר ובמדינת צפון דקוטה ישנו איסור לפתוח חנויות עד לצהרי היום.</p> <p>ב-13 מדינות ישנו איסור על מכירת כל רכב ובמספר מדינות יש הגבלות מועטות נוספות.</p>	ארצות הברית

0%	אין הגבלות	בולגריה
100%	<p>העסקת עובדים אסורה ביום ראשון מלבד במקרים הבאים:</p> <p>חנויות קטנות (עד 12:00 בצהריים), חנויות לריהוט וגינון (עד 20:00), חנויות לממכר מזון עם פחות מ-5 עובדים (עד 20:00), חנויות באזורי תיירות ונופש.</p> <p>שאר החנויות ראשיות להעסיק עובדים ביום ראשון בין 6 ל-9 ימי ראשון בשנה, באישור הרשות המקומית.</p> <p>ענפים מוחרגים: בתי מלון, מסעדות, בתי חולים, חברות הפצת אנרגיה ותיקון כלי תחבורה.</p>	בלגיה
0%	<p>ככלל פעילות מסחר אסורה ביום ראשון, אך למדינות השונות בפרדציה ישנה אפשרות לאפשר פתיחת חנויות במספר ימי ראשון בודדים בשנה (ברובן הפתיחה מותרת ב-4 ימי ראשון בשנה, למשך 5 שעות).</p> <p>חנויות המותרים בפתיחה בכל מקרה: חנויות למכירת פרחים, עיתונים ומוצרי חלב; חנויות בתחנות רכבת, מוזיאונים, תחנות דלק ושדות תעופה.</p>	גרמניה
0%	אין הגבלות	דנמרק
100%	אין הגבלות, מלבד כך שלמחוזות השונים ישנה הסמכות לאסור מכירת אלכוהול.	דרום אפריקה
50%	הרשויות המקומיות רשאיות להורות על סגירת חנויות גדולות לשני ימי ראשון בחודש (רוב הרשויות משתמשות בסמכות זו).	דרום קוריאה
0%	<p>לרשויות המקומיות הסמכות להתיר באופן הרמטי פתיחת חנויות ביום ראשון. בפועל, ישנו גיוון רב בהתאם לגודל הרשות ולאופי הדתי של תושביה.</p> <p>חריגים המותרים בפתיחה בכל מקרה: חנויות בבתי חולים, תחנות דלק, חנויות למכירת עיתונים ומגזינים.</p>	הולנד
0%	אין הגבלות	הונג-קונג

100%	אין הגבלות	הונגריה
0%	חנויות ששטחן קטן מ-280 מ"ר יכולות להיפתח ללא הגבלה. חנויות ששטחן גדול מ-280 מ"ר (חנויות גדולות) ראשיות להיפתח רק בשעות 10:00-18:00. חנויות גדולות חריגות היכולות להיפתח ללא הגבלה: חנויות למכירת אלכוהול, חנויות בשדות תעופה, בתחנות דלק וברכבות, ועוד.	ויילס
100%	אין הגבלות	טורקיה
75%	המסחר מותר במקרים הבאים בלבד: כל החנויות במדינה רשאיות לפתוח ב-7 ימי ראשון מוגדרים בחוק; רשויות מקומיות רשאיות לאשר פתיחה של חנויות הקטנות מ-250 מ"ר; שר התיירות רשאי להכריז על 3 אזורי תיירות המותרים בתפיחה בכל ימי ראשון. חריגים המותרים בפתיחה בכל מקרה: חנויות נוחות, מאפיות, חנויות פרחים ותחנות דלק.	יוון
50%-25%	אין הגבלות	יפן
70%	ניתן לקיים פעילות מסחר בשעות 06:00-13:00. המשרד הממשלתי הממונה יכול לצמצם את היקף השעות. ישנם מספר חריגים המותרים בפתיחה בין השעות 06:00 ל-18:00: מאפיות, חנויות קצבים, קונדיטוריות, קיוסקים וחנויות מזכרות.	לוקסמבורג
0%	אין הגבלות	לטביה
100%	אין הגבלות	ליטא
0%	ניתן לקיים פעילות מסחר בשעות 04:00-22:00. באזורי תיירות ניתן לפתוח חנויות בשעות 06:00-23:00.	מלטה
	ככלל, פעילות מסחר אסורה ביום ראשון מלבד במקרים הבאים:	נורבגיה

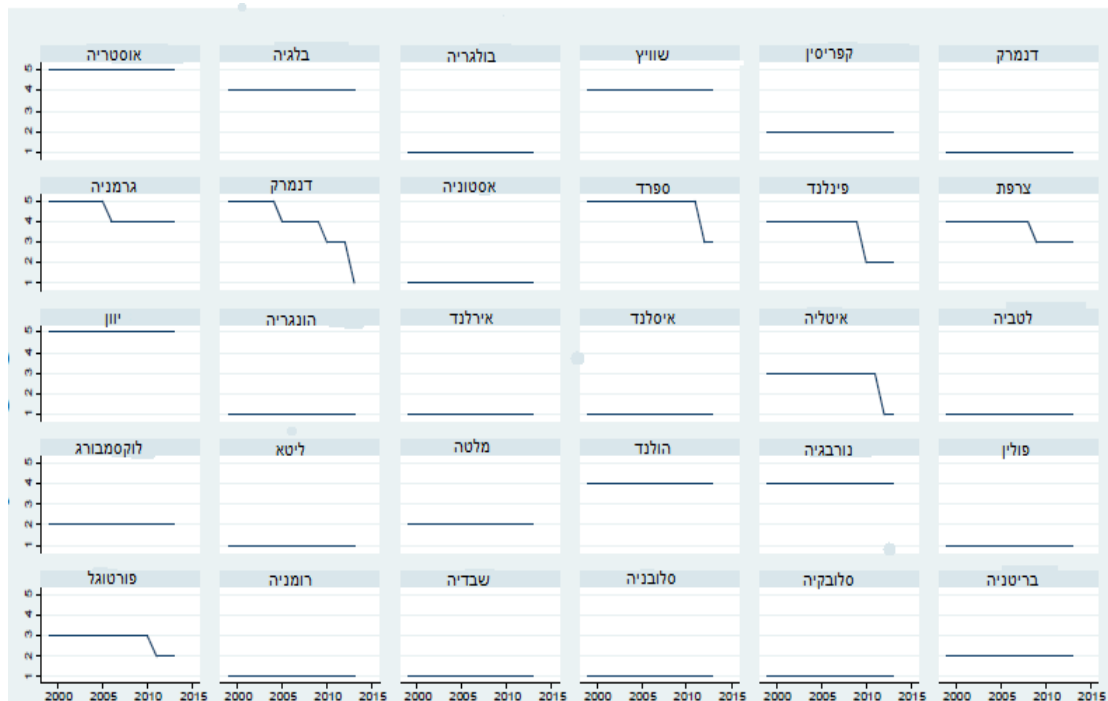
0%	חנויות מכלות ששטחן קטן מ-100 מ"ר; תחנות דלק ששטחן קטן מ-150 מ"ר. חנויות מחנאות (בעונת הטיולים) ומשתלות פרחים; חנויות הממוקמות באזורי תחבורה כדוגמת שדות תעופה ותחנות רכבת; באזורי תיירות הרשות המקומית רשאית לאשר פתיחת חנויות; ב-3 ימי ראשון שלפני חג המולד כל החנויות במדינה רשאיות לפתוח בשעות 14:00-20:00.	
0%	אין הגבלות	ניו-זילנד
100%	אין הגבלות	סין
100%	אין הגבלות	סלובניה
0%	אין הגבלות	סלובקיה
0%	החוק הפדרלי קובע כי השלטונות האזוריים במדינה מחויבים לאפשר פעילות מסחר בלפחות 16 ימי ראשון בשנה (במקרים מיוחדים הם רשאים להוריד זאת ל-10). חריגים המותרים בפתיחה בכל מקרה: חנויות למכירת מאפים, לחם, אוכל מוכן, עיתונים, דלק, ופרחים; חנויות נוחות; נקודות מכירה במעברי גבול ובתחנות תחבורה ציבורית; חנויות באזורי תיירות.	ספרד
0%	אין הגבלות, מלבד איסור על מכירת אלכוהול עד השעה עשר בבוקר (איסור הקיים גם ביתר השבוע)	סקוטלנד
100%	אין הגבלות	פולין
50%	אין הגבלות	פורטוגל
100%	אין הגבלות, מלבד הגבלה על מכירת אלכוהול בשעות הלילה (9:00-21:00), הגבלה הקיימת גם בשאר השבוע.	פינלנד
10%	אין הגבלות	צ'כיה
0%	חנויות ששטחן קטן מ-280 מ"ר יכולות להיפתח ללא הגבלה. חנויות ששטחן גדול מ-280 מ"ר (חנויות גדולות) ראשיות להיפתח רק בשעות 13:00-18:00.	צפון אירלנד

	<p>חנויות גדולות חריגות היכולות להיפתח ללא הגבלה: חנויות בשדות תעופה, בתחנות דלק וברכבות, ועוד.</p> <p>מועצות מחוזיות רשאיות לאשר באזורי נפש פתיחת חנויות החל משעות הבוקר למשך 18 ימי ראשון בשבעת החודשים שבין ה-1 במרץ ל-30 בספטמבר.</p>	
50%	<p>פעילות מסחר ביום ראשון אסורה מלבד: אזורי תיירות, אזורי מסחר בעלי פוטנציאל גבוה, תחנות רכבת.</p> <p>מעבר לכך, הרשות המקומית רשאית לאפשר פתיחה ב-12 ימי ראשון בשנה.</p> <p>עסק שבו מעל 10 עובדים המעוניין לפתוח מחויב בחתימת הסכם קיבוצי עם ארגוני העובדים.</p> <p>סופרמרקטים קטנים מותרים בפתיחה עד השעה 13:00.</p>	צרפת
0%	<p>ברוב פרובינציות קנדה אין הגבלות ממשיות על פעילות מסחר ביום ראשון. במעט פרובינציות הרשויות המקומיות רשאיות להגביל את שעות הפתיחה.</p>	קנדה
100%	<p>חוק משנת 2006 אסר על פתיחת עסקים ביום ראשון אך בשנת 2013 הותרה בצווים ממשלתיים פתיחת חנויות ביום ראשון לאורך רוב שעות היום.</p> <p>בשנת 2016, בעקבות שתי פסיקות של בית המשפט העליון קבע היועץ המשפטי לממשלה כי החקיקה והצווים הממשלתיים בטלים, כך שכיום אין חקיקה תקפה בנושא. סביר להניח שהנושא יוסדר מחדש בקרוב.</p>	קפריסין
35%	<p>אין הגבלות</p>	קרואטיה
100%	<p>אין הגבלות</p>	רומניה
0%	<p>אין הגבלות</p>	שבדיה
50%	<p>ככלל, העסקת עובדים ביום ראשון אסורה מלבד בתחנות דלק, בחנויות קטנות מאוד, באזורי תיירות מוגדרים ובחנויות בתחנות רכבות מסחריות ובשדות תעופה.</p>	שוויץ

נספח ג: מגמת ההגבלות על מסחר ביום המנוחה במדינות אירופה

בגרף הבא מוצגת מגמת שינויי ההגבלות על מסחר ביום המנוחה במרבית מדינות אירופה בשנים 2000-2015, על פי מחקר של "המרכז לביצועים כלכליים" שבלונדון.³⁰² החוקרים הציגו את היקף השינויים במגבלות על מסחר ביום המנוחה במהלך שנים אלו על בסיס הגדרת חמש דרגות שונות של היקף הגבלות:

- (1) אין הגבלות. (2) הגבלות על חנויות גדולות ו/או על שעות עבודה בימי ראשון. (3) היקף הגבלות שונה באופן משמעותי באזורים שונים במדינה. (4) חנויות יכולה לפתוח רק במספר מצומצם של ימי ראשון, עם שינויים באזורים מסוימים. (5) חנויות אסורות בפתחה בימי ראשון.

³⁰² Danchev, S., & Genakos, C. (2015). Evaluating the impact of Sunday trading deregulation.

נספח ד: היקף העובדים ביום ראשון באירופה

הנתונים המובאים בנספח זה מבוססים על מידע שנדלה ביוני 2016 מהאתר של Eurostat – הנציבות האירופית, גוף שמטרתו העיקרית היא לספק מידע סטטיסטי עבור מוסדות האיחוד האירופי. המידע שנדלה עודכן באתר לאחרונה בתאריך 1.6.2016.

הנתונים מתייחסים להיקף העובדים ביום ראשון במדינות אירופה השונות בשני פרמטרים שונים: היקף העובדים בדרך כלל בימי ראשון, והיקף העובדים לפעמים בימי ראשון. כמו כן, הנתונים מוצגים החל משנת 2005 ועד לשנת 2015. בחלק מהמדינות לא היה מידע בחלק מהשנים ובמצב זה מסומנות שתי נקודות על מנת לציין זאת.

יש לציין שהמידע על היקף העובדים איננו מצומצם לתחום המסחר אלא הוא כולל את כלל הפעילות במשק ובכלל זה תחומים רבים שיש בהם אחוז גבוה של עובדים גם במדינות שבהן ישנן הגבלות כבדות על מסחר ביום המנוחה.

כפי שמלמדים שני הלוחות המוצגים בעמודים הבאים, המגמה המסתמנת בכלל מדינות האיחוד האירופי היא של עלייה בהיקף העובדים בדרך כלל ביום ראשון מ-13.3% בשנת 2005 עד ל-14.5% בשנת 2015, ומאידך ירידה חדה בהיקף העובדים לפעמים ביום ראשון מ-15.5% בשנת 2005 עד ל-10.8% בשנת 2015.

לוח 1: היקף העובדים בדרך כלל ביום ראשון במדינות אירופה בשנים

2015-2005

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
17.3	16.7	16.9	16.4	16.4	16.2	15.9	15.7	15.4	15.6	15.2	אוסטריה
13.2	12.7	12.7	13.3	12.5	12.8	12.7	13.5	13.6	14.0	14.5	איטליה
18.8	19.9	18.7	15.4	14.8	18.4	18.7	18.0	16.3	19.0	17.6	איסלנד
13.4	13.6	13.9	13.7	14.2	15.9	15.9	18.3	19.5	19.9	19.6	אירלנד
13.9	13.4	11.5	10.9	12.4	14.2	13.9	14.9	14.7	15.7	14.4	אסטוניה
:	11.6	10.0	11.3	9.8	8.6	8.1	9.0	9.3	9.0	9.0	בולגריה
10.4	10.5	10.9	10.4	10.3	10.3	11.1	11.2	11.9	12.3	12.2	בלגיה
12.0	12.2	12.3	:	11.2	12.1	12.9	18.6	18.5	19.1	18.4	בריטניה
13.4	13.5	14.2	13.9	13.0	13.9	14.5	14.2	14.0	14.1	14.2	גרמניה
18.0	18.4	14.9	15.5	15.1	15.6	16.7	16.3	17.9	17.0	16.2	דנמרק
13.3	13.4	13.3	13.4	13.0	13.5	13.6	114.5	14.4	14.6	14.5	האיחוד האירופי
:	18.1	17.8	17.4	18.6	17.8	18.0	18.3	19.4	19.4	19.5	הולנד
7.9	7.4	7.1	6.7	7.2	8.1	8.6	8.4	7.9	7.0	6.0	הונגריה
12.4	11.4	11.1	11.0	13.8	15.4	15.6	16.0	16.8	17.7	18.5	יוון
12.7	12.8	13.8	12.1	9.4	9.0	9.1	7.9	8.5	9.9	10.2	לוקסמבורג
16.0	15.4	14.9	12.5	13.9	13.8	14.8	13.5	12.9	12.4	13.9	לטביה
13.2	12.4	11.0	11.3	12.5	12.5	12.7	13.3	14.1	15.0	11.7	ליטא
16.2	15.9	15.4	15.0	14.6	16.0	15.7	16.0	16.2	15.8	14.5	מלטה
:	29.6	26.2	23.7	21.8	21.8	20.1	19.4	19.0	21.8	23.7	מקדוניה
:	11.2	10.8	11.0	11.0	11.3	10.9	11.0	10.6	10.5	10.1	נורבגיה
13.8	14.0	14.7	14.3	14.4	15.3	14.2	13.7	13.8	14.7	14.6	סלובניה
19.6	20.8	20.2	20.0	18.6	18.4	19.6	19.2	19.3	19.3	19.7	סלובקיה
:	13.5	13.0	13.9	14.7	15.6	16.0	16.6	16.0	17.4	17.9	ספרד
12.6	11.3	10.3	9.2	8.6	8.2	7.8	8.4	8.2	7.6	7.1	פולין
11.3	11.1	11.4	12.5	11.8	11.5	4.0	4.2	4.8	4.7	4.2	פורטוגל
16.0	16.7	16.6	16.1	15.9	16.0	15.9	16.5	17.3	17.5	17.4	פינלנד
8.4	12.7	14.6	14.6	13.0	13.8	14.7	13.9	12.7	12.2	12.8	צ'כיה
13.9	13.9	13.8	13.8	14.0	14.6	14.7	14.9	14.4	14.1	14.4	צרפת
5.5	6.3	6.7	7.0	7.5	9.4	10.5	11.8	13.6	15.6	16.1	קפריסין
12.6	10.3	10.4	10.0	9.5	10.0	10.4	9.0	7.9	7.4	8.3	קרואטיה
19.4	17.5	18.1	17.0	17.5	17.6	17.2	17.4	16.5	16.0	14.0	רומניה
10.6	11.5	11.8	12.4	12.8	13.0	13.0	13.1	13.7	13.7	13.7	שבדיה
10.2	17.2	17.1	17.5	17.5	17.3	16.9	16.5	17.2	17.3	16.7	שווייץ

לוח 2: היקף העובדים לפעמים ביום ראשון במדינות אירופה בשנים

2015-2005

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
8.6	8.3	8.3	8.2	8.0	8.0	7.7	7.8	7.8	7.5	7.7	אוסטריה
5.5	5.7	5.8	5.5	5.7	5.7	5.8	6.0	5.8	5.7	5.8	איטליה
32.4	29.1	29.9	33.6	32.5	27.7	29.5	31.3	36.8	36.7	36.7	איסלנד
18.8	18.3	18.5	18.8	19.7	19.2	20.3	11.5	7.8	7.0	6.8	אירלנד
12.5	13.0	12.7	12.6	13.1	12.3	11.5	10.7	10.9	10.2	10.0	אסטוניה
:	22.5	23.0	14.6	13.4	12.8	12.7	12.6	12.9	12.8	13.1	בולגריה
13.5	13.1	12.8	12.3	12.4	12.6	11.3	10.3	10.2	10.3	10.1	בלגיה
23.8	23.4	22.9	:	16.3	16.3	16.2	7.8	7.9	7.7	8.0	בריטניה
13.8	14.6	14.3	14.7	14.3	14.3	13.2	12.8	12.5	12.2	12.0	גרמניה
16.8	16.9	15.5	15.6	16.7	17.3	17.3	19.3	19.2	19.9	19.7	דנמרק
15.5	14.3	14.1	13.0	13.2	13.3	13.4	12.2	11.0	10.9	10.8	האיחוד האירופי
:	11.3	12.2	12.7	12.5	15.1	15.8	16.0	16.1	16.3	16.6	הולנד
16.9	16.1	15.9	16.1	18.0	18.8	19.6	19.5	19.1	17.7	15.4	הונגריה
17.5	17.2	17.3	17.3	13.7	10.4	10.4	10.9	11.1	11.5	12.3	יוון
7.7	6.7	4.5	5.9	15.2	14.9	15.1	14.2	14.4	15.4	17.1	לוקסמבורג
16.0	11.6	10.9	13.2	12.6	12.3	10.3	11.8	11.2	10.9	9.9	לטביה
21.5	21.2	20.8	19.6	17.5	15.7	14.2	14.5	14.7	14.0	9.4	ליטא
12.7	12.5	13.5	13.5	14.3	13.6	14.2	15.2	16.3	16.3	15.1	מלטה
:	23.2	21.0	20.0	20.3	18.6	18.9	19.1	23.0	22.6	20.2	מקדוניה
:	16.3	15.9	16.4	16.6	16.3	16.3	16.7	16.4	15.7	16.4	נורבגיה
18.3	18.5	17.3	17.7	18.2	18.1	19.2	19.1	20.0	20.7	20.1	סלובניה
15.6	15.2	14.8	13.8	13.1	12.3	13.7	15.2	15.6	15.6	13.9	סלובקיה
:	3.5	3.7	3.6	3.9	4.2	4.4	4.5	4.5	4.5	4.5	ספרד
23.2	23.9	24.2	23.1	21.6	22.0	22.0	22.0	22.0	21.4	21.0	פולין
12.5	12.8	12.9	12.3	12.3	11.8	16.3	17.3	18.5	17.9	17.6	פורטוגל
8.7	9.0	8.4	9.4	9.3	9.5	10.7	10.8	10.3	10.5	11.1	פינלנד
25.2	18.7	12.2	11.3	10.9	11.0	11.9	12.2	12.0	13.1	13.8	צ'כיה
16.0	15.7	16.3	16.8	16.8	16.4	17.0	16.5	6.8	7.0	7.2	צרפת
15.4	14.7	12.4	12.2	12.2	10.9	10.3	10.3	10.3	9.9	10.7	קפריסין
24.2	25.2	25.1	25.0	24.4	25.4	26.4	26.5	27.0	27.8	28.3	קרואטיה
9.6	8.9	9.6	10.8	10.5	11.3	11.9	11.8	11.5	11.3	11.5	רומניה
14.1	15.3	15.1	15.6	15.9	16.3	16.5	16.7	16.7	16.8	16.6	שבדיה
12.4	2.3	2.6	2.7	2.5	2.3	2.4	2.5	2.5	2.6	2.4	שוויץ

ביבליוגרפיה מחקרית³⁰³

Auld Committee. The Shops Act Late Night and Sunday Opening: Report of the Committee of Inquiry into Proposals to Amend the Shops Acts Cmnd 9376. (1984)

Burda, M., & Weil, P. (2005), Blue Laws. Unpublished Working Paper

Choi, Y. J., & Jeong, J. (2016). Effects of the Sunday Shopping Restriction in Korea. *Contemporary Economic Policy*, 34(1), 203-215

Clemenz, G. (1990). Non-sequential consumer search and the consequences of a deregulation of trading hours. *European Economic Review*, 34(7), 1323-1337

Danchev, S., & Genakos, C. (2015). Evaluating the impact of Sunday trading deregulation

De Meza, D. (1984). The fourth commandment: is it Pareto efficient?. *The Economic Journal*, 94(374), 379-383

Dijkgraaf, E., & Gradus, R. (2007). Explaining Sunday shop policies. *De Economist*, 155(2), 207-219

Eurofound (2012), Fifth European Working Conditions Survey. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Europe Economics (2006), Europe Economics' appraisal of a report "The economic costs and benefits of easing Sunday shopping restrictions on

---

³⁰³ ביבליוגרפיה זו מפנה למחקרים בלבד, ללא הפניות לקישורים המהווים למעשה את בסיס המידע המרכזי למחקר. הסיבה לכך היא ההיקף הרב של הקישורים שעליהם מסתמך המחקר.

large stores in England and Wales". Indpen Consulting Limited for the DTI.

Goos, M. (2004). Sinking the blues: The impact of shop closing hours on labor and product markets. Centre for Economic Performance, London School of Economics and Political Science

Hepple, B. A. (1990). Working Time: A New Legal Framework? (No. 3). Institute for Public Policy Research

Inderst, R., & Irmen, A. (2005). Shopping hours and price competition. *European Economic Review*, 49(5), 1105-1124

Kennedy, A. M. (2010). The history of New Zealand shop trading hours. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 38(8), 625-640

Levine, Marvin J. (1997). Worker Rights and Labor Standards in Asia's Four New Tigers: A Comparative Perspective. Springer Science & Business Media, 104-107

Matea, M. D. L. L., & Mora-Sanguinetti, J. S. (2009). Developments in retail trade regulation in Spain and their macroeconomic implications

OECD (2009). OECD Reviews of Regulatory Reform: Italy 2009 Better Regulation to Strengthen Market Dynamics. OECD Publishing, 260-268

Oxford Economics (2015). Economic Impact of Changes to Sunday Trading

Pilat, D. (1997). Regulation and performance in the distribution sector

Prodromidis, P., A. Petralias., & Petros, S. (2012) The economic impact of deregulating Sunday shopping among small retailers. KEPE working paper

Productivity Commission (2011). Retail Trading Hours Regulation. In: Economic Structure and Performance of the Australian Retail Industry. Canberra, 275–312

Raynault-Ollu, L. P. (2012). Sunday Observance Laws in North America. Available at SSRN 2260582

Reddy, K. (2012). Price effects of shopping hours regulation: Evidence from Germany. *Economic Affairs*, 32(1), 48-54

Regan, Paul. (1998). The 1986 Shops Bill. *Parliamentary Affairs* 41(2), 218-235

Rosnick, D. (2013). Reduced work hours as a means of slowing climate change. *real-world economics review*, 63(25), 124-133

Ross, J. I. (Ed.). (2013). *Encyclopedia of street crime in America*. Sage Publications

Senftleben-König, C. (2014). Product market deregulation and employment outcomes: Evidence from the German Retail sector (No. 2014009)

Skuterud, M. (2005). The impact of Sunday shopping on employment and hours of work in the retail industry: Evidence from Canada. *European Economic Review*, 49(8), 1953-1978

Smith, C. T. (2004). Constitutional Drift: Toward the End of Federal Shop-Closing (Ladenschluss) Regulation. *German LJ*, 5, 1031

Tanguay, G. A., VALLGE, L., & Lanoie, P. (1995). Shopping hours and price levels in the retailing industry: A theoretical and empirical analysis. *Economic Inquiry*, 33(3), 516-524

Williamson, B., Hargreaves, J., Bond, J., & Lay, H. (2006). The Economic Costs and Benefits of Easing Sunday Shopping Restrictions on Large Stores in England and Wales. A report for the Department of Trade and Industry

אבגר, עדו, העסקת עובדים במנוחה השבועית – הסדרת הסוגיה והפיקוח עליה, הכנסת: מרכז המחקר והמידע, כ"ט בתשרי תשע"ו, 12 באוקטובר 2015, עמ' 4

אליאש, נדב, הומינר, אביעד, ברגר, אייל ופינקלשטיין, אריאל, שבת ישראלית – הצעה להסדרת מעמד השבת בישראל ברוח אמנת גביזון-מדן, המכון לאסטרטגיה ציונית, אדר א' תשע"ד – פברואר 2014

ברלין, יאיר, ירדן, איתן, הומינר, אביעד, ופינקלשטיין, אריאל, חמשוש ישראלי: המתווה המעשי לסוף שבוע ארוך בישראל, המכון לאסטרטגיה ציונית, שבט תשע"ו – פברואר 2016

הומינר, אביעד ופינקלשטיין, אריאל, עוד שבת של כדורגל? מתווה להסדרת משחקי הכדורגל והספורט בשבת, המכון לאסטרטגיה ציונית, תשרי תשע"ו – אוקטובר 2015

פינקלשטיין, אריאל, השבת בישראל: תמונת מצב, המכון לאסטרטגיה ציונית, שבט תשע"ו – ינואר 2016

צדוק, דינה, הסדרים להנהגת יום מנוחה שבועי, הכנסת: מרכז המחקר
והמידע, י"ז בתמוז תש"ע – 29 ביוני 2010

רונן, יניב, הפעלת שירותי תחבורה ציבורית בסופי שבוע – בישראל
ובכמה אזורים מטרופוליניים בעולם, הכנסת: מרכז המחקר והמידע, ו'
בתמוז תשע"ב – 26 ביוני 2012

3. Types of Restrictions: There are a number of different types of restrictions on trade activity on rest days: Total restriction on commerce with but a few exceptions; the designation of a number of Sundays on which commercial activity is permitted; the granting of decision-making powers to local government; the restriction of the activity of businesses of a certain size (measured by area); the imposition of restrictions or the granting of exceptions to certain sectors.

4. The Public Discussion: The central groups supporting restrictions on commercial activity on rest days are generally trade unions and small business owners interested in instituting Sunday as an official rest day. In addition, religious groups such as the Catholic and other Churches have an interest in devoting Sunday to church attendance and other religious activity. On the other hand, the support for removing restrictions on commercial activity on the rest day is usually provided by consumer groups interested in utilizing it for shopping and other consumer activity. In addition, they argue that denying them this possibility constitutes an infringement of their individual liberty. Other supporters of lifting restrictions claim that doing so will serve to strengthen the economy.

5. Labor Laws: Many countries have legislated laws that determine that an employee may be employed on the official rest day only with his/her freely given consent, and that refusal to so work cannot be grounds for non-employment or for termination of employment. In most countries, the employer is obligated to allow a substitute day of rest and 53% of the countries examined in the study (23 out of 43) have instituted a salary increment of between 50%-100% to be added to the regular salary for working (voluntarily) on Sundays.

Abstract

This study examines the laws of commerce and employment on the official day of rest in most of the developed countries around the world:178

1. Rest Days: In the overwhelming majority of developed countries, most of the citizens work Monday-Friday while Saturday and Sunday serve as rest days. In general however, countries do not set Saturday as an official day of rest, and only some countries declare Sunday as a rest day.

2. The Scope of Restrictions: While most Western European countries have various restrictions on commercial activity on the rest day, in the majority of countries in North America, Eastern Europe, Scandinavia, East Asia and Oceania there are no such significant restrictions.

The most distinctive finding arising from the study is a global trend of decline in restrictions on commercial activity on rest days. This trend began in the 1970's, intensified during the 1990's, and reached its peak in recent years in Europe with the reduction of restrictions on commerce on the day of rest in Italy, Spain, France, Greece, Portugal, Finland, the Netherlands and Denmark although some of these countries still maintain significant restrictions. In practice, South Korea is the only country in which restrictions were increased in recent years. Nonetheless, even today there are still a considerable number of countries - such as Austria, Switzerland, Belgium, Germany and Norway - in which almost no commercial activity is permitted on the rest day.

המכון לאסטרטגיה ציונית
THE INSTITUTE FOR ZIONIST STRATEGIES

המכון לאסטרטגיה ציונית הוא גוף עצמאי הפועל למען שמירת צביונה היהודי והדמוקרטי של מדינת ישראל על פי עקרונות מגילת העצמאות. המכון פועל לשמירת זכויות האדם במדינת ישראל ברוח עקרונות החירות, הצדק, היושר והשלום של מורשת ישראל. המכון פועל למען הידוק הקשר בין יהודי התפוצות למדינת ישראל על פי ערכי הציונות. המכון עוסק בעריכת מחקרים, כתיבת תכניות והגשתן, הדרכת מנהיגים צעירים, ייזום כינוסים, סמינרים, סיורים ופעילויות אחרות למען חיזוקה של מדינת ישראל כביתו הלאומי של העם היהודי.

The Institute for Zionist Strategies is an independent non-partisan organization dedicated to the preservation of the Jewish and democratic character of the state of Israel, according to the principles of Israel's Declaration of Independence.

The Institute strives to promote human rights within Israel in the spirit of the principles of freedom, justice, integrity, and peace as prescribed by the Jewish Heritage.

The Institute strives to fortify the bond between the Jews in the Diaspora and the state of Israel, according to the values of Zionism.

The Institute engages in research, formulation and advancement of programs, training of young leadership, organization of policy conferences, seminars, and field study missions, and in other activities to strengthen the State of Israel as the National Homeland of the Jewish People.

רחוב עם ועולמו 8, מיקוד : 9546306 ירושלים
8 Am Veolamo St., 9546306 Jerusalem
Tel. +972 2 581 7196; Fax: +972 2 532 2422
info@izs.org.il; www.izs.org.il

המכון לאסטרטגיה ציונית
ע"ר
THE INSTITUTE FOR ZIONIST STRATEGIES

Laws of Employment and Commerce on Rest Days around the World: A Comparative Study

Tomer Yahud and Ariel Finkelstain

Research Assistants: Josh Cohn, Tal Ben Haroush, Kane Rooks, Brandon Sloane, Yoav Yosef and Barak Sabzerou

"The nation state of the Jewish People" Project

July 2016

Tamuz 5776